

ع علی اصغر جبهه‌ها

ع جلوه‌های فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی
در کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای

ع به یاد مدافعان حرم / شهید محسن حججی

ع از ایشار تا شهادت / درس‌فر یادگیری کتاب‌های درسی

بسیج باید جلوتر از همه وارد
عرصه علم بشود. شما باید بروید و
عرصه های علمی را، عرصه های
فناوری را، نوآوری های علمی
و آفاق شناخته نشده علم را
تصرف کنید.

۱۳۸۶/۲/۳۱

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای بسیج
دانشجویی دانشگاه ها

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
پایگاه مقاومت بسیج شهید موسوی

ویژه نامه هفتمه بسیج / آذر ۱۳۹۶

www.roshmag.ir

مدیر مسئول: محمد ناصری
سر دبیر: محمد کفاشان
مدیر داخلی: زهرا خدا بخشی
ویراستار: عزت الله خیر الله
طراح گرافیک: نوید اندرودی
با همکاری سید کمال شهابلو و حمیدرضا شاه آبادی
نشانی: تهران، خیابان شهید سپهبد قری، نرسیده
به پل کریم خان زند، روبروی بیمه البرز، پلاک
۱۸۱، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی -
پایگاه بسیج شهید موسوی
کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۳۵۱۷

یادداشت سردبیر / نگرش بسیجی مدیریت جهادی / ۲
فرهنگ بسیجی همان فرهنگ عاشورایی است! / به کوشش: زهرا خدا بخشی / ۴
بسیج میقات پابرهنگان است / گفت و گو با دکتر محی الدین بهرام محمدیان / نصر الله دادار / ۶

شهید محسن حججی / ۱۳

قصه این است: چه اندازه کبوتر باشیم! / ۱۴
محسن حججی؛ تصویری از ایران متحد / مریم احمدی / ۱۵
الگوی که راه را نشان داد / احمد محمد تبریزی / ۱۶
سفیر فرهنگی کتاب در پادگان و مدرسه / مریم احمدی / ۱۷
نذر رضایت: بوسه بر پای مادر / احمد محمد تبریزی / ۱۸
همه می دانستیم این بار، رفتن محسن برگشتی ندارد /
گفت و گو با سروان سعید هاشمی / مریم احمدی / ۱۹
نمی خواست دیده شود، خدا به دنیا نشان داد / مریم احمدی / ۲۱
دور از شهر اما به خدا نزدیک / احمد محمد تبریزی / ۲۲
قول داده بودیم مانع پرواز هم نشویم / حسین کشتکار / ۲۳
به محسن اقتدا می کردیم / گفت و گو با حسین فرهادی هم رزم شهید حججی / مریم احمدی / ۲۵
بدرقه آخر / دنیا حیدری / ۲۷
خاستگاه داعش کجاست / علی اکبر مظاهری / ۲۸

هویت اسلامی ایرانی؛ ریشه خودباوری و اقتدار ملی

(جلوه های فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی در کتاب های درسی فنی و حرفه ای) /

احمد رضا دوراندیش، محمد کفاشان، زهرا خدا بخشی / ۳۰

از ایشار تا شهادت (در سفر یادگیری کتاب های درسی) / علی اکبر روشن دل، رضا نباتی / ۵۰

فهمیده های مدرسه / معرفی کتاب / روح الله مال میر / ۶۰

تقویت تفکر بسیجی، راهی برای کاهش آسیب های اجتماعی گفت و گو با دکتر مرادی / ۶۳

اساس بسیج بر آگاهی است / گفت و گو با دکتر هزیری / ۶۶

علی اصغر جبهه ها / زهرا خدا بخشی / ۶۸

شعر / سید اکبر میر جعفری / ۷۰

شعر / روح الله مال میر / ۷۱

خاطرات / ۷۲

شایستگی های اخلاقی نیروی انسانی سازمان / حسین مظاهری، علی بشیری گودرزی / ۷۷

یاد شهیدان بخیر / ابوطالب حافظی / ۸۰

یادی از همدلی ها / سعید مشهدی فراهانی / ۸۲

بسیج یک گفتمان است / محمد ابراهیم محمدی / ۸۴

بازگشتی به روحیات بسیج / محمد مجبی / ۸۵

تاریخچه پیاده روی اربعین / محسن احسنی پور / ۸۶

سفر به عتبات عالیات / محسن احسنی پور / ۹۰

رد پای شهید / شیوا پروین / ۹۴

نگرش بسیجی، مدیریت جهادی

یادداشت
سردبیر

دکتر محمد کفاشان

گرفتند، مسائل اجتماعی را کنترل کردند و طولی نکشید که در موضع فعال قرار گرفتند و گام‌های مؤثری برای استقرار آرامش و عادی‌سازی مسائل اجتماعی برداشتند... یکی از اتفاقاتی که صورت گرفت تشکیل کلاس‌های موردی در گوشه و کنار مناطق مختلف شهر و روستا در مساجد، منازل، چادرهای سیار اطراف شهرها و... بود. یادش بخیر شهید مشهدی‌زاده که یکی از معلمین برجسته شوشتر بود، نقش مؤثری در این رابطه داشت... چند وقتی گذشت و در آن شرایط دشوار، این وضعیت کلاس‌ها باعث رضایت‌مندی خانواده‌ها شده بود... متعاقب این امر در طول سال‌های دفاع مقدس که به دلیل بمباران‌ها و موشک‌باران‌های بعثیان عراقی، مدارس به تعطیلی کشیده می‌شد، بلافاصله این شکل کلاس‌ها جایگزین می‌شد. در یکی از این ایام وقتی شهید مشهدی‌زاده از جبهه برگشته بود و وضعیت کلاس‌های موردی را که جایگزین مدارس شده بود دید، گفت: بچه‌های الله و ادامه داد به این کار می‌گویند مدیریت جهادی مبتنی بر نگرش بسیجی مطمئناً با این روحیه که

اگر به عقب برگردیم و مسیر نه‌چندان هموار دوران پرشکوه انقلاب اسلامی را نگاه کنیم دست‌کم سه مؤلفه حیاتی را می‌توان برشمرد که نقش کلیدی در موفقیت آن داشته است، اولین آن‌ها کار جمعی، دومین آن‌ها اندیشیدن به منافع ملی و ترجیح آن بر منافع شخصی و سومین عامل، حرکت سریع و هدفمند وقتی که قرار است بمانیم و فرزندان ما به گذشته و فرهنگ خود افتخار کنند و این‌ها از جمله مؤلفه‌های نگرش بسیجی و مدیریت جهادی است. در بحبوحه روزهای اولیه دفاع مقدس، اکثریت مدارس خوزستان تعطیل شده بود. آشفته‌گی اوضاع اجتماعی که ناشی از هجوم ناجوانمردانه بعثی‌ها به کشور بود، مردم را مات و مبهوت کرده بود، انضباط سیستم‌های اداری تا حدودی مخدوش شده بود، مشکلات مختلفی ایجاد و در حال افزایش بود، می‌توان گفت همه در موضع انفعال حرکت می‌کردند؛ اما این وضعیت خیلی زود تغییر کرد، یاوران خمینی کبیر در تمامی صحنه‌ها با ندای مرادشان وارد میدان شدند، شرایط جنگ را در دست

**استواری،
راست‌قامتی و
اخلاص شهید
محسن حجبی
بزرگ است که
قامت استوار و
خون سرخش و
جهاد و اخلاصش
به تعبیر رهبر
معظم انقلاب، او
را «حجت آشکار
زمان ما» ساخت**

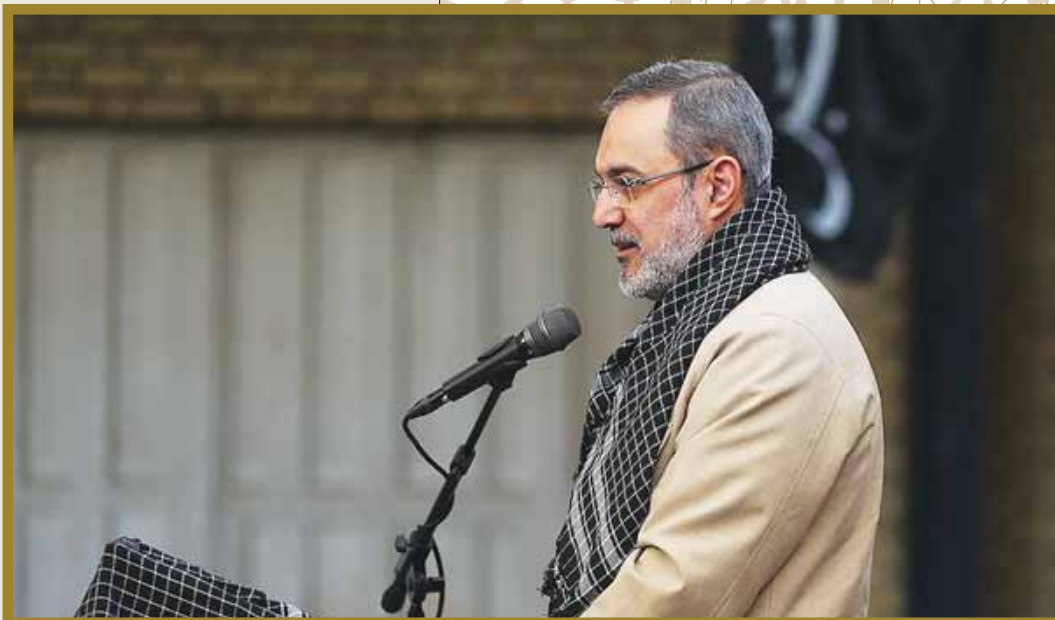

شما بسیجیان و سربازان روح‌الله دارید، همیشه پیروزید.

بیش از سی و پنج سال از این ماجرا می‌گذرد و چه بسیار از این صحنه‌ها که همه ما در عرصه‌های مختلف جامعه دیده‌ایم و یک نمونه بسیار بارز آن، استواری، راست‌قامتی و اخلاص شهید محسن حججی بزرگ است که قامت استوار و خون سرخس و جهاد و اخلاصش به تعبیر رهبر معظم انقلاب، او را «حجت آشکار زمان ما» ساخت و از یک سو سند رسوایی تروریست‌های خون‌آشام و کوردل داعشی و حامیان بی‌خرد آنان شد و از سوی دیگر، به فکر و فرهنگ جامعه ما حیاتی دوباره بخشید و روح وحدت و ایثار و شهادت و نیز حاکمیت ارزش‌های ملی و اخلاقی را بین همه اقشار جامعه ساری و جاری ساخت و خدا می‌داند که جامعه ما چه بسیار از این حججی‌ها دارد که با اقدامات خود در جامعه می‌توانند تحولات فرهنگی، اقتصادی و... ایجاد نمایند. از جمله این اقدامات مهم در عرصه تعلیم و تربیت آینده‌سازان جامعه اسلامی ما می‌توان به استقرار نظام جدید آموزشی مبتنی بر اسناد تحولی آموزش و پرورش اشاره کرد. نظام آموزشی جدیدی که قبل از موعد متولد شد و بدیهی است که نارسایی‌هایی هم داشته باشد و لازم است تحت مراقبت ویژه قرار گیرد... اما شرایط موجود حتی اجازه مراقبت عادی را هم نمی‌داد چه برسد به اینکه به‌طور ویژه به آن نگرسته شود. با این همه در بخش برنامه‌ریزی، تهیه و تألیف بسته‌های آموزشی که متولی آن، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی بود، اتفاقاتی از همان جنس «نگرش بسیجی، مدیریت جهادی» افتاد، بچه‌ها با جان و دل و تلاش‌های شبانه‌روزی بسترهای اساسی و اولیه

استقرار نظام جدید آموزشی را فراهم کردند، حرکتی خیره‌کننده در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که به اذعان همه کارشناسان می‌توانست پاشنه آشیل مشکلات جامعه ما در سال‌های پیش‌رو باشد و بنا به تأکید مقام معظم رهبری لازم است توجه و دقت نظر خاصی نسبت به آن وجود داشته باشد؛ به این دلیل با طراحی جدید مبتنی بر نیازهای واقعی جامعه براساس استانداردهای ملی و بین‌المللی کاری شد کارستان، در کمترین زمان ممکن و با کمترین هزینه و با کیفیتی در اندازه‌های بین‌المللی و زمینی شدن سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای توسط همکاران همدل دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش، دستاوردی بی‌نظیر از نوآوری در تألیف و برنامه‌ریزی درسی و یاددهی و یادگیری، دگرگون‌سازی تمام رشته‌های شاخه فنی و حرفه‌ای با ملاحظات سرعت فناوری، پیچیدگی‌های دنیای کار، تحولات ناشی از اقتصاد در بازار کار، جمعیت و بی‌کاری و ... که حاصل ملموس آن تألیف حدود ۲۷۰ جلد کتاب درسی جدید در قالب درس - پودمان که براساس شایستگی حرفه‌ای، سازمان‌دهی شده است و درواقع ریل‌گذاری در بسیاری از حوزه‌های حرفه‌ای به دلیل ورود فناوری‌های جدید به کتاب‌های درسی است.

کارشناسان و کارکنان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در این عرصه اساسی خط مقدم جبهه آن را فتح کردند و چشم امید به حرکت مؤثر دیگر محورها دوخته‌اند تا ان شاء الله ابعاد کامل این حرکت شکل گرفته و نظام تعلیم و تربیت کشور به اهداف اساسی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نائل گردد.

فرهنگ بسیجی همان فرهنگ عاشورایی است!

گزارش گردهمایی مشترک پایگاه‌های بسیج فرهنگیان وزارت آموزش و پرورش

به کوشش: زهرا خدابخشی

گردهمایی مشترک پایگاه‌های بسیج فرهنگیان صبح سه شنبه یازده مهر با حضور سید محمد بطحائی وزیر آموزش و پرورش، سردار علی فضلی فرمانده قرارگاه راهیان نور دانش آموزی و جانشین بسیج مستضعفین کشور و سردار مرادی رئیس سازمان بسیج فرهنگیان به همراه فرمانده و بسیجیان حوزه ستادی در مجموعه فرهنگی ۱۳ آبان، برگزار شد.

در این گردهمایی وزیر آموزش و پرورش با تأکید بر اینکه فرهنگ بسیجی مساوی با فرهنگ عاشورایی است، خاطر نشان کردند: فرهنگیان بسیجی باید مدیریت آموزش و پرورش را رصد کنند که آیا با مختصات فرهنگ بسیجی همسو است؟ بطحائی اظهار کرد: در سال ۵۹، کمتر از ۲۰ ماه از پیروزی انقلاب اسلامی سپری نشده بود و پایه‌های نظام قوام لازم را پیدا نکرده بود که جمهوری اسلامی ایران از سوی همه کشورهای شرق و غرب مورد حمله سنگین قرار گرفت.

ابر قدرت‌هایی
که جنگ تحمیلی
عراق علیه ایران
را پشتیبانی
می‌کردند هرگز
تصور نمی‌کردند
در آن شرایط،
مردم ایران
بتوانند ۸ سال
یعنی ۲ برابر
جنگ‌های جهانی
مقاومت کنند

سستی‌ری را در ذهن خود یادآوری می‌کنیم.

مقاومت ۸ ساله دفاع مقدس

وی افزود: ابر قدرت‌هایی که جنگ تحمیلی عراق علیه ایران را پشتیبانی می‌کردند هرگز تصور نمی‌کردند در آن شرایط، مردم ایران بتوانند ۸ سال یعنی ۲ برابر جنگ‌های جهانی مقاومت کنند و ذره‌ای از خاک کشور را از دست ندهند. بسیج در تداوم انقلاب و مقاومت ۸ ساله دفاع مقدس نقش اساسی ایفا کرد و قوام و دوام انقلاب اسلامی را طی دهه‌های گذشته برعهده داشته است.

تنها به شعار فرهنگ بسیجی بسنده نکنیم

مختصات فرهنگ بسیج که برگرفته از قیام امام حسین (ع) است همواره باید در زندگی ما عملیاتی شود و تنها به شعار فرهنگ بسیجی بسنده نکنیم. وزیر آموزش و پرورش تداوم نظام جمهوری اسلامی را منوط به ادامه فرهنگ بسیجی در جامعه دانست و اظهار کرد: افتخار دارم از ابتدای تشکیل بسیج به عضویت این نهاد در آمده‌ام و معتقدم فرهنگ بسیجی انسان را از خطر تلاطم‌های سیاسی حفظ می‌کند.

فرهنگ بسیجی، قوام نظام جمهوری اسلامی

بسیج ابتدا با هدف ایفای نقش مکمل برای نیروهای نظامی توسط رهبر کبیر انقلاب ایجاد شد اما در ادامه با نهادینه شدن فرهنگ بسیجی، نظام جمهوری اسلامی ایران توانست قوام و دوام خود را تضمین کند. فرهنگ بسیجی همان فرهنگ عاشورایی است که هر ساله در ماه محرم آن را مرور می‌کنیم و درس‌هایی از جمله ایثار، شهادت، عزت، جوانمردی، استکبار

رستگاری آموزش و پرورش، موفقیت نظام

رستگاری آموزش و پرورش موفقیت نظام را در پی خواهد داشت و این رستگاری تنها در به‌کارگیری فرهنگ بسیجی در حوزه اجرایی میسر خواهد شد. مختصات فرهنگ بسیج باید همواره چارچوب عمل ما قرار گیرد و مراقبت از مسیر بسیجی را به عنوان یک وظیفه اصلی خود بدانیم.

بسیج میقات پابرهنگان تاریخ است!

گفت‌وگو با ویژه‌نامه «نسیم بسیج» بیان کرد. آنچه در پی می‌آید، گزارش کامل گفت‌وگوی ما با ایشان است:

آقای دکتر! ابتدا تعریفی از بسیج و بسیجی ارائه کنید و بفرمایید «تفکر بسیجی» چه جایگاهی در دین اسلام دارد؟

وقتی واژه بسیج مطرح می‌شود، از جهات مختلف، معانی متعددی به ذهن متبادر می‌شود. یکی از این‌ها، تشکلی آماده به خدمت است که در لحظه‌ها و عرصه‌های خطر، خودش را ظاهر می‌کند. حالا این تشکل می‌تواند یک مجموعه نظامی یا شبه‌نظامی باشد یا یک گروه واکنش سریع نسبت به حرکت‌های سیاسی، نظامی و فرهنگی ضد انقلاب. همچنین، مفهومی از واژه بسیج ممکن است به ذهن متبادر شود، یک نیروی پیشتاز ایمانی است؛ یک گروه پیشتاز ایمانی که در تمام عرصه‌هایی که جامعه ما به آن نیازمند است، فارغ از جنسیت، قومیت، زبان و منطقه جغرافیا، حضور خود را به اثبات می‌رساند.

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدیان،
رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نصرالله دادار

اشاره

«بسیج میقات پابرهنگان تاریخ است که ریشه آن به قدمت حرکت انبیاست.

بسیج یعنی پاک بودن و خدمت به مردم. هر اقدام بسیجی باید اصل و نیتش خدایی باشد، همراه با آگاهی، بصیرت و اخلاص باشد، ارزش افزوده و هم‌افزایی ایجاد کند، و ....»

این بخشی از دیدگاه‌های حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محی‌الدین بهرام محمدیان، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، درباره بسیج و تفکر بسیجی است که در

**هرجا باور عمیق
دینی که هسته
مرکزی آن اعتقاد
به خدا، خاستگاه
آن مردم و هدفش
تعالی و کمال
انسانی است،
وجود داشته باشد،
بسیج حضور دارد**

که هسته مرکزی آن اعتقاد به خدا، خاستگاه آن مردم، و هدفش تعالی و کمال انسانی است، وجود داشته باشد، بسیج حضور دارد.

لذا میدان‌های خدمت برای بسیج خیلی تفاوت نمی‌کند. اگر روزگاری پیام اسلامی با تهدید نظامی روبه‌رو شود، یقیناً بسیجی مدافع آن خواهد بود و خوف هم ندارد و در صف‌های فشرده عمل می‌کند. گاهی سبک و گاهی سنگین حرکت می‌کند. گاهی به عملیات چریکی پارتیزانی دست می‌زند و گاهی عملیات نظامی کلاسیک انجام می‌دهد. بسیج به اقتضای زمان خودش حرکت می‌کند.

بسیج ایمان و بصیرت دارد. درست است که هسته‌های مختلف بسیج در دنیا و منطقه‌های مختلف پراکنده هستند، اما از رهبری واحدی برخوردارند.

وقتی از یک باور اصیل تبعیت می‌کنند، علی‌رغم دسته‌ها و فرقه‌های مختلفی که دارند، «فئه‌ای» (گروهی) هستند که به خدا ایمان دارند. اینان با یک اشاره و فرمان حرکت می‌کنند. اما چون بصیرت دارند، اقتضائات موقعیتی خودشان را می‌شناسند و به همین سبب بسیجیان کسانی هستند که آتش‌به‌اختیارند.

یعنی مراقب هستند و در هر جا مناسب خودش عمل می‌کنند. اگر تهدید نظامی نباشد و فرهنگی باشد، فرم عمل بسیجیان تغییر می‌کند در یک میدان فرهنگی-هنری وارد می‌شوند. مثلاً سینماگر بسیجی کم نداریم. هر چند امروزه به سینماگران بسیجی کم‌لطفی می‌شود، اما سینماگران و هنرمندان بسیجی هر جا با باورشان وارد شدند، کارهای پاک و پاکیزه تولید کردند. منشأ و مبدأ اقدام‌های بالنده و رشددهنده‌ای شدند.

اگر جنگ در عرصه اقتصادی باشد، بسیجیان وارد عرصه اقتصادی می‌شوند. اما نه برای تکاثر، زراندوزی و افزون‌خواهی مالی، بلکه برای تأمین معیشت حلال و رفاه معقول جامعه خودشان وارد عرصه می‌شوند.

کار و اقتصاد بسیجی مبتنی بر کوثر است، ولی اقتصاد سرمایه‌داری مبتنی بر تکاثر است. در اقتصاد مبتنی بر کوثر، پاکی، حلال و طیب بودن با رشد و نمو و ارتقا همراه است. اما در تکاثر از یک طرف افزون‌طلبی است که یک عده را به خاک می‌نشانند و از طرف دیگر افراشته شدن کاخ‌های مکن و ثروت است. فرق کوثر و تکاثر در این است.

در اقتصاد تکاثری عمده مردم در خاک مذلت هستند و یک عده محدود در رفاه به سر می‌برند. به تعبیر امیرالمؤمنین علی (ع) که فرمود: «من هیچ جا ثروت انباشته‌شده‌ای ندیدم که در کنارش حق ضایع نشده باشد.»

در اقتصاد تکاثری ثروت در جایی انباشته است و حساب‌های بانکی سرشار از صفرهای بی‌شمارند. در حالی که عده‌ای حقوقشان ضایع شده است و به خاک

در تعبیر امام (رضوان‌الله تعالی علیه)، بسیج شجره طیبه است که اصلش ثابت است و فرعش گسترده می‌شود. هر جا همت به اذن خداوند متعال میوه می‌دهد و به‌ثمر می‌نشیند. در عین حال، بسیج میقات پابرهنگان تاریخ است. یعنی هر جایی که آدم‌های مستضعف و پابرهنگه و به تعبیری دردمند وجود دارد، بسیج حاضر است. هر جا انسان‌های پابرهنگه، به معنای اینکه تازیانه قدرت‌های استکباری را بر دوش خودشان احساس کرده‌اند، برای دفاع از حق و حقیقت، احیا و ایفای وظایف خودشان و استیفای حقوقشان جمع می‌شوند، محل تجمع بسیج است.

شاید بسیج در تاریخ انقلاب اسلامی واژه جدیدی باشد، اما ریشه آن به قدمت حرکت انبیاست. هر جا پیامبران خدا ظهور کردند و بعثت خودشان را علنی ساختند، اولین گروه‌هایی که اطراف آن‌ها شکل گرفتند، ایمان آوردند و از حقیقت دفاع کردند، بسیجیان تاریخ بوده‌اند. اینان کسانی هستند که پایه‌های پیامبران کوشیده‌اند. اگر پیغمبر آن‌ها را به جهاد نظامی فراخوانده است، در جهاد نظامی شرکت جستند و هرگاه به جهاد فرهنگی خوانده شده‌اند، به جهاد فرهنگی رفته‌اند. یعنی هسته‌های اصلی مقاومت اطراف پیامبران را این گروه شکل داده‌اند که عمدتاً در تاریخ به امتیاز اجتماعی خاصی هم ممتاز نبوده‌اند. نمی‌توان گفت پولدار یا بی‌پول بوده‌اند. اولین خصیصه و ویژگی آن‌ها ایمان به آرمان و هدفشان بوده است. بلال حبشی، عمار یاسر و مصعب بن عمیر همه بسیجی بوده‌اند.

در انقلاب اسلامی این معنا تجدید هویت یافته و هویت خود را بروز داده است. همچنان که امام «مجدد» (نوکنده) اسلام در قرن معاصر بود و اسلام را به معنای واقعی و حقیقی‌اش که از زبان پیامبر نقل شده بود، منتقل می‌کرد. در تعبیر ما، اسلام ناب محمدی در مقابل اسلام آمریکایی است. بسیج هم یک تشکل ناب اسلامی است که با هویت اسلامی ظهور می‌کند. اگر در عرصه نظامی پا به میدان می‌گذارد، نیروی مزدور مزد بگیر نیست که برای پول حرکت کند.

اگر در عرصه‌های زندگی برای مردم خدمت می‌کند، نیروی اضافه‌کار بگیر نیست که برای کسب رتبه و دریافت مواجب اداری این کار را انجام بدهد. حتی ممکن است برای انجام کار از جیب خودش برای خدمت به مردم هزینه کند.

بسیج در ایران شکل گرفت و گسترده شد. امروزه می‌بینیم که شاخه‌های بسیج در جهان اسلام با عناوین متعدد اما با ماهیت واقعی بسیجی گسترش پیدا کرده است. شما بسیج را در لبنان به اسم «حزبالله»، در یمن به اسم «انصارالله» و در عراق به اسم «حشدالشعبی» می‌بینید. هر جا باور عمیق دینی

در آموزش و پرورش هم تفکر بسیجی می‌تواند کار کند. اگر روزی امیدوار باشیم که تحول بنیادین آموزش و پرورش محقق و نظام تعلیم و تربیت ما دگرگون شود، هیچ راهی نیست جز اینکه با تفکر انقلابی و بسیجی وارد میدان شویم. آموزش و پرورش انقلابی می‌تواند، تحول‌های انقلابی ایجاد کند. لذا انتظار می‌رود که بسیج در آموزش و پرورش مفهوم بسیجی اندیشیدن را در حوزه تعلیم و تربیت توسعه دهد. هیچ‌کس هم نمی‌تواند بسیجی شود، مگر اینکه اول به خدا ایمان داشته باشد و دوم به طاغوت کفر بورزد. نمی‌توان بسیجی را با اندیشه‌های لیبرالی و مادی اداره کرد. جوهره اندیشه بسیجی، اسلام ناب است. وظیفه بسیج در حوزه علوم انسانی رجوع به سرچشمه‌های اصیل علوم اسلامی- انسانی است. به عبارت دیگر، از منظر اسلام باید انسان را تعریف کند و علوم را با این پیش‌فرض برای انسان مدنظر قرار دهد. و الا با نگاه امانیستی، نگاه لیبرالی و نگاه پوزیتیویستی نمی‌توان در علوم انسانی و علوم تربیتی تحولی ایجاد کرد که بعد بر آن اساس به بازسازی آموزش و پرورش پرداخت. یکی از اشتباهات ما این است که فکر می‌کنیم می‌شود آموزش و پرورش جدید جمهوری اسلامی را با تفکر و اندیشه‌های وارداتی بازسازی کرد.

لذا می‌بایست تفکر بسیجی خودش را در این مقوله نشان بدهد. من به‌عنوان کسی که سال‌های زیادی از عمرش را در آموزش و پرورش صرف کرده، معتقدم و انتظار دارم اسناد تحول و مبانی نظری آموزش و پرورش و نظریه اسلامی تعلیم و تربیت با منابع و مبانی اسلامی توصیف، تشریح و تفسیر شوند. و الا اگر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را با سازه‌های غربی پیش ببریم و آن را با تفکر غربی شرح و تفسیر کنیم، جز اینکه به بیراهه برویم و سندها را تحریف کنیم، حاصلی نخواهد داشت. تفکر بسیجی یعنی سرچشمه اندیشه ناب اسلامی در حوزه علوم انسانی و علوم تربیتی رجوع کردن.

۵ در کتاب‌های درسی برای آموزش بسیج چه کارهایی انجام داده‌اید؟

۵ ما بسیج را جدا از مفهوم انقلاب نمی‌دانیم. بسیج یعنی تفکر حاکم که بتواند هویت ایرانی، اسلامی و انقلابی را نگه دارد. بسیج یعنی تفکر غالبی که علوم را به‌عنوان آیه‌های الهی تفسیر می‌کند. بسیج اندیشه‌ای است که روابط اجتماعی را بر مبنای اسلام تفسیر می‌کند. چنین نیست که اگر ۱۰ بار کلمه بسیج را در کتاب درسی نوشته باشیم، به بسیج خدمت کرده‌ایم. خیر. بسیج یعنی پاک بودن و خدمت کردن. اگر برنامه درسی بتواند این روحیه را در نسل آینده ما ایجاد کند که پاک و خدمت‌گزار مردم باشند، به معنای عملکرد

سیاه نشسته‌اند. فلذا اقتصاد تکاثری، اقتصاد کمال‌گرا نیست. اشتغال مفید و اقتصاد ملی را تعطیل و زمین‌گیر می‌کند. در چنین عرصه‌ای، بسیجی وارد اقتصاد کوثری می‌شود.

اقتصاد کوثری یعنی خیر کثیر و بر همه جاری می‌شود. همه می‌توانند سرپا بایستند. «لِیَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ». خود مردم می‌توانند برای قسط بلند شوند. معیشت و معاششان حلال باشد. در اینجا رشد و اعتلا هست. همچنان که رشد فردی وجود دارد، رشد اجتماعی و رشد خانوادگی هم وجود دارد. اگر بسیج وارد این عرصه شود، اقتصاد پاک می‌شود. بسیج اگر در عرصه صنعت، کار و اشتغال وارد بشود، حتماً با وجدان کاری فعالیت می‌کند. کسی که در عرصه تولید، خدمات، صنعت و کشاورزی با روحیه بسیجی وارد بشود، اهل وجدان کاری است. از کار خودش نمی‌دزد. در کاری که شروع کرده است، با اتقان عمل می‌کند. روایتی از پیامبر بزرگوار اسلام (ص) وجود دارد که می‌گوید: «اگر مؤمن عهده‌دار کاری بشود، آن را با اتقان (محکم کاری) انجام می‌دهد ولو اینکه ساخت یک قبر باشد.»

چون بسیجی مأمور تن نیست و از آرمان، ایمان و الگوی ولایی خودش تبعیت می‌کند. بسیجی سیری دوز نیست؛ بساز و بفروش نیست. شما نمونه‌های فراوانی از کارهای بسیجیان را در کشور خودمان می‌بینید. بچه‌هایی که بدون هیچ ابلاغی در روستاها کار می‌کنند. کارهایی که قدیم‌ترها برعهده جهاد سازندگی بود و متأسفانه و صد افسوس که جهاد سازندگی یک نهاد انقلابی را به یک وزارت دولتی تبدیل کردند. در بعضی از مناطق یک سلسله اتفاقات و کارهای بزرگی تحت نام «قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیا» انجام شده است. چرا این کارها موفق هستند؟ به سبب اینکه دارای نفس بسیجی هستند؛ اکسیر بسیجی دارند. یعنی همان آدم با روحیه بسیجی کار می‌کند.

در صنایع هم همین‌گونه است. وقتی روحیه بسیجی باشد، پهباد را پایین می‌کشد، ولی پهباده‌ها بالا می‌برد. اگر روحیه بسیجی وجود داشته باشد، تهرانی مقدم می‌شود. با تمام محدودیت‌ها موشک می‌سازد. به عبارت دیگر، تفکر بسیجی تحقق توانستن در عرصه‌های تنگنا و دوره فشار نتوانستن‌هاست.

۶ تفکر بسیجی در عرصه علمی و آموزشی چه مفهومی دارد؟

۶ در عرصه علمی، تفکر بسیجی سلول‌های بنیادین را کشف می‌کند. یعنی اگر هر پیشرفتی که در کشور مشاهده می‌کنید، ریشه‌یابی شود، به تفکر بسیجی پشت آن خواهید رسید. یعنی یک کاظمی آشتیانی یا تهرانی مقدم در آن است.

بسیجیان وقتی وارد عرصه اقتصادی می‌شوند، برای تأمین معیشت حلال و رفاه معقول جامعه خودشان وارد عرصه می‌شوند و دنبال زراندوزی نیستند

**اگر سندن
تحول بنیادین
آموزش و پرورش
را با تفکر و
سازهای غربی
تفسیر کنیم، به
بیراهه رفته ایم**

شهید حججی که بود؟ او یک بسیجی بود. کسی او را نمی‌شناخت. شاید بسیاری از جمعیت تشییع‌کننده پیکر او هم به معنای بسیجی بودن حججی عضو تشکل نبودند. اما از شمال، جنوب، شرق و غرب کشور همه یک‌پارچه می‌شوند و حججی را تشییع می‌کنند. چرا؟ چون حججی را تجلی روح بسیجی خودشان می‌بینند. در آن پیکر بی‌سر خودشان را می‌یابند. لذا نه تنها دشمن به هدف خودش نمی‌رسد، بلکه هزاران نفر اعلام می‌کنند که ما حاضرم «بی‌سر» شویم. این یعنی بسیج. مرد و زن خود «بسیج» می‌شوند. الحمدلله این تفکر در ملت ایران هست. لذا امام (ره) فرمودند: «بسیج شجره طیبه است.» قرآن می‌فرماید: مثل بعضی‌ها شجره طیبه است که «اصل‌ها ثابت و فرع‌ها فی السّماء» شاخه‌هایش در عالم گسترده می‌شود. یوتی اَکَلْها کُلّ حَیْن باذن ربّها. میوه‌هایش را به اذن پروردگار می‌دهد. یعنی در هر فصلی یک میوه بسیجی به دامن ما می‌افتد.

صحیح بسیجی در کتب درسی است. اگر بتواند این اندیشه را منتقل کند که عالم همه ساخته و پرداخته خداوند است و هیچ چیزی در عالم اتفاق نمی‌افتد، مگر به قدرت خداوند، به معنای عملکرد بسیجی است. اگر بتوانیم دانش‌آموزانمان را در برنامه درسی با این باور همراه کنیم که در برابر ستم بایستند و در برابر ظلم ایستادگی کنند و هوادار مظلوم باشند، یعنی بسیجی عمل کرده است.

لزومی ندارد که مدام در کتاب‌ها کلمه بسیج نوشته و تکرار شود. هرچند معتقدم که باید چهره‌های شاخص بسیج معرفی شوند. فرقی نمی‌کند، زمانی که از علی بن ابیطالب (ع) در کتب درسی سخن می‌گوییم، فی‌الواقع از بزرگ‌ترین بسیجی عالم حرف می‌زنیم و او را معرفی می‌کنیم. وقتی از شهید حسین فهمیده سخن می‌گوییم، از بسیجیان امروزان سخن می‌گوییم. اگر از حججی یاد می‌کنیم، مرزهای گسترده فرهنگ بسیج را به رخ می‌کشیم. اگر از یک شهید جهان اسلام نام می‌بریم و یا از یک دانشمند جهان اسلام که دنیا را مبهوت خودش کرده است، حرف می‌زنیم، از تفکر مبتنی بر ایمان سخن می‌گوییم که آرمان بسیج است. لذا معتقد نیستم که بسیج سوای جامعه و انقلاب ما باشد. ما به دنبال آن هستیم که این اندیشه و هسته پویا انقلابی را که همیشه شکل می‌گیرد، توسعه بدهیم و همه احاد مردم به قدر ممکن از آن بهره‌مند شوند. به قول امام (ره) «نمی‌ازیم بسیج بر دامنشان بنشیند.» ما جامعه ایرانی-اسلامی را جامعه بسیجی می‌دانیم. لذا می‌بینیم که در لحظه‌های خطر خود را نشان می‌دهند.

یاوه‌گویی‌ها و هرزه‌گرایی‌های اخیر آقای ترامپ، بدون هیچ فراخوان و اعلان قبلی، با یک‌پارچه شدن ملت ایران پاسخ داده شد. عکس پروفایل‌هایشان و شعارشان عوض شد. شاید در خط و ربط سیاسی و علائق اجتماعی با هم متفاوت بودند، اما یک علقه بسیجی نسبت به انقلاب و کشور خودشان داشتند. وقتی او می‌گوید: «سپاه محکوم است و سپاه باید محدود بشود، مردم یک‌پارچه می‌گویند که ما سپاهی هستیم.» وقتی آقای ترامپ نام جعلی برای خلیج فارس به کار می‌برد، همه مردم یک‌پارچه می‌شوند تا روحیه بسیجی خود را نشان بدهند.

همین است که می‌گوییم بسیجی یک مجموعه فرمان‌بگیر نظامی نیست. بلکه هسته‌های مقاومت فهیم، مؤمن، متدین و با بصیرت است که لحظه خطر خودبه‌خود به دور هم جمع می‌شوند. ملت ایران یک‌دفعه بسیج و برای مقابله با دشمن آماده می‌شوند. برای انجام یک کار خیر یا حضور در عرصه‌های فرهنگی بسیج می‌شوند؛ مثل زمانی که پیکر شهید حججی آمد.

یکی از اهرم‌هایی که دشمن برای مبارزه با انقلاب اسلامی روی آن کار می‌کند، حوزه اقتصاد کشورمان است. امروزه ما در زمینه‌های اقتصادی با مشکل روبه‌رو هستیم. بحث بی‌کاری داریم و مشکلات اقتصادی روی جامعه اثرات خاص خودش را گذاشته است. بسیج در این زمینه چکار می‌تواند انجام بدهد که وظیفه الهی‌اش را هم انجام داده باشد.

دشمن از هر منفذی که وجود داشته باشد، می‌خواهد ضربه بزند. کم‌اهمیت‌ترین منفذ برای ما، پراهمیت‌ترین منفذ برای دشمن محسوب می‌شود. زمانی که در دوران سربازی یا بسیج آموزش نظامی می‌دیدیم، مربیان آموزش نظامی به ما می‌گفتند، در پادگان، مرکز یا مقر، هر جا که به‌نظر شما کم‌اهمیت می‌آید، برای دشمن پراهمیت است. مثلاً دشمن می‌داند که اسلحه‌خانه هیچ‌گاه بدون نگهبان گذاشته نمی‌شود و همیشه هم اسلحه‌خانه و آسایشگاه نگهبان دارد. اما شاید به‌نظر شما سرویس‌های بهداشتی مهم نباشد، اما دشمن می‌تواند از همان‌جا نفوذ کند. باید از آنجا هم مراقبت کرد، چون یک راه نفوذ است. هر چه که در کشور وجود دارد، برایمان مهم است. اقتصاد، فرهنگ، سیاست و باورها برای ما اهمیت دارند. ما به هر بخشی که بی‌اعتنا باشیم، دشمن نفوذ بیشتری به آن قسمت می‌کند.

دوم اینکه هر جا که بتواند به ما ضربه بیشتری بزند، در آنجا متمرکز می‌شود. شاید دشمن فکر می‌کند که اگر ما به لحاظ اقتصادی آسیب ببینیم، می‌شکنیم. لذا فشارهای اقتصادی بیشتری اعمال می‌کند. به همین دلیل تحریم‌های اقتصادی از اول انقلاب تا به حال بوده‌اند.

مثل صدر اسلام. در صدر اسلام، شعب ابی‌طالب یک تحریم اقتصادی بوده است. در آن زمان مسلمانان طی سه سال آب و نان برای خوردن نداشتند و علف می‌جویدند. امروزه هم همین فشار وجود دارد. استکبار جهانی قصد دارد هر ملتی را که در مقابلش بایستد، تحت فشار بگذارد و بشکند و مثل کشتی‌گیران به دنبال پیدا کردن نقطه حساس است که بتواند حریف را خاک کند. اقتصاد همین است. نسخه بدل فن دشمن، اقتصاد مقاومتی است. ما باید اقتصاد مقاومتی را فعال کنیم. بسیج می‌تواند در اقتصاد مقاومتی پیش‌تاز باشد. یعنی با تفکر بسیجی به سراغ اقتصاد برویم. نه اینکه یک گروهی با عنوان بسیج از بیرون بیاوریم و به داخل اقتصاد بفرستیم و از فعالان اقتصادی بخواهیم، کنار بکشند تا این گروه جدید فعالیت کند. نه، این‌طور نیست. بلکه باید آن تفکر بسیجی وارد اقتصاد بشود و اقتصاددانان، تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان ما با تفکر بسیجی مواجه بشوند.

آیا باید همه وسایل مورد نیاز را خرید؟ آیا باید بازار مصرف را برای بیرون باز کرد؟ آیا باید واردات را زیاد کرد؟ آیا باید صادرات بیشتری انجام دهیم؟ برای صادرات باید چگونه عمل کنیم؟ با همه این‌ها باید با تفکر بسیجی مواجه بشویم. در تفکر بسیجی هم باید نگاه تکاثری را کنار بگذاریم. اگر نگاه تکاثری کنار گذاشته نشود، اقتصاد مقاومتی اتفاق نمی‌افتد.

من متأسفم که بگویم نظام بانکی ما در مدار اقتصاد تکاثری حرکت می‌کند و نظام بانکی پشتوانه اقتصاد ملی نیست. نظام بانکی ما نظام ربوی است. نظامی است که به مردمان عادی کشور که باید از تسهیلات و منابع مالی کشور بهره‌مند شوند، هیچ بهره‌ای نمی‌رساند. لذا مردم در برابر هر استفاده و منفعت موقت آنی دچار یک ضرر آتی می‌شوند. ده میلیون تومان پول برای رفع مشکلات از بانک وام می‌گیرید و برای بازپرداخت آن ۱۶-۱۵ میلیون تومان می‌پردازید که با جریمه‌های دیرکرد آن به خاک سیاه نشانده می‌شوید. پول انباشته شده در بانک، بدون اینکه سپرده‌ها در تولید به کار گرفته شوند، چرخ اقتصاد را از حرکت باز می‌دارد. با وجود سودهای بانکی که قطعی فرض می‌کنند و در مقایسه با بهره‌ای که از مشتری می‌گیرند سودها را تعیین می‌کنند، اقتصاد راه به جایی نمی‌برد.

لذا باید در اقتصاد مقاومتی با تفکر بسیجی، اقتصاد را کوثری کرد. اقتصاد کوثری یعنی عمل علی‌بن ابی‌طالب(ع) که چاه را می‌کند، آبش فوران می‌کند

ما سعی کردیم که در کتاب‌های درسی، نمونه‌ها و المان‌هایی از اقتصاد مقاومتی را نشان دهیم

است. لذا می‌بینیم که بسیج دانش آموزی، بسیج ادارات یا بسیج صنعتگران داریم.

صنف صنف کردن بسیج به معنای آن است که اینان، علاوه بر اینکه در لحظه خطر باید آمادگی نظامی داشته باشند، در حوزه مأموریت و یا ویژگی اختصاصی خودشان هم باید بسیجی عمل کنند. به بیان دیگر، بسیج تشکلی سازمان یافته در نهادهای دولتی یا مساجد و در میان مردمی است که آمادگی‌های نظامی دارند که در لحظه خطر وارد صحنه می‌شوند. دشمنان ما همواره آمادگی دارند که به ما ضربه بزنند و ما هم در مقابل باید آمادگی مقابله با ضربات آن‌ها را داشته باشیم. این مطلب سر جای خودش، ولی علاوه بر آن، اعضای هر صنف خاص، در عرصه وظیفه ذاتی خودشان هم باید بسیجی فکر و عمل کنند.

اندیشه اقتصاد مقاومتی، در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و تألیف کتب درسی چه جایگاهی دارد؟ چگونه می‌توان این تفکر را آموزش داد؟

مقام معظم رهبری در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، تکالیفی را برای همگان اعلام کرده‌اند که بخشی از آن باید توسط آموزش و پرورش پوشش داده شود. از سالی که ایشان بحث شکوفایی و نوآوری را مطرح کردند و اولین سالی بود که مبنای اقتصادی داشت، ما به فکر افتادیم که این موضوع در برنامه درسی مورد توجه قرار بگیرد. سال بعد، اصلاح الگوی مصرف و سپس اقتصاد مقاومتی مطرح شد. بعد هم حمایت از سرمایه ملی بود تا امسال که بحث اقدام و عمل مطرح شد. ما سعی کردیم در کتاب‌های درسی نمونه‌ها و الگوهای مربوط به اقتصاد را با توجه به این نگاه تصحیح و یا برخی از نمادها را ترویج کنیم.

مثلاً در بحث اصلاح الگوی مصرف برق مطرح کردیم که هم می‌توان از لامپ رشته‌ای استفاده کرد که مصرفش بیشتر است، و هم از لامپ فلورسنت که مصرف کمتری دارد. اگر بخواهیم همین موضوع را به صورت ترویجی با دانش آموز ابتدایی کار کنیم، به جای اینکه در تصاویر کتاب‌هایش از لامپ رشته‌ای استفاده کنیم، باید از لامپ کم مصرف استفاده کنیم. یا مثلاً یکی از آسیب‌های ما در الگوی مصرف، اصراف بی‌رویه در مصرف محصولات غذایی کشور است. برای جلوگیری از دورریز نان نمی‌توان فقط به صورت تئوری فرایند کاشت، داشت، برداشت و فراوری گندم و تولید نان را به کودک آموخت. اما می‌توان به صورت تصویری او را آموزش داد و در کتاب‌هایش به جای تصویر نان لواش که دورریز فراوانی دارد، از تصویر نان حجیم که دورریز ندارد استفاده کردیم.

در بحث مصرف بهینه در کتاب درسی و در بحث اقتصاد، انرژی‌های تجدیدناپذیر را مطرح کردیم و گفتیم

و نخلستان را آباد می‌کند. در مقابل دیگران که به او می‌گویند خوشا به حالت که صاحب چاه پر آبی شدی، می‌گوید آن چاه را وقف کردم در راه خدا برای این اقشار. یعنی تولید ثروت آری، اما انباشت سرمایه هرگز. تولید ثروت یعنی جاری کردن ثروت در بدنه. اقتصاد و پول مانند خون است که باید در شریان‌های اجتماعی جاری شود و در گردش باشد. اگر خون در شریان‌های اجتماعی بچرخد، راکد بودنش سبب فلج و یا احتقان و سکنه می‌شود.

ما در همه سازمان‌ها مثل سازمان خودمان، واحدی به نام واحد بسیج داریم. این واحد چه کارهایی باید انجام بدهد؟ درست است که اندیشه بسیجی باید همه سازمان را فرا بگیرد، اما واحد بسیج ما چه باید بکند؟

الحمدلله که در سازمان خودمان همه اعضا و کارکنان به معنای عضو بسیج هستند و در شکل بسیج همه عضویت دارند. اما در بعضی سازمان‌ها، ما عضو بسیجی و غیربسیجی داریم که برخی‌ها تشکل یافته و سازمان یافته هستند و برخی دیگر سازمان یافته نیستند. تشکل‌های سازمان یافته باید در خط مقدم پیش‌تاز باشند. به معنای اینکه آمادگی‌های خود را بیشتر کنند. مخصوصاً در حوزه وظایف و مأموریت‌های ذاتی خودشان، این جریان فکری را ترویج کنند. لذا خود تشکل بسیج هم صنف‌های متفاوت را از هم جدا کرده

هر اقدام بسیجی،
باید اصل و نیتش
خدایی باشد،
همراه با آگاهی
و بصیرت باشد،
همراه با اخلاص
باشد، نشان مردمی
بودن داشته باشد،
ارزش افزوده و
هم افزایی ایجاد کند
و ....

**در کار بسیجی،
نفع طلبی
شخصی نیست،
سهم خواهی
نیست و ....**

که باید از برخی انرژی‌ها مراقبت کرد. زیرا اگر روزی به اتمام برسند، تجدیدنپذیر هستند. یا در کتاب‌ها به بچه‌ها توصیه کردیم، از انرژی‌های تجدیدپذیر استفاده کنند. لذا بچه‌ها را با انرژی باد و تولید برق از طریق باد در کتاب آشنا کردیم. لایه‌لای کتاب‌های درسی به مناسبت‌های متفاوت این آموزش‌ها گنجانده شده‌اند که از اول ابتدایی تا پایان دوره متوسطه را شامل می‌شوند. نکته بعد مربوط به فرایند تولید است. ما باید برخی از دانش‌آموزانمان را وارد بازار کار کنیم و به این منظور باید به نیازهای آتی کشور توجه داشته باشیم. ما برای دوره متوسطه، برنامه‌های دوره کار دانش و فنی و حرفه‌ای را اصلاح کردیم و رشته‌های جدیدی را براساس نیازهای جدید جامعه طراحی کردیم، تا فارغ‌التحصیلان بتوانند جوابگوی بازار کار آینده باشند.

از طرف دیگر، به این نکته توجه کردیم که نیروی کار ما قابلیت صادرات خواهد داشت. یعنی نیروی کار ما قابلیت دارد که در کشورهای دیگر کار کند و به کشور ارز بیاورد. امکان صادرات کدام نیروی کار وجود دارد؟ نیروی کاری که بتواند مطابق با استانداردهای کار دنیا کار کند. لذا در استانداردهای آموزشی فنی و حرفه‌ای، علاوه بر استاندارد ملی خودمان، استانداردهای آیسسکو (ISESCO) را نیز لحاظ کردیم. استانداردهای آیسسکو سال ۲۰۰۸ را اعمال کردیم که در دنیا هنوز هم مورد استفاده قرار می‌گیرد. به این ترتیب، اگر فردا مهندس، تکنسین یا کارگر ایرانی به خارج از کشور برود، مجبور نخواهد بود کارهای پیش‌پاافتاده‌ای همچون جنازه‌سوزی یا شستن ظرف را در رستوران‌ها انجام بدهد، بلکه می‌تواند از آذربایجان و کشورهای حاشیه خلیج فارس گرفته تا ژاپن، به کارهای اصلی متناسب با حرفه آموزش دیده‌اش بپردازد.

ما باید در جاهایی مشغول به کار شویم که کارهای فنی برعهده ما گذاشته شوند. این فضیلتی برای کشور به‌شمار می‌رود. ما باید آن‌گونه کارهای مهارتی را انجام بدهیم که دیگران از عهده انجامشان بر نمی‌آیند. لذا نگاه اقتصادی ما در کتب درسی اصلاح این موارد بود و در برنامه‌ریزی‌ها چنین کاری را انجام دادیم. اصلاح الگوی مصرف در تبلیغات لحاظ شده است. عمده دقت ما در کتاب‌های درسی این بود که تمامی تصویرها، عکس‌ها و نقاشی‌ها خارجی نباشند و آن‌ها را با آرم و نشان تولید ملی در کتاب‌ها لحاظ کردیم.

این‌ها قدم‌هایی بودند که در اصلاح الگوی مصرف، حمایت از سرمایه و کار ایرانی، و توسعه اقتصاد مقاومتی برداشته‌ایم و برایمان از اهمیت برخوردار بودند. به غیر از این موارد، یک واحد درسی مستقل به نام «اقتصاد» داریم که در آنجا بحث اقتصاد مقاومتی را به‌صورت علمی و آکادمیک آورده‌ایم تا دانش‌آموزان پس از ورود به دانشگاه، اگر خواستند رشته اقتصاد را دنبال کنند،

با این مفهوم آشنا باشند.

ما دانش‌آموزانمان را با مفاهیم اقتصادی، مثل منابع کمیاب، برنامه‌ریزی مفهوم اقتصاد و عوامل اقتصادی آشنا کردیم. این‌ها واژه‌هایی هستند که در کتاب‌های درسی آمده‌اند. اینکه اقتصاد چیست و منابع کمیاب را چگونه می‌توان مدیریت کرد. پول یکی از منابع کمیاب است. مفاهیمی همچون پس‌انداز، سرمایه‌گذاری، قرض‌الحسنه و انفاق از جمله مباحث اقتصادی هستند که در کتاب‌های درسی آورده شده‌اند.

۵ تا اینجا یک سلسله شاخصه‌های فرهنگ بسیجی را فرمودید. اما اگر بخواهید یک دسته‌بندی برای شاخصه‌های فرهنگ بسیجی و تحقق آن داشته باشید، چگونه خواهد بود؟

۵ هر اقدام بسیجی، اصل و نیتش باید خدایی باشد. همراه با بصیرت و آگاهی باشد. همراه با اخلاص باشد. نشان مردمی بودن داشته باشد. قابلیت تکرار داشته باشد و ارزش‌افزوده و هم‌افزایی ایجاد کند. این‌ها شاخصه‌هایی هستند که هر کار بسیجی دارا است و باید این موارد را دید. کاری که خدا در آن نباشد، هر اندازه‌ای که باشد، بی‌معناست. کاری که در آن بصیرت وجود نداشته باشد، همراه‌کننده است. کاری که مردمی نباشد، بسیجی نیست. کار بسیجی یعنی اینکه همه ما دست به دست هم بدهیم و آن را به انجام برسانیم. که نمونه‌اش کارهای روستاییان ماست. برای عروس یا داماد کردن جوانانشان همه دست به دست هم می‌دهند. کار بسیجی مانند کار مردم ماست. زمانی که حادثه ناگواری برایشان اتفاق می‌افتد و کسی فوت می‌کند، همه دست‌به‌دست هم می‌دهند، تابوت را روی دست می‌گیرند و در مراسم دفن شرکت می‌کنند. در کار بسیجی خدا هست. نفع‌طلبی شخصی نیست. بصیرت و آگاهی وجود دارد. هم‌افزایی ایجاد می‌شود. شما و من در کنار هم دو نیستیم، بلکه از دو بیشتر می‌شویم، وقتی در کنار هم هستیم. اگر در کنار هم فقط دو باشیم که دیگر کار بسیجی نیست. یک سهم شما و یک سهم من فایده ندارد. در کار بسیجی هیچ‌کس سهم‌خواه نیست، بلکه براساس توانایی‌اش کار می‌کند. لذا بسیجیان مثل کارگرهای عادی روزمزد، موجب‌بگیر نیستند که در کارشان احتمالاً سهل‌انگاری و اهمال‌کاری وجود داشته باشد. هرچه کار برای بسیجی سخت‌تر باشد، برایش لذت‌بخش‌تر است و این شاخص کار بسیجی است. اگر در جامعه دیدید که چشم و هم‌چشمی و منفعت‌طلبی شخصی نیست و ایشار و فداکاری و ترجیح دادن دیگری بر خود وجود دارد، آن جامعه یک جامعه بسیجی است. برعکس وجود رفتارهای منفعت‌طلبانه و انواع جناح‌بندی‌های سیاسی متخاصم، به معنای نبودن بسیج و بسیجی در جامعه است.

شهیدین حجی

قصه این است:

چه اندازه کبوتر باشیم!

قصه محسن با چشم‌هایش آغاز شد؛ همان دو چشمی که آینه‌های روبه‌روی فریادی را در سینه ما نهاده بودند. قصه محسن قصه شگفتی بود. او با دست‌هایی که از پشت بسته شده بود، به سمت روبه‌رو می‌آمد؛ در غروبی که دوردست‌هایش سرخ و شفقناک بود. میدان جنگ بسیار خشک و خشن می‌نمود، اما پیام آن عکس روشن بود: زانوانش نلر زیده بود در لحظه‌های آخر و با اینکه می‌دانست به قربانگاه می‌رود، آرام می‌نمود.

محسن حججی جوانی ۲۶ ساله که تنها ۲۸ روز از تولد ۲۶ سالگی‌اش گذشته بود، حالا اسیر داعشی‌ها شده بود. خیلی زود خبر اسارت و پس از آن شهادت مظلومانه‌اش نقل خبرگزاری‌ها شد. او حالا یک قهرمان حماسی بود. محسن حججی در ۲۱ تیرماه ۱۳۷۰ در نجف آباد اصفهان زاده شد. تمام عمرش را در همان شهر سپری کرد و آخرین سفرش به سوریه بود، برای دفاع از کیان ایران و ایستادگی در برابر دشمن اهل بیت(ع).

در این ویژه‌نامه، برخی از گوشه‌های زندگی این شهید حماسه‌ساز را برای مخاطبان به تصویر کشیده‌ایم. در یکی از فیلم‌هایی که از محسن حججی، هنگام اعزام به مناطق محروم به یادگار مانده، محسن شعری را می‌خواند که حال و هوای امروز ما را دارد: آسمان فرصت پرواز بلندی‌ست ولی / قصه این است چه اندازه کبوتر باشیم؟

از نگاه رسانه‌های جهان

همه چیز با یک نگاه آغاز شد. با انتشار تصویر نگاه مقتدر مرد جوانی با نام اسیر نیروهای داعشی که در یک چشم به هم زدن، مرزهای فضای مجازی را از هم گسست و دست به دست به خانواده صاحب عکس رسید و بعد از آنکه غوغای بی‌سابقه‌ای در کشور به پا کرد، عزیز یک ملت شد.

از زمان انتشار عکس اسارت تا خبر شهادت محسن حججی، نگاه پرصلابت شهید حججی وقتی در یک قدمی مرگ بود، بخش عظیمی از عرصه شبکه‌های اجتماعی داخل و خارج کشور را به هشتگ محسن حججی اختصاص داد. در و دیوار شهرها، از نجف‌آباد شهر زادگاهش گرفته تا پایتخت، از عکس‌های سرافرازی شهید محسن حججی پر شد. فضایی که از چشم رسانه‌های خارجی هم دور نماند و با انعکاس اخباری در این باره، نتوانستند حیرتشان را از جریان شورانگیز ایجاد شده در میان ایرانیان پنهان کنند. جریانی که متعلق به هیچ حزب، فرقه و دسته‌ای نبود و سیاسیون، مقامات کشوری و لشکری، عام و خاص را به واکنش و داشت.

رسانه‌های آمریکایی شهادت محسن حججی را اتفاقی توصیف کردند که «ایرانی‌ها را متحد کرده است». خبرگزاری‌های رسمی فرانسه نوشتند: «دستگیری و شهادت محسن حججی، باعث حمایت گسترده مردم ایران از عملیات نظامی این کشور در عراق و سوریه شد و خیل عظیمی از جمعیت در مراسم سوگواری سربازی که به نماد مبارزه علیه داعش تبدیل شده است، شرکت کردند.»

خبرگزاری «آسوشیتدپرس» هم نوشت: «در حالی که داعش تلاش می‌کرد از دستگیری و سربردن حججی به‌عنوان پروپاگاندا استفاده کند، بسیاری در ایران این موضوع را متفاوت دیدند و تصویر حججی الهام‌بخش حس میهن‌دوستی در میان ایرانی‌ها و کشته شدن او باعث وحدتی بی‌سابقه در میان طیف‌های مختلف سیاسی در این کشور شد.»

روزنامه‌های دیلی‌میل، سان‌دیلی، واشنگتن‌پست، سانفرانسیسکو کرونیکل، پایگاه میدل‌ایست‌آی، خبرگزاری رویترز، شبکه خبری بی بی سی نیوز و

محسن حججی؛ تصویری از ایران متحد

مریم احمدی

... هم به‌طور مکرر با پوشش گزارش تشییع جنازه شهید حججی و سخنان رهبر انقلاب اسلامی و سایر شخصیت‌های سیاسی و مذهبی حاضر در این مراسم، حیرتشان را از هم‌بستگی و اتحاد وصف‌ناپذیر مردم ایران ابراز کردند.

در کنار واکنش‌های بی‌سابقه مسئولان، اهل سیاست و چهره‌های مشهور، هنرمندان، ورزشکاران و اقشار و اصناف مختلف، به شهادت افتخارآفرین شهید محسن حججی، رشادت این بزرگوار تحسین بسیاری از غیرمسلمانان ساکن در کشورهای اروپایی را هم برانگیخت. تا آنجا که با انتشار عکس‌هایشان همراه با تصویر شهید حججی در فضاهای مجازی، ارادتشان را به شهید حججی نشان دادند و بر تحسین برانگیز بودن رفتار قهرمانه او صحنه گذاشتند.

شهید محسن حججی با شجاعتش در قلب مردم ایران ماندگار شد و حالا تقریباً همه دنیا او را می‌شناسند. جوانی ۲۶ ساله که با گام‌هایی استوار به سوی مرگ رفت تا حماسه‌ای ماندگار را در تاریخ رقم بزند.

احمد کاظمی، سردار بزرگ زادگاهش، بر کسی پوشیده نیست. زندگی‌اش را مدیون حاج احمد می‌دانست. هم محسن و هم همسرش. هر دو وقتی وارد مؤسسه شهید کاظمی شدند و با این سردار بزرگ دفاع مقدس آشنایی بیشتری پیدا کردند، مصمم‌تر از همیشه برای رسیدن به اهدافشان تلاش کردند. آشنایی با شهید کاظمی برای محسن پلی شد برای رسیدن به آرزوهای سخت و دشوار.

در این مؤسسه، برنامه‌های فرهنگی و شرکت در اردوهای جهادی فعالیت‌هایی بودند برای بازسازی و آبادی ایران. محسن پس از ورود به این مؤسسه، انگیزه‌های بیشتری برای خدمت یافت. او با شرکت در اردوهای جهادی، مسیرش را انتخاب کرد. حجی در کار برق ساختمان بود، اما می‌گفت: «مسیری که حاج احمد (کاظمی) برای من مشخص کرده، در کار برق و این‌ها محقق نمی‌شود. من باید به جایی بروم که مسیرم به شهادت نزدیک‌تر باشد.»

نصف شب‌ها بر سر مزار شهید کاظمی می‌رفت و فاتحه می‌خواند. اوقات بسیاری به یاد حاج‌احمد بود و حرف‌هایش را به خاطر می‌آورد. وقتی کسی روزش را با حرف‌های شهید بگذراند و به آن‌ها عمل کند، منش او هم به آن سمت می‌رود. یکی از جمله‌ها

و رهنمودهای شهید احمد کاظمی در اهداف او تأثیر شگفتی گذاشت. آنجا که شهید احمد کاظمی می‌گوید: «اگر می‌خواهید شهید شوید، باید مثل شهدا باشید؛ باید شهید زنده باشید، باید مثل شهدا کار کنید.» این ارتباط معنوی با گذشت زمان هر روز پررنگ‌تر شد.

محسن به مسیری رفت که حاج احمد پیش از تولدش در آن گام نهاده بود. حاج احمد و محسن به دو نسل متفاوت با آرمان‌هایی یکسان تعلق دارند. شهید حجی هیچ‌گاه حاج احمد را از نزدیک ندید، ولی آرمان، مسیر و راهش را درک کرد.

امروز شهید کاظمی الگوی جوانان هم‌سن و سال محسن است و آنان با تأسی از ویژگی‌های رفتاری و اخلاقی‌شان، مسیر زندگی‌شان را انتخاب می‌کنند و قطعاً فردا محسن الگویی برای نسل‌های آینده خواهد بود. شهید حجی امتداد راه حاج احمد بود و معلوم نیست فردا چه انسان‌هایی امتداد راه محسن باشند.

الگویی که راه را نشان داد

حاج احمد دست محسن را گرفت

احمد محمد تبریزی

شهدای مدافع حرم در همان مسیری حرکت می‌کنند که روزی شهدای دوران دفاع مقدس آن را پیمودند. هدف، عقیده و آرمان رزمندگان مدافع حرم همانی است که رزمندگان دفاع مقدس به خاطرش حماسه آفریدند و جانشان را فدا کردند. بسیاری از جوانانی که امروز در جبهه‌های مقاومت مشغول دفاع در برابر دشمنان هستند، الگوی زندگی‌شان را از میان بزرگان جنگ هشت‌ساله ایران و عراق انتخاب کرده‌اند. این الگوپذیری عامل مهمی برای شناخت مسیر زندگی‌شان شد. آن‌ها سعی کردند در سبک زندگی‌شان متر و معیاری برای زندگی بهتر انتخاب کنند و برای این موضوع چه کسی بهتر از شهدای دفاع مقدس؟ همان‌هایی که راه بندگی و عبودیت را در زیباترین حالت ممکن پیموده و برای جوانان امروز سیره و روششان را به یادگار گذاشته‌اند. میراثی گران‌بها که تنها باید با چشم دل به سراغش رفت و درس‌هایش را آموخت.

عشق و علاقه محسن حجی به شهدا، به ویژه شهید

شهید محسن حججی در مدت زمان کوتاه زندگی‌اش دوره‌های درخشانی را در کارنامه زندگی‌اش ثبت کرد. قبل از شهادت قهرمانانه‌اش که برگ افتخار دیگری به تاریخ ایثار و شهادت این مرزوبوم افزود، به‌عنوان سفیر فرهنگی در زادگاهش نقش مهمی در ترویج فرهنگ کتابخوانی در میان نوجوانان و جوانان داشت. از سنین دبیرستان و سال ۱۳۸۵، با ورود به «مؤسسه نشر شهید کاظمی»، در کنار کتابفروشی و فعالیت در عرصه نشر، به تبلیغ و ترویج کتابخوانی در مدارس پرداخت و از جمله اولین کسانی بود که در راستای اهداف مؤسسه نشر شهید کاظمی و کتاب شهر ایران، وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی، سنت حسنة تبلیغ کتاب را به جایگاه‌های نماز جمعه شهرها گشاند. مؤسسه‌ای که با فعالیت جوانانی چون محسن حججی یکی از مراکز فرهنگی مؤثر در شهر نجف‌آباد و استان اصفهان به شمار می‌آید و تا به امروز جریان فرهنگی تأثیرگذاری در عرصه نشر، کتابفروشی و ترویج فرهنگ دفاع مقدس پایه‌گذاری کرده است. حمید خلیلی، رئیس انتشارات شهید کاظمی، از دوستان و نزدیکان شهید حججی، در این باره می‌گوید: «ارادت محسن به شهید احمد کاظمی سبب شد او در شکل‌گیری مؤسسه و نشر شهید کاظمی نقش پررنگی داشته باشد و یکی از فعال‌ترین اعضا در انجام فعالیت‌های فرهنگی این مؤسسه و کتاب شهر ایران باشد. عصرها بعد از فراغت از کار برق‌کشی ساختمان، برای اجرای برنامه‌های مؤسسه به مدارس می‌رفت و به معرفی کتاب به دانش‌آموزان می‌پرداخت.»

خلیلی که از دوران دبیرستان محسن حججی و فعالیتش در مؤسسه نشر شهید کاظمی روزهای زیادی را با او سپری کرده است، می‌گوید: «محسن در کنار کتاب خواندن به نوشتن هم علاقه زیادی داشت و از زمان ورودش به بخش کتاب مؤسسه، تمام خاطراتش را می‌نوشت. برپایی نمایشگاه و ترغیب مردم به خرید کتاب هم از علاقه‌ش بود. تمام توانش را برای فروش کتاب می‌گذاشت و پول جمع شده را صرف اردوهای جهادی و خرج مناطق محروم می‌کرد.» فعالیت و تلاش محسن حججی برای ترویج کتاب

سفیر فرهنگی کتاب در پادگان و مدرسه

مریم احمدی

و کتابخوانی در دوران خدمت سربازی‌اش هم ادامه داشت، تا آنجا که هم‌خدمتی‌هایش به کمد وسایل محسن لقب کتابخانه داده بودند و حتی در خاطراتشان از دوران سربازی با محسن حججی نقل کرده‌اند. این علاقه به کتاب و مطالعه که از زمان ورود محسن به مؤسسه شهید کاظمی در وجودش شکل گرفته بود، به مرور بیشتر می‌شد. بهترین هدیه‌ای که به اطرافیانش می‌داد، کتاب بود.

دوستانش می‌گویند در نمایشگاه کتاب با همسرش آشنا شده و به گفته مدیر مؤسسه شهید کاظمی اولین هدیه‌ای که محسن به همسرش داد، کتاب بود و بعد از ازدواج هر ماه این رویه را ادامه می‌داد و به همسرش یک کتاب هدیه می‌کرد. حتی در مراسم عقدش هم هدیه‌ای که به همسرش تقدیم کرد، کتاب «سلام بر ابراهیم» بود.

به واسطه ارادت مشترک او و همسرش به شهید کاظمی و فعالیت‌های فرهنگی‌اش در مؤسسه نشر این شهید بزرگوار، همسرش در کنار او قرار گرفت تا او را برای رسیدن به شهادت که نقطه اوج آرزوهایش بود، همراهی کند. حضور در مدارس و میان دانش‌آموزان برای معرفی کتاب و ترویج کتابخوانی به دوستی بین محسن حججی و نوجوانان و جوانان علاقه‌مند به کتاب منجر شد و پای این افراد را هم به مؤسسه نشر شهید کاظمی باز کرد. نوجوانان و جوانانی که حالا محسن حججی را الگو و سرمشق ادامه راه و زندگی‌شان می‌دانند.

نذر رضایت: بوسه بر پای مادر

احمد محمد تبریزی

پدر و مادرم راضی نباشن، من به آرزوم نمی‌رسم! مدتی بعد، وقتی کارهایش برای رفتن دوباره به سوریه جور نمی‌شد، دریافت یک جای کار گیر دارد و شاید به این دلیل که بدون اجازه مادر عزم رفتن کرده است، نمی‌تواند راهی شود. بنابراین می‌رود تا رضایت مادر را به دست آورد. در برابر مادر زانو می‌زند و گریه می‌کند. او به مادر التماس می‌کند: «اجازه بده من برم!» مادرش هم می‌گوید: «برو، ولی شهید نشو.»

محسن در پاسخ به مادر می‌گوید: «نه، من می‌رم، ولی عزیز می‌شم مادر.»

شهید حججی برای راضی کردن پدر و مادر آن‌ها را به زیارت امام رضا (ع) می‌برد. پدر شهید ماجرای این سفر را چنین شرح می‌دهد: «ما را به مشهد برده بود تا ضامن و شفیعش شویم. شب قبلش هم به مادرش گفته بود: تو را به خدا اجازه رفتن به من بده!»

مادر شهید نیز درباره اجازه دادن به پسرش می‌گوید: «به من می‌گفت مامان رضایت بده من شهید بشوم و پیش حضرت زینب روسفید شوم. من هم گفتم باشد حرفی ندارم. من تو را به حضرت زینب می‌سپارم. گفت: مامان نذر کرده‌ام، اگر قسمتم شد سوریه بروم، پای مامان و بابایم را ببوسم. من نمی‌گذاشتم، اما گفت نذر کرده‌ام و بگذارید این کار را بکنم.»

همان دیدار، آخرین دیدار محسن با خانواده‌اش شد. محسن رفت و عزیز مادر و میلیون‌ها انسان دیگر شد. حالا پدر و مادرش با افتخار از پسرشان صحبت می‌کنند. پسری که آوازه شهرتش شهر به شهر گشت و در سراسر ایران پخش شد.

مگر می‌شود بدون دعای خیر پدر و مادر عاقبت به خیر شد؟ مگر می‌شود دل پدر و مادر را رنجاند، بعد یک‌شنبه عزیز یک ملت شد؟ محال است بدون رضایت قلبی پدر و مادر به جایی رسید. از امام صادق (ع) نقل است: یکی از دعاها این است که حتما مستجاب می‌شود، دعای پدر و مادر در حق فرزندی است که نسبت به والدین خود نیکوکار باشد. شهید حججی راه رستگاری را از دعای خیر پدر و مادرش پیدا کرده بود. محسن به زیبایی دانسته بود که شرط اول موفق شدن در هر کاری راضی بودن پدر و مادر از اوست. پس از شهادت از شهید حججی فیلم‌ها و کلیپ‌های زیادی در فضای مجازی پخش شد. یکی از این فیلم‌های ماندگار و تأثیرگذار، فیلم خدا حافظی شهید حججی از خانواده‌اش است. او در کمال تواضع و خشوع، جلوی پای پدر و مادرش خم می‌شود تا قبل از رفتن پایشان را ببوسد. مادر اشک می‌ریزد و بغض در گلویش اجازه سخن گفتن به او نمی‌دهد. محسن از این سکوت پیش آمده استفاده می‌کند و می‌گوید: «نذر کرده بودم، اگر قسمت شد به سوریه اعزام شوم، دست و پای مادرم را ببوسم.» محسن در این فیلم در حال ادای نذری این چنین زیبا و بی‌نظیر است.

شهید حججی پیش‌تر یک بار دیگر به سوریه اعزام شده بود. آن زمان همسرش باردار بود و او از همسرش خواهش کرد: «به خاطر شرایطت به کسی نگو من به سوریه رفتم. چون اگه پدر و مادرم متوجه بشن، ممکنه به من اجازه رفتن ندهن.»

محسن در این سفر درس بزرگی می‌گیرد. او پس از بازگشت به همسرش می‌گوید: «در این سفر فهمیدم تا

سروان سعید هاشمی، فرمانده گروهان شهید محسن حججی:

همه می دانستیم این بار، رفتن محسن برگشتی ندارد

مریم احمدی

به گردان ویژه پیوست، چند بار به سوریه اعزام شد؟

محسن اولین بار

چند روز پیش از محرم ۱۳۹۴ به سوریه اعزام شد و حدود سه ماه در مناطق «حلب» و

«لاذقیه» با رشادت جنگید و از مردم این سرزمین در مقابل داعش دفاع کرد. محسن در شرایطی به سوریه رفت که منتظر به دنیا آمدن فرزندش بود. بعد از برگشت با وجود تمام پیگیری‌ها و اصرارش برای رفتن به سوریه، شرایط اعزامش پیش نیامد. به قول خودش، گیری در کارش بود که البته بعدها فهمید نارضایتی والدینش به ویژه مادرش یکی از موانع رفتنش بوده است. دومین بار هم ۲۷ تیر امسال به سوریه اعزام شد که در عملیاتی مستشاری نزدیک مرز سوریه با عراق در منطقه التنف به اسارت گروه تروریستی داعش درآمد و به شهادت رسید. محسن از سال ۱۳۹۴ تا زمان اعزام مجددش بارها پیگیر رفتنش به سوریه شد و مدام برای رفتن اصرار داشت تا اینکه بالاخره به خواسته‌اش رسید.

چه عواملی سبب شده بود که شهید حججی با وجود اینکه نیروی جدید سپاه بود، بلافاصله برای دفاع از حرم به سوریه اعزام شود؟ نیروهای زرهی از همان ابتدا آموزش‌های تخصصی

از نقطه‌ای که مسیر طلبش را پیدا کرد، تا لحظه نوشیدن شهد شهادت، فاصله زیادی نبود. با اینکه از ورودش به سپاه پاسداران و عضویت در یگان گردان زرهی زمان زیادی نگذشته بود، عزم راسخ برای رسیدن به هدفی که سال‌ها در سر داشت، در مدت زمان کوتاهی به او آن قدر قدرت و توان نظامی بخشید که با نیروهای مبارز اعزامی به سوریه همراه شد. سروان سعید هاشمی، فرمانده مستقیم محسن حججی در گروهان زرهی سپاه، در گفت‌وگو با ما از ورود محسن به گردان زرهی و اعزام و شهادتش می‌گوید.

سروان هاشمی، آشنایی شما با محسن حججی از چه زمانی بود؟

همان طور که می‌دانید، از زمان حضور محسن در سپاه مدت زیادی نمی‌گذرد. بعد از دوره آموزشی در سال ۱۳۹۳ به عنوان نیروی جدید مستقیماً به گروه ما ملحق شد. آشنایی من با محسن از زمان عضویتش در «گردان ویژه» شکل گرفت.

لباس و این موقعیت نباشد شاید نتواند به راحتی این حرف‌ها را درک کند. محسن آرام و قرار نداشت. رفتار و برخوردش به خوبی نشان می‌داد، این بار قرار است شهید شود. اما کسی نمی‌دانست چطور به شهادت می‌رسد و چه نوع رفتنی را از خدا خواسته است.

ظاهراً همین روحیه شهادت‌طلبی و شوق رفتن به سوریه که خیلی از دوستان و هم‌زمانش به آن اشاره می‌کنند، سبب شده بود ایشان با وجود داشتن یک فرزند کوچک و همسر جوان و یک زندگی مشترک نوپا از تعلقاتش دست بکشد.

بله. هر آدمی در زندگی‌اش یک سلسله تعلقات دارد که به آن‌ها عشق می‌ورزد. عشق محسن، اعزام به سوریه و دفاع از حرم بود. ورد زبانش دائم سوریه بود و برای رسیدن به آنجا ماه‌ها تلاش کرد تا بالاخره مجوز رفتنش را گرفت. بعد از برگشت از سوریه در سال ۱۳۹۴ از گروه اعزامی همراه محسن، شش نفر به شهادت رسیده بودند. محسن ناراحت بود و از خدا طلبکار شده بود. می‌گفت: من هم باید شهید می‌شدم، چرا نشدم؟!

اگر بخواهید به چند ویژگی بارز و صفات شهید حجی اشاره کنید، چه می‌گویید؟

محسن جوان منضبط و خوش خلقی بود. در کنار معنویت و اعتقادات دینی قوی و توجه خاص به انجام اعمال مستحبی، تلاشش برای حفظ و قرائت قرآن ستودنی بود. حتی مهریه همسرش را هم حفظ کل قرآن تعیین کرده بود. در کنار این معنویت، اخلاص محسن هم سبب شده بود عزیز شود. محسن هیچ‌وقت نمی‌گفت فلان کار را من کرده‌ام. به شهدا ارادت خاص داشت و به خانواده‌شان سر می‌زد. مدام به زیارت قبور شهدای مدافع حرم می‌رفت و به آن‌ها متوسل می‌شد. خاطره جالبی هم در این مورد از او دارم. یادم هست یک روز صبح با چهره خواب‌آلود آمد. پرسیدم: آقا محسن خواب‌آلود به نظر می‌رسی؟ با لهجه شیرین نجف‌آبادی‌اش جواب داد: دیشب حاج‌علی بی‌قرار بود و نمی‌خوابید. پسرش را حاج‌علی صدا می‌زد. گفت مجبور شدم ساعت دو نصف شب حاج‌علی را بغل کنم و در گلزار شهدای نجف آباد چرخی بزنم تا آرام شود. تا برگشتیم خانه و خوابیدیم، دیگر خیلی دیر شد.

شهادت محسن حجی با آن شیوه مظلومانه

چه تأثیری روی هم‌زمانش داشت؟

همان‌طور که گفتم، انتظار شهادتش را داشتیم و هیچ‌کس از خبر شهادت محسن تعجب نکرد. اما نحوه اسارت و شهید شدنش شوری در میان بچه‌ها ایجاد کرد و به طرز عجیبی روحیه آن‌ها را تقویت کرد. تا آنجا که ما دو سه روز بعد از شهادت محسن بار دیگر به منطقه نیرو اعزام کردیم. درخواست بچه‌ها برای اعزام بیشتر و مصرانه‌تر شده بود.

می‌بینند و از نظر قوای جسمانی و توان نظامی تقویت می‌شوند. شهید حجی هم از این امتیازها برخوردار بود. ضمن اینکه آمادگی اعتقادی بسیار خوبی داشت. در اولین اعزام به سوریه آن‌قدر شجاعانه جنگید که هر کس او را می‌دید، فکر می‌کرد چند سال است در سوریه می‌جنگد. به لحاظ تخصص زرهی خیلی زود خودش را به بچه‌های زرهی با سابقه رسانده بود. از نظر جسمانی همیشه چالاک و قیام‌دار بود و آمادگی کامل داشت. یک امتیاز و ویژگی بارزتر هم داشت و آن روحیه شهادت‌طلبی و جهادی‌اش بود که سبب شد، سالار شهدای مدافع حرم شود و به آرزویش برسد.

آخرین باری که شهید محسن حجی را دیدید کی بود؟

حدوداً ۲۰ روز قبل از شهادتش برای خداحافظی آمد. همه بچه‌های گردان، وقت خداحافظی با محسن می‌دانستند که این‌بار دیگر برگشتی در کار نیست و حتماً محسن شهید می‌شود. بچه‌ها به شوخی می‌گفتند: آقا محسن نوربالا می‌زند و این‌بار رفتنی است. انگار همه می‌دانستیم شهید می‌شود.

به دلیل موقعیت سوریه و شرایط پرخطر منطقه بود که این تصور برای شما و هم‌زمانش ایجاد شده بود؟

نه، نیروهایی که به منطقه اعزام می‌شوند، دقیقاً می‌دانند کجا می‌روند، شرایط منطقه چگونه است و چه خطراتی را باید انتظار داشته باشند. شرایط اعزامی مدافعان حرم در ۲۷ تیرماه امسال هم مثل قبل بود، اما حال و هوای محسن فرق می‌کرد. تا کسی در این

حجت الاسلام احمد لقمانی: نمی خواست دیده شود، خدا به دنیا نشان داد

مریم احمدی

کرد که بله ایشان همان آقا محسن حججی خودمان است که دو سال تمام خادم هیئت بوده است و ایام روضه و مراسم هر شب تا دیروقت اینجا کار می کند و آخر شب پنجاه شصت کیلومتر رانندگی می کند تا برسد به نجف آباد.

روزی که برای خادم شدن به حسینیہ آمد، گفت: «حاج آقا به من کاری بدهید که جلوی دید نباشد. کارهای پشت صحنه و تدارکاتی را به من بسپارید که دیده نشوم. بعد هم گفت می خواهم سخت ترین کارهای حسینیہ را من انجام بدهم.»

می خواست سخت ترین کارها را انجام دهد و دیده نشود تا مبدا غبار تزویر و ریا، زلالی نگاهش را بیوشاند. مثل وقتی که اراده کرد برای خدمت سربازی اش به سخت ترین جا برود و یگان زرهی سپاه را انتخاب کرد! می خواست به جایی برود که مسیرش به شهادت نزدیک تر باشد. شاید می دانست همین کارهای سخت حسینیہ هم پله ای می شود برای رسیدن به آرزوی همیشگی اش!

حجت الاسلام لقمانی می گوید: «یک شب که بعد از کلی کار در حسینیہ خسته و کوفته سوار ماشین شد تا به نجف آباد برگردد، کنارش رفتم و با ناراحتی گفتم: آقا محسن ببخش خیلی خسته شدی. آقا محسن با همان چهره خسته جواب داد: حاج آقا ناراحت نباشید، این ها که کار نیست. برای امام حسین (ع) باید سر داد.»

می گویند اعمال درجه خلوص دارند. هرچه خلوص بیشتر باشد، نتیجه اش بیشتر است. گاهی این درجه خلوص به حدی می رسد که غایت خواسته ات از خدا، می شود نتیجه اش! تو نمی خواهی دیده شوی، حسنت را مخفی می کنی تا مبدا رنگ تزویر بر روجت بنشیند. آن وقت خدا عزت را برای دنیا آشکار می کند.

حجت الاسلام احمد لقمانی، یکی از روحانیان اصفهانی و مؤلف کتاب هایی چون «یک زندگی زیبا»، «مردی از ملکوت»، «هفت شهر عشق» و... بعد از شهادت محسن حججی از این خادم هیئت اباعبدالله خاطره ای نقل می کند که عیار خلوص نیت محسن را نمایان می کند. خلوصی که در جانت ریشه نمی گیرد، مگر بنده نظر کرده و عزیز خدا باشی.

حجت الاسلام لقمانی می گوید: «در یکی از حسینیہ های اصفهان سخنران بودم. حسینیہ ای که همیشه محفل عاشقان اباعبدالله است و سفره روضه و نذر و حاجتش در ایام خاص ده ها شبانه روز برپاست. یک روز در شبکه های مجازی عکس اسارت جوانی را دیدم که در سوریه به دست داعشی ها اسیر شده بود. عکسی که صلابتش غوغا کرده بود.

به نظرم چهره جوان اسیر خیلی آشنا بود. با دقت که نگاه کردم، شناختمش. آقا محسن خودمان بود؛ خادم حسینیہ.

به مسئول حسینیہ زنگ زدم و قضیه را گفتم. تأیید

دور از شهر اما به خدا نزدیک

احمد محمد تبریزی

این بود که زود قضاوت نکنم. بعضی‌ها به ظاهر کم کار می‌کردند، ولی در باطن کارهایی می‌کردند که حتی ماها که خیلی ادعا داشتیم، نمی‌توانستیم انجام بدهیم. مورد دیگر که خیلی به دلم نشست این بود که بین مردم روستا می‌چرخیدیم و می‌گفتیم که بیایید کمک کنید و کار کنید. می‌خواهیم مسجد بسازیم. چهار تا منت هم می‌گذاشتیم که ما از شهر آمده‌ایم تا به شما کمک کنیم. آن‌ها یک جورهایی ما را پیش خودشان ناجی در نظر می‌گرفتند و فکر می‌کردند که خدا ما را از آسمان فرستاده است که بیاییم فقط به این‌ها کمک کنیم. من وقتی از پیششان می‌رفتم می‌گفتم: این‌ها چه آدم‌هایی هستند که در مورد ما این‌جوری فکر می‌کنند؟! یا ما خیلی خودمان را دست پایین گرفته‌ایم، یا این‌ها ما را خیلی بزرگ فرض می‌کنند! از اردوی جهادی خیلی خوشم می‌آید. به نظرم اردوی جهادی مصداق ضرب‌المثل علف باید به دهن بزی شیرین بیاید است. افرادی که در اردوی جهادی شرکت می‌کنند، کار فرهنگی، عمرانی، هنری یا هر کار دیگری که انجام می‌دهند، بحث کار نیست، بحث خدمت به اهالی روستاست. به قول شاعر:

آسمان فرصت پرواز بلندی‌ست ولی / قصه این است چه اندازه کبوتر باشیم»

شرکت در این اردوها خیلی در روحیه محسن مؤثر بود. روی بحث خدمت‌رسانی در این اردوها تأکید ویژه‌ای داشت و معتقد بود جا برای کار زیاد است. شهید حججی در یکی از اردوها در جمله‌ای تاریخی می‌گوید: «ما اینجا از شهر دوریم، ولی به خدا نزدیکیم. اگر در شهر خودمان خدایمان را داشته باشیم، بیشترین جهاد را کرده‌ایم.»

انسان‌ها در شرایط سخت ساخته می‌شوند. اردوی جهادی فرصت مناسبی است تا با رفتن به مناطق محروم در کمک به محرومان و آبادی کشور تلاش کرد. اردوهای جهادی، سختی و دشواری زیاد دارند، ولی شیرینی خاصی درونشان نهفته است که به تمام سختی‌ها می‌ارزد. هم‌صحبتی و معاشرت با مردم صمیمی و خودمانی شهرهای دورافتاده، چیزی شبیه به نوشیدن آبی گوار است. روح و روان آدمی را صاف و زلال و حال آدمی را خوش می‌کند. حضور در این مناطق پر از تجربه‌های گران‌بهاست. برای آن‌ها که به دنبال معنای حقیقی زندگی و بندگی هستند، اردوهای جهادی فرصت مناسبی برای شناخت خویشتن و تفکر است.

تصویرهای شهید محسن حججی با لباس‌های ساده و خاکی در اردوهای جهادی هنوز در ذهنمان مانده است. بیشترین تصویرها و فیلم‌هایی که پس از شهادت از شهید حججی در فضای مجازی منتشر شد، مربوط به حضور ایشان در اردوهای جهادی است.

خیلی کم درباره فعالیت‌هایش در اردوهای جهادی صحبت می‌کرد و حالا با انتشار این فیلم‌ها، دوستان و نزدیکان متوجه فعالیت‌های جهادی شهید حججی شده‌اند. پدر شهید درباره حضور محسن در اردوهای جهادی می‌گوید: «او دورافتاده‌ترین مناطقی را که حتی با ماشین امکان رفتن به آن‌ها نبود، برای رفتن انتخاب می‌کرد. به دل محروم‌ترین مناطق می‌رفت و مسجد و حمام می‌ساخت و در کنارش کارهای فرهنگی و تبلیغاتی می‌کرد.»

اردوهای جهادی درس‌های زیادی برای شهید حججی داشتند. خودش درباره این درس‌ها می‌گفت: «از جمله درس‌های مهمی که از اردوهای جهادی گرفتم، یکی

از زبان همسری که با دست خود عزیزش را راهی کرد

قول داده بودیم مانع پرواز هم نشویم

حسین کشتکار

کردی. دوباره بوسیدی و باز بوسیدی و باز... شاید با هر بار بوسیدن، تشنه‌تر می‌شدی. کوله‌پشتی‌ات را برداشتی. زهرا خودش کوله‌بارت را بسته بود. آخرین نگاهت هنوز پیش چشمان اوست. ای کاش بیشتر نگاهت کرده بود، هم چشمانت را، هم قد و بالایت را، هم سرت را محسن.

جلو آمد و خیره خیره نگاهت کرد. با نگاهت چیزی می‌گفتی و می‌خواستی چیزی را بفهمانی، ولی همسرت نمی‌دانست چه می‌خواهی بگویی. همچنان نگاهت می‌کرد. موقع رفتن بار دیگر برای خداحافظی و ادای نذر نزد مادر و پدر رفتی. گفته بودی: «در مشهد نذر کرده‌ای که اگر پدر و مادر رضایت دهند و شرایط رفتن به سوریه برایت فراهم شود، پایشان را ببوسی. پای مادر را بوسیدی و مادر قبولی نذرت را با اشک روانش اعلام کرد. بعد از آن نوبت به پدر رسید. پدر اما نمی‌گذاشت خم شوی. می‌گفت: نذرت قبول شد. اما تو اصرار داشتی که دینت را ادا کنی و آخر پدر راضی شد به آنچه مقدر بود!

تو می‌رفتی و زهرا در نبودنت سر می‌کرد شب را و روز را و هنوز را. کوله را به دوش انداختی تا بروی. موقع رفتن در حیاط پشت‌سرت قدم در جای قدمت گذاشت. برگشتی باز نگاهش کردی. از اول آشنایی و ازدواجان تا آن روز هیچ‌وقت به این حد نگاهت برای زهرا معنادار

ساعت‌ها به ماه خیره می‌شود. صورتت را در هلال روشنش تجسم می‌کند. از همان روز که رفتی، عکس یادگاری‌ات همدم تنهایی اوست. می‌خواهد بدانی که همیشه تمام قول و قرارهایتان یادش می‌ماند. همه خاطره‌هایت همیشه همراهش است. مادر می‌گوید: سرنوشت این بود، ولی به قول خودت آدم‌های عاشق می‌توانند حتی سرنوشت حتمی را عوض کنند. تصمیمت را گرفته بودی. عازم سفر شدی. سفری که برگشتنش زندگی بود و ماندنش هم زندگی. اولی زندگی در دنیا و دومی زندگی هم در دنیا و هم در آخرت.

چقدر تلاش کردی تا رضایت پدر و مادر را به دست بیاوری و در این راه به نذر متوسل شدی. ماه رمضان که مشهد بودید و شب قدر را با یکدیگر در صحن و حرم امام رضا (ع) تا صبح سر کردید، همسرت به هتل رفت. تو رفته بودی کنار ضریح و از آنجا به او زنگ زدی و التماس دعا داشتی. به پدر و مادر گفتی: «تو رو خدا دعا کنین و رضایت بدین من برم سوریه». بعد از رضایت آن‌ها دیگر سر از پا نشناختی. انگار تمام رؤیاهایت به واقعیت تبدیل شده بودند.

روز رفتن هوا جور دیگری بود. بعد از نماز آماده سفر شدی. پسران علی که چند روزی از دوسالگی‌اش می‌گذشت، در خواب ناز بود. او را بوسیدی و نگاهش

آمدند با کوله‌باری از دلتنگی و فراق. مهربانی‌ات با علی، زبانه‌زد عام و خاص بود، اما با همه‌ی تعلق خاطری که داشتی، از پرواز بازماندی.

زهرای یکی یکی قبرها را پشت‌سر می‌گذارد تا به آرامگاهت برسد؛ میعادگاهی برای دو عاشق. به آرامی می‌نشیند. باد سردی می‌وزد. سرما تا مغز استخوانش نفوذ می‌کند، ولی گرمای عکس خندان قاب گرفته‌ات مانع از احساس سردی می‌شود.

دستانش را روی مزارت می‌گذارد. نگاه کن ... مروارید اشکش از صدف چشمان روی گونه‌اش می‌لغزد. چه بی‌پروا اشک می‌ریزد. نه برای رفتنت که موهبت این‌گونه آسمانی شدن غصه ندارد. نبودنت را باور ندارد که تو زنده‌ای؛ زنده‌تر از هر زنده. که **وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ** ...

در چشمانش عهدی تازه برق می‌زند؛ باتو، با آرمان و اعتقادات. به سنگ مزارت خیره مانده است. این جمله را می‌خواند: «شهید حججی عزیز، حجت خداوند در مقابل چشم همگان شد.» با خواندن این جمله آقا، به یاد آخرین نوشته‌ات افتاد.

تو آخرین جمله‌هایت را چنین نوشته بودی: «ان‌شاءالله شهادت‌م صدق گفتارم را گواهی می‌دهد ... شک نکنید و مطمئن باشید: راه ولایت همان راه علی‌ست/ رهبر برحق سید علی‌ست ... محسن حججی.»

نبود. در را باز کردی و ایستادی. توقف در مرز بین خاک و افلاک. بین دنیا و آخرت لحظه‌ای درنگ کردی. قرآن را بالای سرت گرفت. از زیر قرآن گذشتی و باز نگاهش کردی. انگار می‌دانستی چه می‌خواهد بگوید. با لبخندت فهماندی که بغضش مانع از گفتن نشود. زهرا گفت: «محسن حس می‌کنم دیگر بر نمی‌گردد!» جوابش را بی‌هیچ کلامی با نگاه معنادار پاسخ دادی که زهرا را به یاد قولتان انداخت؛ قولی که در اول زندگی‌تان به هم داده بودید؛ اینکه «مانع پرواز هم نباشیم». دستان‌ت را به نشانه‌ی خداحافظی بالا آوردی. نگاه زهرا به انگشت‌ت افتاد. خاطره‌ی آن انگشت‌زنده شد. چند روز قبل از عزیمت، وقتی که عبارت «یا زهرا(س)» را بر نگین انگشت‌ت حکاکی کردی، رازش را هم خودت برملا کردی. گفتی: «دلم می‌خواهد نشانه‌ای همراهم باشد که اگر دشمن مرا اسیر کرد، دیگر رهایم نکنند.» گفتی: «من نمی‌ترسم، در چشمان آن حرامیان نگاه می‌کنم و می‌گویم که شیعه‌ی امام علی(ع) هستم.» از خانه که بیرون رفتی، برخلاف همیشه در را نبستی و گذاشتی همسرت نظاره‌گر رفتنت باشد. رفتنی با پاهایی استوار و بی‌تردید. روح‌ت از کالبدت سبقت گرفته بود انگار. شوق رفتنت را از گام‌های سریع و تندت دریافت که چه مشتاق، برای دفاع از حریم حرم اهل‌بیت، به مصاف حرامیان ناپاک می‌شتابد. و این بار زهرا با علی، فرزند دوساله‌تان به سراغت

گفت و گو با حسین فرهادی،
هم رزم شهید محسن حججی:

به محسن اقتدا می کردیم

مریم احمدی

توی گروهان از خیلی‌ها کم‌سن‌تر بود اما آنقدر اعتقادات و معنویتش عمیق داشت که یک جمع پشت سرش نماز می‌خواندند. همه جوهر قبولش داشتند و پای درس اخلاقش می‌نشستند. حسین فرهادی، هم‌رزم و دوست شهید محسن حججی، در گفت‌وگو با ما به بیان برخی خصائص و ویژگی‌های وی می‌پردازد. حاصل این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

دوستی شما با شهید حججی از چه زمانی آغاز شد؟

سه سال پیش، یعنی سال ۱۳۹۳، بعد از شهادت یکی از دوستان نزدیکم در گروهان به اسم موسی کاظمی، محسن وارد گروهان شد و از همان روزهای ابتدای ورودش به مقرر، به انجام فعالیت‌های فرهنگی در حوزه شهیدای مدافع حرم و به‌ویژه شهید موسی کاظمی مشغول شد. با اینکه موسی را نمی‌شناخت، اما ارادت خاصی به او پیدا کرده بود و به منظور جاودانه کردن نام این شهید، از روی عکس لحظه شهادت موسی تصویر زیبایی کشید و در نمازخانه گردان نصب کرد. همان زمان او را به دسته من معرفی کردند و قرار شد به‌عنوان نیروی توپچی تانک با من همکاری کند. از همان موقع دوستی ما شکل گرفت.

از چند و چون نحوه همکاریتان برایمان بگویید؟

من باید کار با تانک و جنگ‌افزارها را به محسن یاد می‌دادم. زمانی که قرار شد با هم پای دستگاه برویم، گفتم: محسن، یا به کار فرهنگی برس یا دنبال این کار

ساعت که برگشتم، دفترچه به شیوه‌ای که گفته بودم پر نشده بود. عصبانی شدم و گفتم: «این کاری نیست که من از شما خواستم!»

بچه‌ها خسته بودند. آقا بهزاد اعتراض کرد که: شما هر چه گفتید انجام دادیم، گفتم: «باشد، اما اگر بازرس از دفترچه تانک ایراد بگیرد، هر دوی شما را توبیخ می‌کنم!» و باز به مقرر فرماندهی رفتم.

بعد از مدتی وقتی برگشتم، بازرس در حال پرس‌وجو از محسن و بهزاد بود. سؤالات پیچیده و تخصصی بودند. هرچه اصرار کردم که این سؤالات را من باید به‌عنوان مسئول جواب بدهم، بازرس قبول نکرد و گفت اطلاعات این افراد باید در حدی باشد که بتوانند این سؤالات را پاسخ بدهند. بعد هم از دفترچه حسابی ایراد گرفت. آن روز محسن و بهزاد متوجه شدند که دلیل سخت‌گیری من چه بود. از دستشان عصبانی بودم. هنوز چند قدم دور نشده بودم که محسن به گوشه‌ی همراهم پیغام داد: «حسین آقا حلال کن، من در موردت فکر بد کردم.» پیام را خواندم و گوشه‌ی را خاموش کردم و توی جیبم گذاشتم. ساعتی بعد محسن را صدا کردم توی دستگاه. به فاصله‌ی چند متری از من توی تانک نشست. آموزش را شروع کردم و گفتم: «باید کار با این سیستم را خوب یاد بگیری.» وسط توضیحاتم محسن گفت: «حسین آقا گوشه‌ی تون خاموشه؟» گفتم: «آره باتریش تموم شده.» گفت: «شارژ دارم، می‌رم بیمارم.» با حالت ناراحتی گفتم: «لازم نیست!» می‌خواست بداند پیامش را خوانده‌ام یا نه. من هم وانمود کردم که نخوانده‌ام. هنوز از دستش عصبانی بودم.

بالاخره بخشیده شد؟!

مگر می‌شد آقا محسن را نبخشید. همین نوع حلالیت گرفتنش در ذهنم حک شد. وقت نماز رفتم کنار تانکر آب. مشغول وضو گرفتن بودم که کسی از پشت بغلم کرد. برگشتم. محسن بود. با بغض گفت: «حسین آقا منو ببخش تا حلالم نکنی نمی‌تونم برم جلوی صف و ایسم بچه‌ها پشت سرم نماز بخونند. اشتباه کردم. فکر کردم سخت‌گیری‌ها از روی هوای نفس و جایگاه بالاتره. تو رو خدا حلالم کن.»

بغض هر دویمان ترکید. یکدیگر را بوسیدیم. وضو گرفتیم و رفتم پشت سرش ایستادم و نماز خواندم.

باش. چون کار با تانک حساسیت خاص خودش را دارد. قرار شد محسن بعد از ساعات اداره، کارهای فرهنگی‌اش را دنبال کند و در ساعات اداری همراه من جنگ‌افزار آموزش ببیند. یک قرار دیگر هم گذاشتیم. به او گفتم: «من هر روز به تو جنگ‌افزار و کار با دستگاه را یاد می‌دهم و تو هم روزی یک درس اخلاق به من بده.»

چرا این خواسته را از او داشتید؟

محسن در امور دینی و مذهبی مطالعات زیادی داشت و به مفاهیم اخلاق و احکام کاملاً مسلط بود. از طرف دیگر، آنقدر رفتار و گفتارش پسندیده و درست بود که با وجود سن کمش، برای ما الگو شده بود. همه‌ی ما قبولش داشتیم و بیشتر اوقات به‌عنوان پیش‌نماز به او اقتدا می‌کردیم.

یکی از درس‌هایی هم که شفاهی و عملی به ما داد و بر آن تأکید داشت، پرهیز از غیبت بود. محسن می‌گفت: یکی از راه‌های نزدیک شدن به خدا این است که زبان را از غیبت، چه مستقیم و چه تلویحی، دور نگه داریم. می‌گفت: سعی کنیم هیچ‌وقت در غیاب کسی اسمش را نبریم یا در حرف‌هایمان طوری اشاره نکنیم که در ذهن دیگران نسبت به کسی شک و شبهه‌ای ایجاد کنیم. خودش حواسش به این موضوع بود و با اطمینان می‌گویم، در این سه سال حتی یک بار هم نشد که از زبانش غیبت کسی را بشنوم. محسن روی حرف‌هایی که می‌زد خیلی حساس بود و هیچ‌وقت نه مستقیم و نه تلویحی از کسی بد نمی‌گفت.

از دوران همکاری تان خاطره‌ای هم دارید؟

خاطره که زیاد است، اما یکی‌شان در ذهنم برای همیشه حک شده است. علاوه بر محسن که به‌عنوان توپچی در کنار من بود، فردی به نام آقا بهزاد هم رانندگی دستگاه را به عهده داشت. آموزش نحوه‌ی پر کردن دفترچه تانک به محسن و بهزاد از وظایف من بود. به دلیل حساسیت، روی این موضوع سخت‌گیر بودم و از اشتباهات راحت نمی‌گذشتم. یک روز توصیه‌های لازم را به محسن و دیگر همکاران کردم و در مورد چند و چون پر کردن دفترچه و کارهایی که باید انجام می‌شد، برایشان توضیح دادم. تا زمانی که کار انجام شود، به دفتر فرماندهی رفتم. بعد از یک

دستانش را دو گردن مادر حلقه کرد. موهایش را یک بار دیگر بویید و گونه‌هایش را بوسید. از آغوشش بیرون آمد و بار دیگر سرتاپایش را نگاه کرد. چشم‌هایش می‌خندید، وقتی قامت خمیده مادر را می‌نگریست. آن چارقد گلداری که همیشه گره آن پشت گردنش پنهان بود، موهای حنایی از فرق باز شده‌اش که ریشه‌های سپیدش خودنمایی می‌کرد، آن بافت‌هایی که کم‌پشتی آن گذر عمر را نشان می‌داد و مثل همیشه روی شانه‌هایش جا خوش کرده بود، چادری که همیشه نیمه دور کمر گره شده بود و آن دامن گلداری که بوی گل‌های سرخس روحش را نوازش می‌کرد، تصویری بود که باید در ذهنش ماندگار می‌شد، از مادری که او را با کاسه‌ای آب و جلدی قرآن بدرقه می‌کرد. نگاهی گذرا به حیاط انداخت که هر بار صبح که چشم باز می‌کرد، پیش‌تر از بیدار شدنش آب و جارو شده بود.

در چوبی حیاط را که باز کرد، آوازی آشنا لبخندی به گوشه لبانش نشانید. این همان آواز تکراری بود که هر بار پا از چهارچوب در بیرون می‌گذاشت، بدرقه‌اش می‌کرد و به وقت ورود، به استقبالش می‌آمد. این بار اما این آهنگ هم‌گویی برایش معنایی دیگر داشت.

بساط مادر در سینی استیل کوچکی در دستانش خودنمایی می‌کرد. از زیر قرآن رد شد و به مخمل سبزرنگش بوسه زد. بیرون از در مقابل قامت لرزان مادر ایستاد. این بار هم انگار مادر خوب می‌دانست او حرفی دارد برای گفتن. سینی را روی نیم پله سیمانی و کوچک کنار در گذاشت و سراپا گوش شد برای شنیدن آنچه تنها ثمره عشقش قرار بود برایش بگوید. خم شد و مشتی از خاک کوچه را برداشت. دست مادر را پیش کشید و خاک را بعد از بوییدن کف دست مادر ریخت. انگشتان مادر را جمع کرد و دستش را دور مشت کوچک مادر مشت کرد. گفت: «این مشتی خاک که در دستانانت گذاشتم، جان من است. جانی که تو سال‌ها برای به ثمر رساندنش تلاش کردی و من می‌روم برای محافظت از آن. دلم نمی‌خواهد هیچ بیگانه‌ای به قصد و نیتی شوم پا بر آن بگذارد. اگر برگشتم و نفسی نداشتم، مشتی از همین بر پیکرم بریز؛ اما بی‌اشک و با افتخار که توانسته‌ام دینم را به جانی که به من دادی و خاکی که برایم از جان عزیزتر بود، ادا کنم. اگر هم که باز نگشتم، هراز چندگاهی که دل‌تنگی بی‌تابت کرد، مشتی از آن را بردار و بو کن. این همان خاکی است که برای گرفتنش از اجنبی رفتم و برگشتم. همان خاکی که با پاهای برهنه بر آن گام گذاشتم.»

احتیاجی نبود چیز دیگری بگوید که مادر بداند حرف‌هایش تمام شده. یک گام به عقب برداشت و مادر هم سینی‌اش را از روی نیم پله کنار در حیاط برداشت. سلامی نظامی به مادر داد و با گام‌هایی محکم و مطمئن رفت برای ادای دینش به مام وطن. رفت تا دست گستاخان را از خاک پاک ایران‌ش کوتاه کند و مادر نیز با دعایی خیر، آبی پشت سرش ریخت؛ نه برای اینکه تمام دارایی‌اش به سلامت بازگردد، که با این نیت که ثمره زندگی‌اش آخرین آزمون زندگی را نیز با موفقیت و افتخار از سر بگذراند.

بدرقه آخر

دنیاچیدری

خاستگاه داعش کجاست؟

ردپای استعمار در شکل‌گیری سلفی‌گری

علی اکبر مظاهری

این دوران پُر آشوب فتنه‌ها را «خَيْرُ الْقُرُونِ» می‌شمارد و آثار و نقلیات وارده از این سه سده را درست به‌عنوان منابع تشریع، دارای حجیت تام و تمام می‌انگارد. در حالی که بدترین بدعت‌ها و انحراف‌های عقیدتی در این سه قرن رخ دادند؛ مانند خوارج که چون تیر از کمان از دین برون تاختند. شهرستانی در کتاب «ملل و نحل» از ۷۰ و اندی فرقه نام می‌برد که در این سه سده پدید آمدند.

رویکرد ظاهرگرایانه و تشبیهی در حوزه‌های معنوی، ابن تیمیه را به حس‌گرایی باورداشت انسان‌وارگی خدا کشاند و دربارهٔ بسی مسائل مهم اعتقادی و عبادی، با توقف در ساحت واژگان، به باورهایی دور از آیین اسلام، مانند مشرک و کافر شمردن مسلمان‌ها و رواج آسانی مسلمان‌کشی واداشت. اگرچه دو شاگرد ابن تیمیه کتاب‌هایش را گردآوردند (حدود ۳۰۰ جلد)، اما نگرش او در همان دوران متروک شد و به خاموشی گرایید.

پرسشی که این روزها معمولاً از خود می‌پرسیم این است که داعش چگونه پدید آمد؟ یک شب خوابیدیم و وقتی بیدار شدیم، شنیدیم که گروهی موسوم به دولت اسلامی عراق و شام، نیمی از عراق را به تصرف درآورده است. در نوشتار زیر به پیدایش اندیشه‌ای پرداخته‌ایم که به تشکیل گروه‌های متعصب از خویش فتوا دهنده منجر شد.

«سلف‌گرایی» مفاهیمی پُر پیچیدگی دارد، اما جایی سویه‌های منفی و بُعد تاریک و به‌اصطلاح قرون وسطایی می‌یابد که با ساختاری مذهب‌مآب و به‌شکل «فرقه» سازمان داده شده باشد. زیرا اینان مذاهب نامی اسلامیان را کنار گذاشته‌اند و همگان را به پیروی از سلف و بازگشت به سلف فرا می‌خوانند که به‌گفتهٔ بسیاری بزرگان، اسلام بی‌دینی و بی‌مذهبی است! در واقع، با این شیوه و عملکردشان آشکارا مذهبی جدید را پاس می‌دارند.

«جریان سلفیه و سلف‌گرایی» با سازمان‌دهی و حمایت استعمار نوین، همچنین با پشتوانهٔ امکانات مالی‌اش فعالانه در جهان اسلام جنگ‌وجوش نمایانی دارد. هم در حوزهٔ روش‌شناسی و هم معرفت‌شناسی، یکی از پایه‌های بنیادین اعتقادی سلف‌گراها «نقل و حدیث‌گرایی» است که امام احمد ابن حنبل از بناکنندگان و پرورندگان این نگرش است. او می‌گوید: «اهل رأی (دریافت و استنباط) را وایگذار و فقط نقل و حدیث یا به‌ضرورت، فتاوی‌ای صحابه را برگزین و بپذیر، حتی اگر اسنادشان ضعیف باشد.»

باز هم اولویت نخستین در این نگرش است که عقل و خردورزی به کلی تعطیل و برکنار می‌شود. در میان همین اصحاب نقل و حدیث است که ابن تیمیه از ۷۰۰ تا ۸۲۸ هجری قمری بدعت‌گذار نحلّه‌ای «اعتقادی» با تعریف، رویکرد، ابعاد و به‌ویژه توجیهاتی شد که سابقه نداشت؛ با این نگاه محوری که: «فهم سلف (=گذشتگان) بر خلف (به‌ویژه تمام متکلمان و فلاسفه تا عرفا را خلف دانسته) برتری همه‌جانبه‌ای دارد!»

او سلف را تنها سه سدهٔ نخست هجری در نظر می‌گیرد و البته به حدیثی هم استناد می‌کند و

تا دوران معاصر که از نجد عربستان در قرن ۱۲، محمد بن عبد الوهاب این نگرش اعتقادی را با سیاست آمیخت و با حمایت حاکمیت (به ویژه توجه و تقویت غیرقابل انکار استعمار انگلستان) رواج داد. چنین شد که این غده چرکین سرباز کرد و ریشه دواند. جالب آنکه همه چهار کتاب این عالم‌نما بیش از ۳۰۰ برگ هم نیست.

بازگشت به سلف در جهان اسلام، همه‌جا با این تطور همراه نیست. عقب‌افتادگیِ اسلامیان از شرکت سازنده در جهان مدرن باعث جدی شدن این پرسش شد که چگونه به جایگاه مؤثر و بالنده پیشینی‌شان دست یابند؟ این فکر بازگشت به خویشتن خویش را استعمار با زیرکی، مسخ و منحرف ساخت و در جای جای جهان اسلام به شیوه‌هایی چنان آن را رهنمون و مدیریت کرد که نه تنها به خودشناسی و رسیدن به جایگاه شایسته‌ای در جهان نینجامد، بلکه مایه فتنه و تفرقه و سبب به هدر رفتن امکانات اسلامیان و خودویرانگری‌شان شود. در قرن ۱۲، شاه ولی الله دهلوی، ضمن حدیث‌گرایی با آمیزه‌ای از نگرش‌های سلفیانه و صوفیانه تحت تأثیر ابن تیمیّه، بدعت‌گذار نحلّه‌ای شد که خاصیتش به‌ویژه ستیزه با تشیع بود. اینان در روستای «دیوبندیه» به‌ظاهر برای مقابله با استعمار انگلیس گردآمدند و سرفصل‌هایی نوشتند. «جماعت التبلیغ» از دل همین‌ها پدید آمد تا توحید و محبت دین و فضایل صحابه و اعمال عبادی را به مردمان باز بیاموزانند. اینان با تشکیل مجمع‌هایی، از بنگلادش و پاکستان (دیوبند و لاهور) تا اروپا و آمریکا گسترده شدند و اکنون حدود ۱۰ میلیون مبلغ دارند.

«سپاه صحابه» (در واکنش به انقلاب ایران) از دل همین دیوبندیان واز سوی پاکستان پدید آمد. اینان شیعه را، به‌خاطر اهانت! یا انتقاد! و یا بی‌اعتقادی‌شان نسبت به شماری از صحابه پیامبر کافر می‌شمارند و در پاکستان به‌خصوص بارها به شیعه‌کشی پرداخته‌اند. «طالبان» هم از دل نگرش دیوبندیه و ملهم از نگرش ضدشیعی بیرون خزید. این طلبه‌های پشتو، با اینکه وهابی نیستند، با حمایت عربستان و آمریکا توانستند جایگاه و قدرتی در نصف افغانستان و سه استان شمالی پاکستان دست و پا کنند.

رشید رضا را با «تفسیر المنار» می‌شناسیم و جابه‌جا علامه طباطبایی (ره) نگرش‌هایش را در «المیزان» نقد کرده و به‌اصطلاح پنبه دیدگاه‌هایش را زده‌است. رضا تحت تأثیر تبلیغ نوادگان محمد بن عبد الوهاب در مصر، به سلفی‌گری گرایید و شاگرد او، حسن البناء، «آخوان المسلمین» را برپایه دیدگاه‌های اعتدال‌گرای او شکل داد. اینان به گفته خودشان دنبال توحید صاحبان قصورند، برخلاف محمد بن عبد الوهاب که دنبال موحد کردن قبور! بود و عقده مقبره داشت انگار!

از نحلّه آخوان المسلمین جریان سلفی دیگری پدیدار شد با رویکرد جهادی. سید قطب رهبر این نگرش است که در جریان حکومت جمال عبدالناصر از اعتدال به جهاد گرایید. جالب است یکی از نحلّه‌های این وهابیون جهادی، آل سعود وهابی را هم کافر می‌شمارند! به باور سید قطب، جاهلیت مدرن تاریک‌تر از جاهلیت صدر اسلام است و کسی که به شرایط فعلی رضا بدهد، کافر! است. پس برای تشکیل مدینه فاضله، مانند پیامبر هجرت کنید و مدینه فاضله را بسازید! این نگرشی است که جهادگرایی از دل آن بیرون آمده است. همین گروه‌های جهادی با حمایت آمریکا به افغانستان رفتند تا به رهبری کسانی مانند اسامه بن لادن، مدینه‌شان را بسازند. پایگاه نظامی بن لادن «قاعده الجهاد» نام داشت و از اینجا نام القاعده رسانه‌ای شد.

جریان دیگری نیز که در شبه‌قاره هند حدود ۵۰۰ میلیون مسلمان را درگیر خودش ساخته «قادیانیه» است. میرزا غلام احمد خان قادیانی در حوزه زبان اردو، مغایر با همه آموزه‌های اسلامی، با ادعای حلول مسیح در وجودش! پرچمی برافراشت که تا مسلمانان خواستند آن را به زیر بکشند، انگلیسی‌ها دخالت کردند. بعدها ابوالاعلا مودودی را به خاطر ضاله دانستن این فرقه با حکم اعدام روبه‌رو کردند! جالب است، هم ادعاهای وی مانند مهدویت و مهدی دانستن خویش و منقطع‌نشدن وحی و دریافت وحی از سوی او و هم حمایت‌های بی‌دریغ انگلستان از این جریان گمراه‌کننده، با جریان «بهائیت» در حوزه زبان فارسی هم‌پوشانی و هم‌گرایی‌های بسیاری دارد. وهابیت ضلع کامل‌کننده این مثلث انحراف، تفرقه و گمراهی است.

هویت اسلامی-ایرانی؛ ریشه خودباوری و اقتدار ملی

جلوه‌های فرهنگ و تمدن اسلامی ایرانی در
کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای

احمد رضا دوراندیش
محمد کفاشان
زهرا خدا بخشی

و تِلْكَ الْآيَاتُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ (سوره آل عمران، آیه ۱۴۰)
خدای متعال، این امانت‌ها را دست‌به‌دست می‌کند و چند
روزی نیز به ما فرصت می‌دهد که نگه‌دار این امانت‌ها باشیم.
امروز نوبت مسلمین است که با همت خود، تمدن نوین
اسلامی را پی‌ریزی نمایند. همچنان‌که اروپایی‌ها آن روز از
دانش، تجربه و فلسفه مسلمین استفاده کردند، ما [هم] امروز
از دانش و ابزارهای موجود جهانی برای برپا کردن تمدن
اسلامی استفاده می‌کنیم ولی با روح اسلامی و جان مایه
معنویت. این وظیفه امروز ماست.

وظیفه امت اسلامی تنها این نیست که به یادبود ولادت
پیغمبر اکرم (ص) یا بعثت آن حضرت جشن برپا کند؛ این
کار مسلماً لازم است اما نسبت به آنچه وظیفه ماست، بسیار
ناچیز و اندک است. دنیای اسلام، امروز وظیفه دارد مثل خود
اسلام و مثل خود پیغمبر اکرم (ص)، در این دنیا روحی بدمد،
فضای جدیدی ایجاد کند، راه تازه‌ای را باز کند. ما به این
پدیده‌ای که در انتظار آن هستیم می‌گوییم «تمدن نوین
اسلامی» (مقام معظم رهبری ۱۳۹۴/۱۰/۸)

از جمله اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش،
بازشناسی فرهنگ و تمدن اسلامی، همراه با توجه به نیازهای
حال و آینده جامعه و تلاش جهت تحقق جامعه‌ای متعالی،
متعادل و الگو براساس نظام معیار اسلامی است. فرایند تربیت
به منزله عملی اجتماعی، لاجرم در بستر فرهنگ جامعه و به
پشتیبانی آن صورت می‌گیرد و از این‌رو انتقال فرهنگ و ارتقای
آن از کارکردهای اصلی جریان تربیت به‌شمار می‌آید. لذا
بهره‌مندی مناسب از ذخایر ارزشمند فرهنگ و تمدن اسلامی
-ایرانی در همه مراحل و انواع تربیت و نیز زمینه‌سازی برای
تعامل فعال فرهنگ بومی با دیگر فرهنگ‌ها، از مهم‌ترین
ساز و کارها برای تکوین و تعالی هویت ملی متربیان خواهد
شد.^۱

آرمان انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن پیشرو اسلامی
است و تقویت روحیه خودباوری و عزت‌نفس یکی از انحصاری

است که در به‌وجود آمدن آن، نقش اساسی و حیاتی دارد و
تقویت روحیه خودباوری و ارتقای عزت نفس ملی از عوامل
مهم و مؤثر در افزایش این سرمایه است. استاد شهید مرتضی
مطهری، بزرگ‌ترین هدیه یک رهبر به ملتش را «ایمان
به خود» می‌داند به طوری که این «ایمان به خود» نشأت
گرفته از هویتی است که ایجادکننده و القاکننده احساس
منشأ مشترک در افراد یک جامعه است که این خودباوری
و ایمان به خود، توسعه‌دهنده اقتدار نظام جمهوری اسلامی
در عرصه‌های مختلف است.^۲ خودباوری به معنای ایمان به
خود، بیداری حس اعتماد به خود، تاریخ، شناسنامه و نسب
تاریخی خود است. بدین منظور، مقام معظم رهبری تأکید
دارند که خودباوری از کودکی آموزش داده شود تا اعتماد به
نفس و باور به هویت خود، در فرد متجلی شود و این آموزش
لازم است تا دوران دبیرستان و دانشگاه ادامه پیدا کند.

مفهوم هویت ملی در جامعه ایران، همان هویت مشترک
اسلامی و ایرانی است. کشف واقعی «من» اسلامی و ایرانی،
مستلزم شناخت همراه با آگاهی گذشته تمدن اسلامی و
ایرانی است. به طوری که از یک سو تمدن اسلامی، تمدنی
است که همه مؤلفه‌های آن بر محور دین اسلام می‌گردد
و از سویی دیگر فرهنگ ایرانی، بستری مناسب برای بروز و
ظهور این ایدئولوژی است و در واقع اندیشه ایرانی و اسلامی
در هم آمیخته و از هم تأثیر پذیرفته‌اند.

بنابراین ثمره این هویت اسلامی-ایرانی، علاوه بر ایجاد و
حفظ اقتدار ملی و بین‌المللی، زمینه‌ساز شکل‌گیری تمدن
نوین اسلامی است که مؤلفه‌های فراوانی از جمله اصول و
ارزش‌های ایرانی و اسلامی، زبان فارسی، زبان عربی، تاریخ
ایران و اسلام و آداب و رسوم ایرانی و اسلامی را شامل می‌شود.
بر این مبنا آشنایی با تاریخ اسلام و ایران و همچنین
سرگذشت پنج قرن تمدن عظیم اسلامی، یکی از ملزومات
آموزش و تعلیم و تربیت در این زمینه خواهد بود.^۳

در این راستا دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای
و کاردانش راهبردی سه مرحله‌ای را در جهت آموزش و
نهادینه‌سازی تاریخ و فرهنگ تمدن اسلامی ایرانی در فرایند
آموزش هنرجویان فنی و حرفه‌ای و کاردانش، به‌صورت زیر
دنبال می‌کند:

۱. در گام اول، رویکرد دانش‌افزایی هنرجویان را پیگیری
می‌کند و آن‌ها را به‌صورت اجمالی با تاریخ، دانشمندان و
دستاوردهای تمدن اسلامی-ایرانی آشنا می‌سازد.

۲. گام بعد، به کارگیری آثار و دستاوردها به‌عنوان محتوای
آموزشی است که مورد ارزشیابی نیز قرار خواهد گرفت.

۳. کاربردی کردن دانش حاصل از دستاوردهای میراث
تمدن اسلامی-ایرانی در نمونه‌پروژه‌های کارگاهی و توسعه
آن به‌عنوان هدف نهایی در فرایند آموزش هنرجویان قرار
می‌گیرد.

یکی از مهم‌ترین ثمرات مطالعه این آثار و آموزش آن به
هنرجویان، بسط و پرورش سنت‌های علمی است که می‌تواند
ضامن بقای تمدن نوین اسلامی باشد. این سنت‌ها در دوران
تمدن‌سازی، در همه زمان‌ها و در هر جغرافیای مکانی کاربرد
مؤثری دارند و موجب بالندگی معرفت و احیا و تجدید تمدن
اسلامی در آینده خواهند شد.^۴

جدول روبرو بیانگر موارد استفاده از این گنجینه ارزشمند در
کتاب‌های درسی رشته‌های فنی و حرفه‌ای است:

نمونه‌هایی از جلوه‌های فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی در کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای

ردیف	رشته	عنوان کتاب	پایه	صفحه	موضوع و نحوه پرداختن
۱	صنایع شیمیایی	کنترل فرایندهای شیمیایی	یازدهم	۱۶۵	معرفی احمد بن موسی دانشمند مسلمان ایرانی به‌عنوان مهندس ایرانی و معرفی یکی از ابداعات او با عنوان چراغ روغنی با فنیله خود تنظیم‌شونده به‌صورت پرسش در خصوص نحوه عملکرد سیستم کنترل چراغ
۲		عملیات آزمایشگاهی در صنایع شیمیایی	دهم	۱۰۳	طرح تحقیق کنید در خصوص کیمیاگران صدر اسلام مانند رازی، جابر بن حیان، ابوعلی سینا و غیره
۳				۱۱۹	اشاره به کاربرد گچ در معماری دوران صفویه
۴				۱۲۵	تصاویری در مورد کاربرد لعاب‌ها در معماری و سفال‌گری اسلامی ایرانی
۵	حمل و نقل	عملیات ساماندهی حمل بار	یازدهم	صفحات ۳۱ - ۳۰ و ۳۲	معرفی ابوعلی سینا به‌عنوان مخترع فن جرثقیل و معرفی جرثقیل‌های ابداعی او به همراه تصاویر آن‌ها، همچنین طرح پرسش و فعالیت کارگاهی جهت بررسی عملکرد این جرثقیل‌ها
۶		دانش فنی پایه (رشته حمل و نقل)	دهم	۵ و ۴	تاریخچه حمل و نقل در ایران به همراه تصویر
۷				۶	طرح فعالیت کلاسی جهت آشنایی با جاده ابریشم
۸	سرامیک	تولید سرامیک به روش پرس پودر	یازدهم	۵۹	معرفی آسیاب‌های آبی اختراع مسلمانان برای خردایش سنگ‌های معدنی و همچنین طرح پرسش در خصوص عملکرد آن‌ها
۹		تولید سرامیک به روش ریخته‌گری دوغابی	یازدهم	۲۹	معرفی پرس‌لان (ظروف چینی) مورد استفاده در دوران سلجوقی تا قاجار
۱۰		دانش فنی پایه (رشته سرامیک)	دهم	۱۷ و ۱۸	تاریخچه تولید سفال در ایران باستان به همراه تصاویر
۱۱	پویانمایی	طراحی فضا و صحنه در پویانمایی	یازدهم	۴	تصاویری از تخت جمشید و مساجد ایرانی جهت آشنایی با طراحی فضاهای مختلف
۱۲				۵	تصاویری از طراحی صحنه و فضا در تئاترهای عاشورایی
۱۳				۷	تصاویری از کاربرد عناصر معماری اسلامی در فضا سازی پویانمایی
۱۴				۱۶	تصویر گنبد سلطانی و طرح فعالیتی برای فضا سازی دوران حکومت سلطان محمد خدابنده
۱۵				۳۰	تصاویر نقوش سنتی در بناهای معماری اسلامی و فعالیت برای جمع‌آوری و طراحی این نقوش
۱۶				۳۱	تصاویر نمونه‌های اسلیمی به کار رفته در هنر دوران اسلامی
۱۷				۵۰	طرح فعالیت جهت طراحی فضا برای داستان‌های شاهنامه فردوسی
۱۸				۵۲	طرح فعالیت جهت عکاسی از مساجد و اتود زدن جهت خلق فضاهای تاریخی
۱۹				۶۳	تصویری از نقاشی مینیاتور ایرانی
۲۰				۷۹	طرح فعالیت برای خلق فضا با استفاده از داستان‌های شاهنامه
۲۱				۹۰	معرفی عناصر موجود در معماری اسلامی جهت فضا سازی مکان‌های عبادی و تصویر مسجد امام اصفهان
۲۲				۱۰۰	معرفی مکاتب هنری ایرانی و اسلامی به همراه تصویر
۲۳				۲۰۹	تصویری از طراحی صحنه فیلم محمد رسول...
۲۴		دانش فنی پایه (رشته پویانمایی)	دهم	۲۲	معرفی جام سفالین شهر سوخته به همراه تصویر به‌عنوان نخستین نمونه پویانمایی در ایران
۲۵				۳۵ و ۳۶	تاریخچه پویانمایی در ایران به همراه تصاویر
۲۶				۹۴	تصاویر طراحی فضاهای اسلامی
۲۷	طراحی شخصیت در پویانمایی	طراحی شخصیت در پویانمایی	دهم	۳	تصاویر قهرمانان شاهنامه در پویانمایی
۲۸				۱۹۲	طرح «فکر کنید» برای آموزش تأثیر فضاهای ایرانی در پویانمایی
۲۹				۱۹۴	تصاویر هویت و فرهنگ ایرانی در شخصیت‌های پویانمایی
۳۰				۲۳۹	طرح فعالیت برای طراحی سرباز دوره اشکانی

ردیف	رشته	عنوان کتاب	پایه	صفحه	موضوع و نحوه پرداختن
۳۱	ساختن	نقشه‌کشی ساختمان	یازدهم	۱	تصویر نقشه کاخ عالی قاپو به عنوان نمونه‌ای از نقشه‌کشی معماری در دوران اسلامی
۳۲				۱۹	معرفی پلکان‌های تخت جمشید به عنوان نمونه‌ای از مهندسی ایرانی
۳۳				۱۱۳	تصاویر فضای داخلی عالی قاپو به عنوان نمونه‌ای از جزئیات اجرایی داخل ساختمان
۳۴				۲۰۷	تصاویر مربوط به سازه‌های اسلامی
۳۵		ساختمان‌سازی	دهم	۸۲ و ۸۳	معرفی تاریخچه علم مساحی در ایران پیش و پس از ظهور اسلام
۳۶				۸۳	طرح فعالیت در منزل در خصوص معرفی دانشمندان مسلمان و بنام ایرانی در زمینه مساحی و معرفی کارهایشان
۳۷				۱۸۸	معرفی قوس‌ها به عنوان جزء مهم در تاریخ معماری ایران و معرفی بناهای تاریخی
۳۸				۱۹۴ و ۲۰۲ تا ۲۰۵	طرح فعالیت در خصوص ترسیم و ساخت قوس‌های بناهای تاریخی معماری اسلامی ایرانی به همراه تصاویر بناها
۳۹		دانش فنی پایه (رشته ساختمان)	دهم	۳	معرفی تاریخچه مقررات ساختمانی در ایران در قالب «فتوت‌نامه بتایان»
۴۰				۱۲	تاریخچه مدیریت مهندسی در زمان هخامنشی و ایران پس از ظهور اسلام
۴۱				۷۱	معرفی شیوه محاسبه عدد پی توسط غیاث‌الدین جمشید کاشانی دانشمند مسلمان ایرانی
۴۲	علوم پایه فنی و حرفه‌ای	نازک‌کاری ساختمان	دهم	۱۱۵ و ۱۱۸	تصاویر کاشیکاری‌های اسلامی ایرانی
۴۳		ریاضی ۲	یازدهم	۴۶	معرفی مسجد کبود تبریز و بحث پیرامون ریاضیات مربوط به معماری آن جهت معرفی منحنی‌ها و توابع درجه دوم به همراه تصویر
۴۴				۱۰۲	معرفی علم نجوم و هیئت در دوران قبل و بعد از اسلام و معرفی خواجه نصیرالدین طوسی به عنوان یکی از دانشمندان مسلمان این حوزه
۴۵		ریاضی ۱	دهم	۴۲	معرفی واحدهای اندازه‌گیری ایرانی در قدیم به همراه طرح فعالیت در این خصوص
۴۶				۷۸	معرفی روش دانشمند مسلمان، خوارزمی در حل معادلات درجه ۲
۴۷				۱۳۰	معرفی ابوالوفا بوزجانی دانشمند مسلمان ایرانی در حوزه هندسه، مثلثات، حساب و نجوم
۴۸		فیزیک	دهم	۶۱	معرفی دانشمند بزرگ اسلامی ابوریحان بیرونی و مهارت‌های او در علم فیزیک و مباحث حرکت
۴۹		شیمی	دهم	۱۰	معرفی جابر بن حیان دانشمند بزرگ مسلمان و پدر علم شیمی
۵۰				۶۱	معرفی مسجد نصیرالملک به عنوان یکی از مهم‌ترین آثار تاریخی دوران قاجار
۵۱				۶۸	معرفی پیل سوختی ساخته شده در دوران ایران باستان
۵۲	حسابداری	حسابداری حقوق و دستمزد	یازدهم	۸۹	طرح داستانی در مورد امام موسی کاظم(ع) در خصوص اهمیت و ارزش کار
۵۳		حسابداری اموال و بار	یازدهم	۱۶	طرح داستانی در مورد امام علی(ع) در خصوص تقاضای سهم بیشتر از بیت‌المال
۵۴	آب و باغ	تولید و آماده‌سازی گیاهان دارویی	یازدهم	۳	معرفی موقعیت گیاهان دارویی در ایران و توجه دانشمندان مسلمان ایرانی به گیاهان دارویی و نگارش کتب مختلف در این خصوص
۵۵		دانش فنی پایه (رشته امور باغی)	دهم	۹	تاریخچه زراعت در ایران پیش و پس از ظهور اسلام
۵۶	سیستمات مکانیک	نصب و راه‌اندازی سیستم تولید آب گرم بهداشتی	یازدهم	۱۶۶	معرفی و تصویر ناعوره یا چرخ پاریس به عنوان یکی از ابداعات ایرانیان
۵۷		نصب و راه‌اندازی و نگهداری پکیج گرمایشی	دهم	۲۳۹	طرح تحقیق کنید در مورد اهمیت کسب حلال در قرآن و احادیث ائمه(ع)
۵۸				۲۴۳	تصاویر بادگیرهای ایرانی به عنوان نخستین نمونه‌های کولر در مناطق کویری ایران به همراه تصویر

ردیف	رشته	عنوان کتاب	پایه	صفحه	موضوع و نحوه پرداختن
۵۹	صنایع دستی (فرش)	نصب دستگاه و تولید جاجیم و زیلو	یازدهم	۱۸	تصویر دستگاه چوبی زیلوسازی در موزه میبد
۶۰				۴۷	بررسی نقوش و ساختار زیلوهای محرابی و مساجد به همراه تصاویر
۶۱		دانش فنی پایه صنایع دستی (فرش)	دهم	۲	تدبر در آیات قرآن در خصوص نگریستن و تفکر در طبیعت و دیگر مخلوقات در قالب «پژوهش کنید»
۶۲				۶ و ۲۷ و ۲۸	معرفی فرش ایرانی به عنوان میراث فرهنگی معنوی
۶۳				۳۳ تا ۴۰	معرفی تاریخچه فرش ایرانی از دوران پیش از اسلام، بعد از اسلام، صفویه تا به امروز به همراه تصاویر
۶۴				۴۱ تا ۴۴	معرفی نمونه‌های شاخص فرش ایرانی از گذشته تا امروز به همراه تصاویر
۶۵	معماری داخلی	معماری داخلی فضاهای مسکونی	یازدهم	۸	تصویر معماری اسلامی ایرانی در فضاهای کویری
۶۶				۲۸ و ۵۳	تصاویری از الگوهای معماری اسلامی در فضای ورودی
۶۷				۵۵ و ۵۷	تصاویر و پلن نمونه‌ای از معماری اسلامی
۶۸				۵۸	تصویر فضای داخلی در معماری اسلامی
۶۹		دانش فنی پایه (معماری داخلی)	دهم	۱	تصاویر تزئینات داخلی معماری اسلامی ایرانی
۷۰				۳	تاریخچه معماری داخلی در ایران و دوره اسلامی
۷۱				۴	تصاویر تزئینات داخلی در معماری اسلامی ایرانی
۷۲				۱۷	طرح پرسش در خصوص ارتباط میان تزئینات در معماری سنتی ایرانی
۷۳				۳۱	تصاویری از تزئینات داخلی با نقوش اسلامی ایرانی
۷۴				۴۰ و ۴۱ و ۴۵	تصاویری از معماری اسلامی ایرانی
۷۵				۴۲	تصاویر درهای سنتی در معماری اسلامی ایرانی
۷۶				۴۳	تصاویری از استفاده از مصالح بومی در معماری اقلیم‌های مختلف ایران
۷۷				۴۶	تصاویری از به کارگیری انواع سنگ‌ها در معماری اسلامی ایرانی
۷۸				۵۰ و ۵۱	تصاویری از به کارگیری آجر در معماری اسلامی ایرانی
۷۹				۵۳ و ۵۴	تصاویری از به کارگیری کاشی و سرامیک در معماری اسلامی ایرانی
۸۰				۵۵	تصاویری از به کارگیری آهک در معماری اسلامی ایرانی
۸۱				۵۷	تصاویری از به کارگیری گچ در معماری اسلامی ایرانی
۸۲				۶۵ و ۶۷	تصاویری از به کارگیری چوب در معماری اسلامی ایرانی
۸۳				۷۰	تصاویری از رنگ‌های مختلف در معماری اسلامی ایرانی
۸۴				۸۱	تصاویری از معماری اسلامی ایرانی
۸۵		تزئینات سلولوزی، رنگ، موکت و فضاهای داخلی	دهم	۹	تصویری از معماری اسلامی ایرانی برای آموزش کاربرد نقاط
۸۶				۱۵ و ۱۷ و ۱۹ و ۲۴ و ۲۷ و ۳۲	تصاویر فضاهای داخلی در معماری سنتی ایرانی اسلامی
۸۷				۲۸	تصاویر معماری ایرانی اسلامی در بیان مفهوم وحدت در عین کثرت
۸۸				۵۵	تصاویر نورپردازی در معماری اسلامی ایرانی
۸۹				۶۹	تصاویر مربوط به تقارن در معماری اسلامی
۹۰				۲۷۳	طرح فعالیت برای آموزش کاربرد رنگ‌ها در معماری ایرانی اسلامی در قالب «تجربه و دانش»
۹۱	صنایع نساجی	تزئینات سنگی، سرامیکی و پلیمری در فضاهای داخلی	دهم	۱	تصاویر معماری ایرانی اسلامی
۹۲				۲	تصاویر کف‌پوش‌های فضاهای داخلی در معماری ایرانی اسلامی
۹۳				۴۸	استفاده از آجر در کف‌پوش در معماری اسلامی ایرانی
۹۴				۸۳	تصاویری از کاشیکاری‌های فضاهای داخلی در معماری اسلامی ایرانی
۹۵				۱۱۹	تصاویری از کاربرد دیوارپوش آجری در معماری اسلامی ایرانی
۹۶		عملیات بافندگی و طراحی پارچه	یازدهم	۸۸	معرفی پارچه دیبا به عنوان تنها پارچه ایرانی پوشش‌دهنده خانه خدا به همراه تصویر
۹۷	(رشته صنایع نساجی)	دانش فنی پایه (رشته صنایع نساجی)	دهم	۴ و ۹	معرفی تاریخچه صنعت نساجی در ایران باستان و پس از ظهور اسلام
۹۸				۷۳	تصاویر نمونه‌هایی از پارچه‌های قدیمی ایرانی
۹۹				۷۷	تاریخچه پارچه ابریشم در ایران

ردیف	رشته	عنوان کتاب	پایه	صفحه	موضوع و نحوه پرداختن
۱۰۰	تجربگی	ماهگیری	یازدهم	۱۹۲ تا ۱۹۷	تاریخچه پیدایش شیلات در ایران به همراه تصاویر
۱۰۱			یازدهم	۲۰	معرفی خوارزمی دانشمند مسلمان ایرانی و روش‌های ابداعی او در نقشه‌برداری زمین در قالب بیشتر بدانید
۱۰۲				۱۰۸	طرح پرسش در خصوص تقویم جلالی به‌صورت تحقیق کنید
۱۰۳				۱۰۸	طرح پرسش در خصوص دستاوردهای نجومی دانشمندان ایرانی به صورت تحقیق کنید
۱۰۴		ایمنی و دریا	دهم	۳۱	معرفی محمدبن زکریای رازی دانشمند و پزشک مسلمان و کتاب‌های او در زمینه پزشکی
۱۰۵				۳۲	بیان احادیث در خصوص توجه دین مبین اسلام به حفظ سلامت
۱۰۶				۵۴	معرفی کتاب قانون حکیم ابوعلی‌سینا به عنوان دایرةالمعارف بزرگ پزشکی
۱۰۷				۴۱	آموزش طراحی نشانه با استفاده از خوشنویسی ایرانی و شیوه‌های سنتی به همراه تصاویر
۱۰۸				۴۸	طراحی نشانه نام ائمه علیهم‌السلام
۱۰۹				۶۶	طراحی نشانه هندسی «الله» به همراه تصاویر
۱۱۰				۶۷ و ۶۸	طراحی نشانه با استفاده از خط کوفی به همراه تصاویر
۱۱۱				۶۹	معرفی اجزای اصلی فرم هندسی نشانه پرچم جمهوری اسلامی ایران
۱۱۲				۷۰	طرح فعالیت در خصوص طراحی نشانه با استفاده از خط کوفی
۱۱۳				۷۱	تصاویر مربوط به طراحی نشانه نام پیامبر اسلام(ص) و دانشمندان مسلمان
۱۱۴	فرهنگی	عکاسی آتلیه و مراسم	یازدهم	۱۵	تصاویر مربوط به اجلاس سران کشورهای اسلامی و تشییع شهدا
۱۱۵				۱۷	تصاویر مربوط به عزاداری‌های عاشورا
۱۱۶				۲۱	تصاویر مربوط به اعمال عبادی
۱۱۷				۸۱	تصاویر مربوط به آیین‌های مذهبی ایران
۱۱۸				۸۲	تصویر مربوط به بزرگداشت فردوسی
۱۱۹				۸۴	تصویر مربوط به جلسات مذهبی در ایران
۱۲۰				۸۶	تصویر مربوط به آیین‌های سنتی ایرانی
۱۲۱				۸۹ تا ۹۶	تصاویر مربوط به عزاداری‌های عاشورا
۱۲۲				۹۸	تصاویر مربوط به مراسم‌های سنتی ایرانی
۱۲۳				۹۹ تا ۱۰۳-۱۰۸-۱۰۹	تصاویر عزاداری‌های عاشورا
۱۲۴				۱۰۵	تصاویر مربوط به آیین‌های سنتی ایرانی
۱۲۵				۱۱۱	تصویر مربوط به عکاسی از حرم مطهر امام رضا(ع)
۱۲۶				۱۱۲	تصاویر مراسم آیینی و مذهبی و طرح فعالیت در مورد عکاسی از این مراسم‌ها
۱۲۷				۱۱۴	تصویر مربوط به مراسم قالی‌شویی در امام‌زاده علی‌بن محمدباقر در مشهد اردهال
۱۲۸				۱۲۳ - ۱۲۷	تصاویر عکاسی از جشن‌های آیینی در ایران
۱۲۹				۱۳۶	تصویر مربوط به مقبره جناب سلمان فارسی در مدائن
۱۳۰				۱۴۹ - ۱۶۲	آموزش ویرایش تصویر مربوط به بناهای تاریخی ایرانی در نرم‌افزار
۱۳۱				۱۶۴	آموزش ویرایش تصویر مربوط به بناهای تاریخی معماری اسلامی ایرانی در نرم‌افزار

ردیف	رشته	عنوان کتاب	پایه	صفحه	موضوع و نحوه پرداختن
۱۳۲	تاریخچه عکاسی و ویرایش حروف و تصویر	عکاسی پرسنلی و ویرایش حروف و تصویر	دهم	۶۲ تا ۶۴	تصاویر خوشنویسی و طرح‌های گرافیکی با موضوعات مذهبی و اسلامی
۱۳۳				۶۵ تا ۶۹	معرفی انواع خوشنویسی اسلامی به‌عنوان نخستین خطوط مورد استفاده مسلمانان در نگارش به همراه تصاویر و معرفی خوشنویسان مسلمان این حوزه
۱۳۴				۶۶	طرح فعالیت در خصوص نگارش خط کوفی
۱۳۵				۷۴ و ۷۵	تصاویر نمونه‌های خوشنویسی آیات قرآن کریم
۱۳۶				۱۱۱	تصاویر مربوط به چاپ برجسته قلمکار
۱۳۷		دانش فنی پایه (رشته فتوگرافیک)	دهم	۵، ۳	تصاویر خوشنویسی با موضوعات مذهبی و اسلامی و نام ائمه اطهار(ع)
۱۳۸				۴۰	اشاره به کتاب‌آرایی کتب اسلامی ایرانی در قدیم
۱۳۹				۴۲	معرفی تاریخچه عکاسی و تصویری از اتاقک تاریک ابداعی ابن‌هیثم دانشمند بزرگ مسلمان
۱۴۰				۴۳	معرفی تاریخچه عکاسی در ایران
۱۴۱				۴۸ تا ۵۰	هنر و تمدن ایران پیش از اسلام به همراه تصاویر
۱۴۲				۵۴	طرح فعالیت در خصوص کتاب‌آرایی دوران اسلامی در هند
۱۴۳				۵۵ و ۵۶	معرفی هنر و تمدن سرزمین‌های اسلامی به همراه تصاویر
۱۴۴				۵۶	طرح فعالیت در خصوص نمونه‌های تلفیقی خوش‌نویسی و تذهیب
۱۴۵				۷۱ و ۷۲	نگاهی به پیشینه چاپ و چاپ دستی در ایران در دوران پیش و پس از ظهور اسلام
۱۴۶				۷۹	تصویر طراحی نشانه با استفاده از گچ‌بری دوره ساسانی
۱۴۷				۹۷	آموزش طرح‌های گرافیکی با استفاده از تصاویر مربوط به خانه بروجردی‌ها در کاشان، نمونه‌ای از معماری اسلامی-ایرانی
۱۴۸				۱۰۰	تصویرسازی برای جشن میلاد حضرت ولی‌عصر(عج)
۱۴۹				۱۰۶ و ۹۹	تصاویر نمونه‌هایی از جلد کتاب‌های مذهبی در مورد ائمه اطهار(ص)
۱۵۰				۱۰۷ و ۱۰۸	طراحی نشانه نام ائمه اطهار(ص)
۱۵۱	تصویرسازی، آموزش و تایپوگرافی	تصویرسازی، آموزش و تایپوگرافی	دهم	۱۹	طرح فعالیت کارگاهی در مورد استفاده از طرح‌های گچ‌بری ساسانی با نقوش سنتی
۱۵۲				۳۱	تاریخچه تصویر، نقاشی و نگارگری در ایران پیش و پس از ظهور اسلام
۱۵۳				۱۳۱	تصاویر مربوط به خوشنویسی نستعلیق
۱۵۴				۱۴۱	تصاویر تایپوگرافی اسامی اسلامی
۱۵۵				۱۴۴	تصاویر نگارگری ایرانی
۱۵۶				۱۷۵ تا ۱۷۸	تصاویر تایپوگرافی با نام الله
۱۵۷	توسعه مهارتی رزمی هدفی	توسعه مهارتی رزمی هدفی	بازدهم	۹ تا ۱۲	معرفی تاریخچه ورزش تیر و کمان در ایران و بیان اهمیت آن در اسلام به همراه تصاویر
۱۵۸				۷	بیان دیدگاه مکتب اسلام در مورد فعالیت‌های ورزشی
۱۵۹		دانش فنی پایه (رشته تربیت‌بدنی)	دهم	۷	بیان دیدگاه ابوعلی سینا دانشمند بزرگ ایرانی در مورد تربیت‌بدنی
۱۶۰				۹	تاریخچه تربیت‌بدنی در ایران باستان
۱۶۱				۱۲ و ۱۳	معرفی تاریخچه تربیت بدنی در ایران قبل و بعد از ظهور اسلام
۱۶۲				۱۴	معرفی اسطوره‌های ورزشی ایران و اسلام
۱۶۳				۳۹	طرح فعالیت در خصوص تاریخچه حقوق ورزشی در اسلام و ایران
۱۶۴				۴۷	معرفی زورخانه به‌عنوان مکان ورزشی مهم در ایران
۱۶۵		پرورش مهارت‌های جسمانی - حرکتی	دهم	۱۵۸	معرفی اهمیت فراگیری ورزش شنا در اسلام

ردیف	رشته	عنوان کتاب	پایه	صفحه	موضوع و نحوه پرداختن
۱۶۶	تربیت کودک	پروش مهارت‌های ارتباطی و مشارکتی	یازدهم	۶	طرح فعالیت در خصوص جمع‌آوری احادیث پیامبر و ائمه اطهار علیهم‌السلام در مورد ارتباط با کودکان
۱۶۷				۲۸ تا ۳۰	معرفی حقوق کودکان در اسلام
۱۶۸	مکانیک موتورهای دریایی	دانش فنی پایه (رشته مکانیک موتورهای دریایی)	دهم	۱۰	بیان توجه قرآن کریم به اهمیت دریا و کشتی به‌عنوان منبع بزرگی برای کسب نعمت و روزی حلال
۱۶۹	آب و زراعی	آب، خاک، گیاه	دهم	۱۰۵	تصویر قناتی ایرانی به‌عنوان طولانی‌ترین و یکی از قدیمی‌ترین قنات‌های دنیا
۱۷۰		پرورش و تولید حبوبات	دهم	۱۷۵	تدبر در آیات قرآن کریم در خصوص زراعت
۱۷۱	فنی	دانش فنی (رشته چاپ)	دهم	۱۰	معرفی تاریخچه صنعت چاپ به همراه تصاویر مهرهای گلی کشف شده مربوط به تمدن ایران باستان
۱۷۲	صنایع چوب و میلمان	دانش فنی پایه (رشته صنایع چوب و میلمان)	دهم	۱۱	معرفی تاریخچه صنعت چوب در ایران پیش و پس از ظهور اسلام
۱۷۳				۱۲ تا ۱۷	معرفی آثار ارزشمند صنایع چوب در دوران اسلام به همراه تصاویر
۱۷۴				۳۰ و ۳۱	معرفی تاریخچه صنعت چوب و میلمان در دوران ساسانیان و پس از ظهور اسلام
۱۷۵	ماشین ابزار	تولید به روش تغییر فرم دستی و ماشینی	دهم	۱۰	معرفی تاریخچه واحد اندازه‌گیری «متر» و شواهد آن در بناهای معماری ایرانی و اسلامی به همراه تصاویر
۱۷۶		دانش فنی پایه (رشته ماشین ابزار)	دهم	۲	معرفی تاریخچه ماشین‌ابزار در ایران
۱۷۷	الکترونیک	دانش فنی پایه (رشته الکترونیک)	دهم	۴ و ۵	معرفی تاریخچه صنعت برق در ایران از دوران قاجار تا به امروز
۱۷۸	الکترونیک	طراحی و ساخت مدار چاپی	دهم	۱۸۵ و ۱۸۶	معرفی حمام شیخ بهایی به‌عنوان نمونه‌ای مهم از مهندسی ایرانی در بازافت و استفاده بهینه از انرژی
۱۷۹				۱۸۶	طرح پژوهش در خصوص بررسی عملکرد دیگ حمام شیخ بهایی
۱۸۰	شبکه و نرم‌افزار رایانه	دانش فنی پایه (رشته شبکه و نرم‌افزار رایانه)	دهم	۶۱	معرفی خوارزمی به‌عنوان یکی از ریاضی‌دانان شهیر ایرانی و پدر علم جبر
۱۸۱		نصب و راه‌اندازی سیستم‌های رایانه‌ای	دهم	۲۸	تصاویری از معماری اسلامی و شعر پارسی در آموزش جابه‌جایی پنجره‌ها
۱۸۲				۵۹	ایجاد پرونده‌ای در خصوص نقوش اسلیمی و تصاویر آن
۱۸۳				۶۱	طرح فعالیت در خصوص خواندن دیباچه گلستان سعدی و ضبط صدا
۱۸۴				۱۰۰	طرح اسامی اسلامی ایرانی برای ایجاد فهرست
۱۸۵				۱۰۲	طرح اسامی شعرای ایرانی برای آموزش نسخه‌برداری و انتقال متن
۱۸۶				۱۲۵	ایجاد سند شعر پارسی به‌عنوان فعالیت
۱۸۷				۱۳۷	تصاویر بناهای تاریخی ایرانی - اسلامی
۱۸۸		تولید محتوای الکترونیک و برنامه‌سازی	دهم	۱۰ تا ۱۲	فعالیت کارگاهی در خصوص آموزش نقوش هندسی اسلامی با رایانه
۱۸۹				۲۶	طرح فعالیت در خصوص ترسیم یکی از بناهای تاریخی ایرانی با استفاده از رایانه
۱۹۰				۳۵ تا ۴۲	فعالیت کارگاهی در خصوص طراحی لوگوی پرچم جمهوری اسلامی ایران
۱۹۱				۱۳۹	فعالیت کارگاهی در خصوص فیلم‌برداری به روش تعاملی با موضوع مشاهیر ایرانی
۱۹۲				۱۵۰	طرح فعالیت کارگاهی برای آموزش درستی و نادرستی عبارات در رایانه با طرح پرسش در مورد یکی از مقبره‌های شعرای شهیر ایرانی
۱۹۳				۱۸۹	طرح فعالیت در خصوص رسم مقبره ابن‌سینا دانشمند بزرگ ایرانی در محیط کنسول

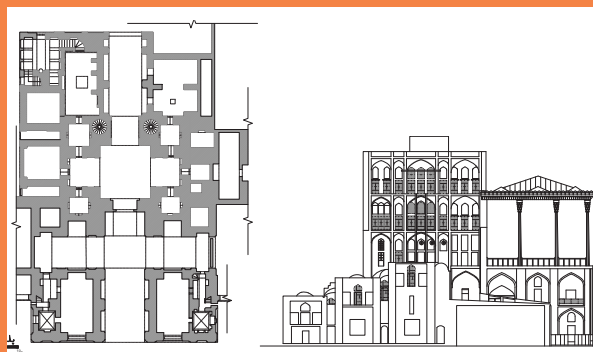
ردیف	رشته	عنوان کتاب	پایه	صفحه	موضوع و نحوه پرداختن
۱۹۴	امور دامی	تولید و پرورش مرغ	دهم	۳۳۷	بیان نحوه غذا دادن به حیوانات در فقه اسلامی در قالب اخلاق حرفه‌ای
۱۹۵		تولید و پرورش دام‌های سبک	دهم	۱۱	بیان دیدگاه پیامبر اسلام(ص) در مورد مکان استراحت گوسفندان در قالب بیشتر بدانیم
۱۹۶				۱۳۱	بیان رفتار پیامبر اسلام(ص) با حیوانات و سفارش‌های دین مبین اسلام در این خصوص در قالب اخلاق حرفه‌ای
۱۹۷		دانش فنی پایه (امور دامی)	دهم	۳	تاریخ دامداری در ایران
۱۹۸	غذای صنایع	فراوری گیاهان دارویی و خشکبار	دهم	۹۹	بیان اهمیت و خواص عرقیات گیاهی در طب اسلامی و سنتی
۱۹۹	ماشین‌های کشاورزی	کاربرد و سرویس ماشین‌های کاشت و داشت	دهم	۱۱۳	تفکر در آیات قرآن کریم در خصوص اشاره به فرایند تهیه و عمل‌آوری کود کمپوست
۲۰۰				۱۶۷	معرفی قنات به‌عنوان یکی از ابداعات ایرانیان باستان در قالب بیشتر بدانید
۲۰۱				۱۷۳	معرفی آبیاری کوزه‌ای به‌عنوان یکی از ابداعات ایرانیان برای مدیریت آب
۲۰۲		دانش فنی پایه (رشته ماشین‌های کشاورزی)	دهم	۱۸	تفکر در آیات قرآن کریم پیرامون زراعت و کشاورزی
۲۰۳	فیزی صنایع	دانش فنی پایه (رشته صنایع فلزی)	دهم	۵	تصویر سرباز ایرانی در ایران باستان و الگوبرداری از خلقت در ساخت زره آن
۲۰۴	مکانیزمی	مدل‌سازی و ماهیچه‌ها	دهم	۴	تصاویر بناهای ایرانی اسلامی
۲۰۵	مشتربا	ارتباط مؤثر	دهم	۱۸۴ و ۱۸۵	معرفی نمونه‌های استفاده از زبان بدن در قرآن

پی‌نوشت‌ها

۱. مبانی نظری سند تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران، صفحه ۱۵۵، بند ۶ و صفحه ۱۹۱، بند ۳.
۲. کتاب آینده انقلاب اسلامی ایران، استاد شهید مرتضی مطهری.
۳. ع. مرشدی‌زاده و ک. احمدلو، «مؤلفه‌های هویت اسلامی و ایرانی در اندیشه آیت ا... خامنه‌ای»، مطالعات ملی، دوره ۱۸ شماره ۲، صفحات ۷۶-۶۲، ۱۳۹۶.
۴. غ. رحیمی، «سنت علمی در تمدن اسلامی»، فصلنامه علمی - پژوهشی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، شماره ۱۴، صفحات ۹۴-۷۱، ۱۳۹۳.

فصل ۱

نقشه کشی معماری (فاز یک)

نقشه کاخ عالی قاپو (معروف به قصر دولت خانه)
موقعیت: ضلع غربی میدان نقش جهان اصفهان، مشخصات: ۴۸ متر ارتفاع در ۶ طبقه
سال ساخت: بین سالهای ۹۷۳ تا ۹۷۷ خورشیدی (دوره شاه عباس اول)، قدمت: ۴۲۰ سال
معمار بنا: استاد علی اکبر اصفهانی، مینیاتورست بنا: رضا عباسی

فصل اول: کلیات

الگوبرداری انسان از خلقت در ساخت زره:

زره یک لباس نسبتاً محکم از جنس فلزاتی مانند آهن بود که در زمان‌های قدیم سربازان برای محافظت از خود به تن می‌کردند و امروز نیز از این فناوری در ساخت لباس‌های نظامی استفاده می‌شود دو تصویر زیر یک سرباز از ایران باستان و یک سامورایی متعلق به کشور ژاپن است.

شکل ۸-۱- الگوبرداری از خلقت در ساخت زره

سابقه تمدن و شهرنشینی برای بشر شاید به ۲۰۰۰۰ سال نرسد و وسایل جنگی نیز بعدها پدید آمدند اما یک پستاندار کوچک به نام آرمادیلو دارای یک پوست سخت دقیقاً شبیه به لباس سامورایی یا زره است که بعدها توسط انسان‌ها مورد استفاده قرار گرفت. این پوسته یا زره به خوبی از آرمادیلو در برابر دشمنان خارجی حفاظت می‌کند. به احتمال زیاد اولین مخترعین زره برای ساختن زره از الگوهای مانند لاک‌پشت یا آرمادیلو استفاده کرده‌اند و با مشاهده پوسته سخت خارجی آنها لباس‌هایی مشابه از روی آن برای حفاظت از خود ساختند.

در حدود ۲۰۰۰ سال پیش، ایرانیان باستان از قرار دادن دو فلز آهن و مس در محلولی از نمک خوراکی در درون ظرف های سفالی، دستگاهی برای تبدیل انرژی شیمیایی به الکتریکی ساختند و از آن برای آبیاری ظروف فلزی استفاده می کردند (شکل ۱).
اواخر قرن هجدهم میلادی، مشاهدات لوییجی گالوانی هنگام انقباض عضله قورباغه باعث شهرت الکتروشیمی شد. آلساندرو ولتا (۱۸۰۰) خیلی زود مشاهدات گالوانی را تأیید کرد. این دو دانشمند همان فلزهایی را برای ساختن باتری و تولید جریان الکتریکی به کار بردند که ایرانیان باستان از آنها استفاده کرده بودند.
امروزه از الکتروشیمی در ساخت باتری ها، برق کافت، آبکاری و جلوگیری از خوردگی فلزها و همچنین برای بررسی واکنش های اکسایش - کاهش استفاده می شود.

شکل ۱. دستگاه تبدیل انرژی شیمیایی به الکتریکی در ایران باستان

۲۸

در حدود سال ۲۰۰ هجری شمسی دانشمند و فیلسوف ایرانی جابر بن حیان که او را «پدر علم شیمی» نیز می نامند، و از شاگردان امام جعفر صادق (ع) بوده است، یک روینگرد منظم و همراه با آزمایش را معرفی کرد. تحقیقات او بر خلاف کیمیاگران یونانی و مصری که بیشتر تنها در ذهن خود به فکر می پرداختند، در آزمایشگاه صورت می گرفت. او وسیله ای به نام آنتیق اختراع کرد و با آن مواد شیمیایی را بررسی می کرد. از کارهای جابر بن حیان تفاوت فائل شدن میان اسید و باز، و ساخت صهار دارو بود.

دل هر ذره را که بشکافی آفتابش در میان بینی هفت اصفهانی

شیمی از علوم پایه و بنیادین به شمار می رود و به مطالعه و بررسی ساختار، خواص و دگرگونی ماده در طی فرایندهای شیمیایی می پردازد. کوشش های نخستین بشر برای درک طبیعت مواد و بیان چگونگی دگرگونی آنها ناموفق بود. اندک اندک کوشش ها برای تبدیل مواد کم ارزش به مواد ارزشمندی چون زر و سیم، به پیدایش دانش کیمیاگری منجر گردید. هر چند در ظاهر، دانش کیمیاگری به خواص اصلی خود نرسید، اما دستاوردهای کیمیاگران در این راه به اندوخته گران بهایی تبدیل گردید که پایه گذار علم شیمی شد و مقدمه ای برای شناسایی ساختار ماده به حساب می آید. علم شیمی تقریباً از ابتکارات مسلمانان است، زیرا مشاهده دقیق و تجربه علمی و ثبت نتایج را آنها وارد میدان علم کردند.
امروزه می دانیم که در واکنش های شیمیایی نمی توان ماهیت عنصرها را تغییر داد ولی به کمک آنها می توان اتم عنصرها را به شکل های گوناگونی به هم متصل کرد و موادی با ویژگی های بهتر و دلخواه ساخت. بی شک بدون شناخت ماده و اتم درک درستی از علم شیمی نخواهیم داشت.

مروری بر ساختمان اتم

در علوم تجربی آموختن مواد موجود در طبیعت از ذرات بسیار کوچکی به نام اتم تشکیل شده اند. یونانیان باستان باور داشتند که چیزی کوچک تر از اتم نمی تواند وجود داشته باشد، بنابراین نام آتموس را که به معنای تجزیه ناپذیر است بر آن نهادند. اتم ها می توانند به صورت تنها یا در اتصال با اتم هایی مانند خودشان و یا دیگر اتم ها در مولکول ها و ترکیب های یونی و جامد های کوالانسی وجود داشته باشند. تحقیقات دانشمندان ثابت کرد که اتم ها تجزیه پذیر هستند و از ذرات کوچکتری ساخته شده اند (ذرات بنیادی اتم الکترون، پروتون و نوترون هستند). هر اتم شامل دو بخش اصلی هسته و فضای پیرامون هسته است (شکل ۱). هسته در مرکز فضای کروی اتم بوده و پروتون و نوترون را در خود جای داده است و با اینکه اندازه ای بسیار کوچک تر از اتم دارد، تعیین کننده جرم اتم است. الکترون ها در اطراف هسته قرار دارند و چگونگی قرار گرفتن آنها در اطراف هسته رفتار شیمیایی اتم را تعیین می کند.

شکل ۱. اتم از هسته و فضای اطراف هسته تشکیل شده است.

آچه امروز از ساختار اتم می دانیم حاصل تلاش تعداد بسیار زیادی از دانشمندان با گستره زمانی بیشتر از ۲۵۰۰ سال است. در این مدت مدل های متفاوتی از مدل اتمی کلاسیک تا مدل امروزی اتم، برای معرفی اتم ارائه شده است.

۱-۱- پیدایش چاپ

بخش بسیار بزرگی از تبدلات اجتماعی در حوزه‌های مختلف از جمله علمی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و ... میان انسان‌ها و ملل مختلف، مبتنی بر فناوری چاپ شکل گرفته و همپای آن تکامل یافته‌اند. به همین دلیل بایستی گفت که فناوری چاپ در فهرست مهم‌ترین و مؤثرترین اختراعات بشر قرار دارد.

در لغتنامه دهخدا لغت چاپ از ریشه «چهاب» یا «چهابه» به زبان سانسکریت بیان شده که به معنی مهری است که با آن بر روی پارچه نقش می‌زدند.

به گواه تاریخ، کاربرد چاپ توسط انسان به چندین هزار سال پیش برمی‌گردد. به عنوان مثال در ایران در زمان هخامنشیان برای تأیید احکام و فرمان‌های حکومتی از مهرهای سلطنتی استفاده می‌شده. مهرها به شکل استوانه با نقوشی حکاکی شده بوده است (شکل ۱-۱). در دوران باستان برای نقش کردن تصویر بر روی یک سطح از مهر استفاده می‌شده که عموماً از جنس گل رس یا سنگ آهک بوده‌اند. پیدایش این مهرها به ۳۵۰۰ سال پیش از میلاد در خاور نزدیک بازمی‌گردد. این مهرها در تمدن‌های ایلام، سومر، اکد، بابل، ماد و هخامنشی کاربرد داشته است.

نمونه‌ای از این مهرها در شهر شوش در جنوب غربی ایران نزدیکی محوطه باستان‌شناسی اوروک یافت شده‌اند. امروزه نمونه این مهرها را در موزه‌های مختلف جهان مانند موزه لوور فرانسه همچنین موزه ملی ایران واقع در تهران خیابان سی‌تیر نگهداری می‌کنند (شکل ۱-۲).

شکل ۱-۲- نمونه‌ای از مهرهای گلی

شکل ۱-۱- نمونه‌ای از مهرهای گلی

در کشور چین استفاده از حروف ساخته شده با گل رس توسط بازرگانی به نام «بی‌شنگ» برای انتقال مطلب به قرون بسیار دور برمی‌گردد، لکن ثبت و شناخت گوتنبرگ در قرن ۱۵ میلادی (۱۴۵۰ م) همراه ش

۱۰

دانش فنی پایه - رشته صنایع چوب و مبلمان

در ساخت این منبر که از شاهکارهای صنعت و هنر چوب است، پیچ و میخ به کار نرفته و توسط استاد هنرمند ایرانی، اتصالات چوبی گره‌چینی شده چنان ماهرانه به هم پیوسته است که هر بیننده‌ای را به اعجاب و تحسین وا می‌دارد. بخش اصلی منبت‌کاری‌ها از چوب گردو و گلابی است و دارای ۷/۵ متر ارتفاع و ۱۴ پله است. این منبر زیبا از عرشه منبر، دو چارچوب و سر در، یکی سر در پله‌ها با چارچوب و دو لنگه در ورودی، دیگری سر در و تاج بالای عرشه، دیواره اطراف منبر به صورت مشبک و منبت‌کاری است. ابعاد عرشه منبر ۱۱۴ در ۱۱۲ سانتی‌متر، ارتفاع در ورودی منبر ۱۷۵ و عرض هر لنگه در، ۵۰ سانتی‌متر است. بلندی سر در پله ۳۰۰ و تاج سر در ۷۵ سانتی‌متر است. سر در عرشه نیز ۲۵۰ سانتی‌متر ارتفاع دارد و عرض شبکه طرفین پله‌ها ۶۵ سانتی‌متر است.

در پیشانی سر در عرشه، عبارت «الخطیبة وعید المؤمنین» به صورت منبت شده مکتوب است و در طرفین آن نوشته شده:

«قال النبی (ص): إذا صعد الخطیب علی المنبر لا تخذلنَّ أحدکم»

این منبر اکنون پس از گذشت نزدیک به دو قرن، همچنان محکم و استوار مانده و به دقت از آن نگهداری می‌شود. گفتنی است، که در سال ۱۳۲۰ شمسی، یک بار توسط استادان ماهر مختصر تعمیراتی یافت و در سال ۱۳۲۵ شمسی، تعمیر آن توسط مرحوم استاد حیدر نیک‌نام گلپایگانی مدت پنج سال به طول انجامید. در حال حاضر این منبر در مسجد گوهرشاد حرم رضوی (مشهد مقدس) نگهداری می‌شود (شکل ۱-۴).

شکل ۱-۴- منبر صاحب‌الزمان (عج)

تصویربرداری نقشه‌های دریایی

مقدمه:

برای مطالعه مسائلی که به نقاط روی کره زمین مربوط می‌شوند، به نمایش قسمتی از سطح زمین با مقیاس کوچک‌تر احتیاج خواهیم داشت. لیکن واضح است که اندازه‌های آن نمی‌توانند تا حدودی باشند که از آن برای مقاصد ترسیمی و مطالعه مسایل دریانوردی استفاده کرد. برای این منظور، به نمایش قسمتی از زمین با مشخصات بسیار کامل‌تر و در ضمن آسان‌تر از نظر ساختمان و روش استفاده نیاز است.

هدف، نمایش سطحی کره زمین و به زبان ساده‌تر، نمایش زمین روی یک صفحه کاغذ است. واضح است که نمایش کلیه نقاط، مورد استفاده دریانوردان نیست؛ بنابراین نمایش سطحی قسمتی از کره زمین را که نیاز است، بررسی می‌کنیم. به‌وسیله این نمایش‌ها، نقشه‌های دریایی پدید می‌آیند.

بیشتر بدانید

محمد خوارزمی، ریاضی‌دان، ستاره‌شناس، جغرافی‌دان، مورخ و یکی از چهره‌های درخشان در تمدن ایرانی اسلامی است. کتاب «حساب الجبر والمقابل» خوارزمی دارای بخش‌های قابل توجهی در روش‌های

نندبیر خوارزمی، روزه روی دانشکده ریاضی دانشگاه امیرکبیر تهران

نقشه‌برداری قطعات زمین است. او در کتابی با نام صوره الارض (شکل زمین) برای کشیدن نقشه‌ای از دنیای شناخته‌شده در آن زمان، کار ۷۰ جغرافی‌دان را بررسی کرد و اطلسی از نقشه آسمان و زمین تهیه کرد. این کتاب را که نسخه خطی متن آن نیز وجود دارد، می‌توان اولین دائره‌المعارف جغرافیای جهان نامید. خوارزمی در دانش نجوم صاحب نام و کتاب است. او علاوه بر تکمیل جدول‌های نجومی، قدیمی‌ترین جدول‌های مثلثات شناخته شده را نیز تنظیم کرد. کتاب الزیج (جدول‌های ستاره‌شناسی و مثلثات) از اوست. محمدبن موسی خوارزمی در سال ۲۳۳ قمری درگذشت. او به عنوان یکی از اصلی‌ترین شخصیت‌های علمی در فرهنگ اسلام همواره به یاد می‌ماند. در تقویم، چهارم آبان به مناسبت بزرگداشت «ابوجعفر محمد بن موسی خوارزمی» روز جبر نامیده شده است.

نقشه‌های دریایی

نمایش قسمت‌هایی از کره زمین که به دلیل وجود مشخصات، ویژگی‌ها و اطلاعات ویژه، دریانوردان از آن استفاده می‌کنند. نقشه‌های دریایی نامیده می‌شوند.

در ادامه با انواع روش‌های تصویربرداری نقشه‌های دریایی آشنا خواهید شد.

شکل ۱۲

رشته معماری داخلی، کتاب دانش فنی پایه، پایه دهم

فصل سوم: مصالح، ابزار و تجهیزات

کاشی و سرامیک

سرامیک: در گذشته اجزایی که موقع پختن، بیش از اندازه حرارت می‌دیدند، ذوب شده و به آجرچوب به عبارتی به اجزای ضراب تبدیل می‌شدند. بدین‌ترتیب اولین سرامیک‌ها هم‌زمان با آجر به این صورت تهیه شدند. محصولات سرامیکی بسیار زیاد است. یکی از دسته این محصولات سرامیک‌های ساختمانی هستند.

کاشی: یکی از فراورده‌های سرامیکی است که در درجه حرارت معینی پخته می‌شود. کاشی، ورق‌های خشتی و کم ضخامت است که سطح آن لعاب داده می‌شود تا بعد از پخت جلا یابد. کاشی خاصیت جذب بسیار کمی‌داشته و مقاومت آن در برابر ساییدگی، فشار و ضربه بالاست.

شکل ۱۶

شکل ۱۷

۱. انواع سفال، چینی، مواد مغناطیسی، الکترونیکی، قطعات ساینده و ...
۲. ۹۰۰ تا ۲۰۰۰ درجه سانتی‌گراد

۵۳

۲۲

مقدمه

پویانمایی امروزی نتیجه تلاش‌های انسان برای خلق و جان‌بخشی به تصاویر و اشیای بی‌جان است. در این مسیر آثار و ادبیات مختلفی شکل گرفته است. دانستن روند تکامل پویانمایی و آشنایی با افراد و آثاری که در راه شکل‌گیری این هنر سهم داشته‌اند به درک بیشتر و بهتر از پویانمایی می‌انجامد، بنابراین در این فصل به سیر تحول پویانمایی از ابتدا یعنی کوشش‌های انسان‌های غارنشین تا تأسیس استودیوها و تبدیل پویانمایی به یک هنر-صنعت پرداخته می‌شود.

تلاش‌های اولیه

نگاره گرازی در حال حرکت در غار التامپرا

جام سفالین شهر سوخته و طرح گسترده آن در پنج فریم از حرکت یک بز که نزدیک‌ترین نمونه پویانمایی به معنای امروزی آن است.

• گفت‌وگو: نخستین نمونه‌های تصویر متحرک در دنیا را مورد تحلیل و بررسی قرار دهید.

رشته فتوگرافیک، کتاب طراحی نشانه، تصویرگری کتاب کودک و نظارت چاپ، پایه یازدهم

فصل ۲ | طراحی نشانه نوشتاری

نشانه نوشتار در پرچم جمهوری اسلامی

یکی از نشانه‌نویسارهایی که در قالب هندسی طراحی شده‌اند نشانه ای است که در پرچم جمهوری اسلامی ایران قرار دارد.

اجزاء اصلی این نشانه نوشتار که از فرم هندسی دایره گرفته است عبارت است از :

- دارای پنج اشاره به پنج اصل پایه دین
- مستتر بودن کلمه لا اله الا الله در آن
- ترکیب کملاً متقارن شکل : بیان گر تعادل و توازن (میزان)
- فرم قائم میانی به شکل شمشیر، نمادی از قدرت و استحکام و ایستایی
- کره زمین و الله : مبارزه در جهت برقراری جامعه توحیدی و حکومت جهانی مستضعفان
- ترکیب و بیان فرم کلمه (الله) با چهار هلال، یادآور فرم رشد
- خطوط هلالی طرح محاط در دایره تداعی نصف النهار کره زمین و نشان دادن جهانی بودن دعوت اسلام

تصویر ۱۰۰

رشته حمل و نقل، کتاب سازمان‌دهی عملیات حمل بار، پایه یازدهم

لیفتراک دستی   چرخ دستی تک محوره   چرخ دستی دو محوره   جرثقیل دستی

شکل ۲۶- ابزارهای دستی مخصوص بلندکردن و جابه‌جا کردن بار

با توجه به مطالب فوق می‌توان چنین نتیجه گرفت که در بیشتر موارد، بارگیری و تخلیه بار در وسایل نقلیه باری به روش دستی ممنوع است و باید از روش‌های مکانیزه به این منظور استفاده نمود.

فعالیت کارگاهی ۶

هترجویان به گروه‌های ۳ نفره تقسیم شوند و باندل‌های تهیه شده در فعالیت کارگاهی شماره ۲ را با استفاده از جرثقیل دستی روی کفی بارگیری و پس از آن تخلیه نمایند. در انجام این فعالیت، اصول بارگیری و تخلیه بار رعایت شود.

فعالیت کارگاهی ۷

هترجویان به گروه‌های ۳ نفره تقسیم شوند و پالت‌های تهیه شده در فعالیت کارگاهی شماره ۱ را با استفاده از لیفتراک دستی روی کفی بارگیری و پس از آن تخلیه نمایند. در انجام این فعالیت، اصول بارگیری و تخلیه بار رعایت شود.

آیا می‌دانید

آیا می‌دانید ابوعلی سینا مخترع فن جرثقیل است.

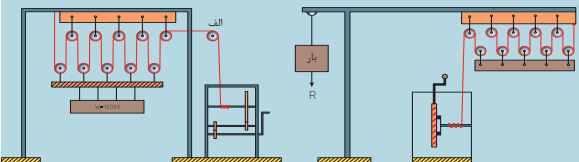

ابوعلی سینا را بیشتر به عنوان فیلسوفی حکیم و پزشکی حاذق می‌شناختیم. اما جالب است بدانیم که او مهندسی ماهر نیز بوده است. معیارالعقول یکی از کتب این دانشمند نامدار ایرانی است که در آن مبحث

رشته حمل و نقل، کتاب سازمان‌دهی عملیات حمل بار، پایه یازدهم

حمل بارهای عادی

مربوط به فن طراحی و ساخت جرثقیل مطرح شده است. تصاویر زیر نمونه‌هایی از جرثقیل‌های ساخته شده توسط این سینا است.

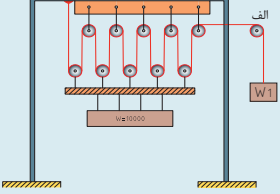

هر یک از طرح‌های جرثقیل فوق از ویژگی‌های ماشین‌های مختلف زیر بهره می‌برند:

- ✓ اهرم
- ✓ چرخ‌دنده
- ✓ قرقره
- ✓ کششاور

پرسش کلاسی ۱

در شکل زیر وزنه قرار گرفته در سمت راست (W1) دارای چه جرمی باشد تا وزنه سمت چپ سقوط نکند؟

پرسش کلاسی ۲

در شکل زیر چنانچه قطر میله «الف» برابر یک وجب باشد و قطر چرخ‌دنده «ب» برابر ۱۰ وجب، قطر چرخ‌دنده‌های «ج»، «د» و «ه» برابر با ۲ وجب و طول دسته «ز» برابر با ۵ وجب باشد، حداقل نیروی لازم برای به گردش در آوردن دسته «ز» چقدر است؟

رشته صنایع دستی (فرش)، کتاب دانش فنی پایه، پایه دهم

تاریخچه فرش

فرش ایران دارای تاریخی بسیار طولانی است، در ایران از دیرباز بافتن انواع فرش متداول بوده و انگیزه‌های اجدادی داشته است. نوشته مورخان، جهانگردان و همچنین آثار مکشوفه از گذشتگان گویای آن است که فرش بافی به صورت هنری دستی، مردمی، روستایی و عشایری در ایران سابقه بسی دراز دارد.

شاهنامه فردوسی روایت کرده که آغاز فرش بافی، رشتن و بافتن به زمان تهمورث یعنی زمان پیشدادیان باز می گردد. در تاریخ طبری نیز از فرش هایی که با مو و پشم حیوانات در این دوره بافته شده سخن رفته است. قدیمی ترین نشانه از هنر قالی بافی به عصر مفرغ باز می گردد این نشانه یک کارد قالی بافی است که از گورهای عهد مفرغ ترکمنستان و شمال ایران یافت شده است. در شهر سوخته (دشت سیستان جنوب شرقی ایران) نیز فرش های حصیری و پارچه و ابزارهای بافندگی به دست آمده که متعلق به ۲۸۰۰-۲۵۰۰ پیش از میلاد است. در دوره هخامنشیان، به نقل از گزنفون، شهر کهن ساردیس به قالی های گره باف خود فخر می کرده که به نقش های حاشیه و هیکل های مردان و شیردال های افسانه ای آراسته بوده است.

کهن ترین قالی ها به ترتیب: قالی کشف شده در نقش برجسته کاخ نینوا، فرش پاریریک از پنجمین گور اقوام سکایی، تکه فرش قومی (دوران ساسانیان)، فرش اناطولی (۱۳-۱۴م).

شکل ۲۸- الف - فرش پاریریک

۱۱

رشته متالورژی، کتاب مدل سازی ماهیچه ها، پایه دهم

شده است: در میحت اندازه گیری با کمیت های طول و زاویه، که یکاهای اصلی آنها به ترتیب متر و درجه است، سروکار داریم.

تاریخچه متر: یکی از ابتدایی ترین و قدیمی ترین کمیت هایی که مورد توجه بشر بوده کمیت طول است.

زاویه	سرعت	وزن	دما	زمان	جرم	طول
° (درجه)	$\frac{m}{s}$ (متر بر ثانیه)	N (نیوتن)	K (کلوین)	s (ثانیه)	Kg (کیلوگرم)	m (متر)

کمیت	یکای اندازه گیری	نماد یکای اندازه گیری	وسیله اندازه گیری
طول	متر	m	متر فلزی جیبی

شواهد آن را می توان در ساخت اهرام ثلاثه در مصر، تخت جمشید در ایران باستان و نیز آثار و بناهای دوران اسلامی در ایران مشاهده نمود.

شکل ۱-۱

شکل ۱-۳

شکل ۱-۲

نمونه هایی از بناهای تاریخی

۱۲

تاریخچه عکاسی

شکل ۳۱۰- تصویری از چگونگی طراحی با اتاق تاریکی که توسط حسن ابن هبش دانشمند ایرانی، ابداع شد.

شکل ۳۱۲- تصویر یکی از نخستین داگروتیپ ها توسط لویی واکر

متفکران قدیم یونان دریافته بودند که اگر در یک اتاق تاریک، روزنه ای بر روی یکی از دیوارها ایجاد کنند، تصویر دنیای بیرون بر روی دیوار مقابل روزنه نقش می بندد. در قرن شانزدهم با نصب عدسی در مقابل این روزنه، تصاویر دقیق تری به دست آمد. بعدها ساختن جعبه های مجهز به عدسی رواج یافت و به صورت یکی از ابزارهای نقاشی درآمد و هر جا که به پرسپکتیو دقیق نیاز بود از آن استفاده می شد. در قرن نوزدهم و در سال ۱۸۲۶ میلادی همین وسیله ساده، توسط شخصی فرانسوی به نام ژوزف نیسپورن نی نیس، مورد استفاده قرار گرفت و نخستین عکس تاریخ خلق شد.

شکل ۳۱۱- تصویر سی و سه یل اسفهان، از نخستین عکس ها در ایران

شکل ۳۱۳- تصویر نخستین عکس دنیا که توسط ژوزف نیسپورن نیس گرفته شده

۱۲

رشته فتوگرافیک، کتاب دانش فنی پایه، پایه دهم

رشتهٔ سرمایه‌یک، تولید سرمایه‌یک به روش پرس پودر، پایه یازدهم

آسیاب کردن

آسیاب‌های آبی

مسلمانان اولین کسانی بودند که از آسیاب‌های آبی برای خرد کردن سنگ‌های معدنی استفاده کردند و سپس کشورهای اروپایی این شیوه را از آنها آموختند. این آسیاب‌ها با نیروی آب حرکت می‌کردند و به وسیله چرخ آبی که به آن متصل بود به سنگ ضربه وارد می‌کردند تا آسیاب شوند. ایرانیان در قرن دهم آسیاب‌های آبی را برای خرد کردن سنگ‌های معدنی مانند سنگ طلا به کار بردند. در گذشته تقریباً در هر شهر ایران آسیاب آبی وجود داشته است. آسیاب دزفول، بجنورد، یزد و آسیاب‌های آبی بسیار قدیمی مانند زبید از جمله این آسیاب‌ها هستند.

شکل ۲۱- بازمانده آسیاب آبی دزفول

- ۱- به نظر شما آسیاب‌های آبی مشابه یکدام از آسیاب‌های ذکر شده در این پودمان است؟
- ۲- برای برداشتن چه موادی از این آسیاب‌ها می‌توان استفاده کرد؟

پرسش

۵۹

رشتهٔ سرمایه‌یک، کتاب دانش فنی پایه، پایه دهم

سفال، سرمایه‌یک و کاشی یکی از مصالح ضروری ساختمان نیز محسوب می‌شود که از هزاران سال پیش به‌صورت ابتدایی و حتی بدون استفاده از کورهٔ پخت تهیه می‌شده است. ظروف سفالین منقوش و غیرمنقوش متعددی که از نقاط مختلف ایران به دست آمده، نشان می‌دهد که این هنر در ایران بسیار مورد توجه قرار داشته و تعداد زیادی از این آثار در قبرهای مردگان یافت شده است زیرا مردم آن زمان عقیده داشتند که پس از مرگ، احتیاجات مادی آنها در دنیای دیگر ادامه خواهد یافت. صنعت سفال‌سازی در حدود هزاره پنجم قبل از میلاد از نظر کیفی و فنی ترقی کرد. ظروفی که در «سیلک کاشان» و در «شوش» کشف شده که قرمز رنگ و دارای لکه‌های دودی و سیاه هستند و جداره داخلی این ظروف ماده‌ای شبیه لعاب دارد. به‌طور خلاصه می‌توان گفت که

شکل ۶- نمونه‌هایی از سفال‌های باستانی ایرانی

هنر کاشی‌کاری در شوش و نواحی غربی و مرکزی ایران تجلی داشته و در تزئینات دیوارهای «کاخ هگمتانه» کاشی‌های رنگی متعددی به‌کار رفته است. همچنین طی حفاری‌های انجام شده در «گیمورات/چغازنبیل» نمونه‌های متعددی از انواع کاشی و آجرهای لعاب‌دار به‌همراه تعدادی سفال‌های کوچک به دست آمده که نشان‌دهنده رونق تولید سفالگری در دوره تمدن ایلامی است.

شکل ۷- دو باریکه کاشی از جنس سفال، متعلق به دوره قاجار

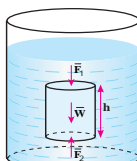
۱۸

حالت‌های ماده و فشار

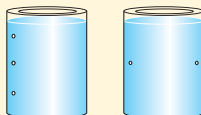
ایوریهان بیرونی

فیزیک‌دان (طبیعی‌دان) مسلمان هم‌عصر ابن‌سینا، ایوریهان مخد بیرونی از دانشمندان بزرگ اسلامی است. او در علم فیزیک به‌خصوص در مباحث حرکت و تعادل شارها شهرت یافت. بیرونی با امکانات محدود آن زمان توانست اختلاف چگالی آب در دماهای مختلف را دریابد. او در کتاب «الانوارالباقیه عن القرون الغالبه» به بحث از تعادل شارها و نیز شرح پدیده‌هایی که می‌بستنی بر فشار شارها و توازن و تعادل آنهاست پرداخته است.

شکل ۱۰-۳ استوانه فرضی

۱- دو بطری آب معدنی خالی را تهیه کنید. سه سوراخ کوچک در نقاط هم ارتفاع سه طرف بطری آب معدنی خالی اول و سه سوراخ دیگر در سه نقطه هم راستا با ارتفاع متفاوت از بطری آب معدنی خالی دوم ایجاد کنید. سپس در هر کدام آب بریزید و نقاط بالای آنها را بفشارید. (الف) سرعت و فاصله افقی آب خارج شده سه سوراخ هم ارتفاع بطری اول چه ارتباطی با هم دارند؟ (ب) سرعت و فاصله افقی آب خارج شده سه سوراخ در نقاط با ارتفاع مختلف بطری دوم چه ارتباطی با هم دارند؟ (ج) با فشار دادن نقاط بالای هر کدام از بطری‌ها، مشاهده خود را با ذکر دلیل شرح دهید. ۲- این فعالیت را با مایعی که چگالی متفاوت با آب دارد تکرار کنید و به سوالات بالا در این حالت نیز پاسخ دهید.

۳-۱۵ محاسبه اختلاف فشار دو نقطه در مایع ساکن: همانند شکل ۳-۱۰ در ظرفی محتوی مایع ساکن با چگالی ρ ، یک استوانهٔ فرضی به ارتفاع h و مساحت قاعده A در نظر می‌گیریم. با توجه به تعادل مایع، برآیند نیروهای وارد بر این استوانه در راستای قائم (و هر راستای دلخواه) یعنی وزنش (W) و نیروها F_1 و F_2 ، که از پایین و بالا از طرف مایع زیرین و رویی این استوانه بر آن وارد می‌شوند، صفر است. بر مبنای آنچه از برآیند بردارها در فصل اول آموخته‌اید می‌توان نوشت:

$$\sum F_i = 0 \Rightarrow F_2 - F_1 - W = 0$$

$$W = mg = (\rho V)g = (\rho Ah)g \Rightarrow P_2 A - P_1 A = \rho gh A$$

$$P_2 - P_1 = \rho gh \quad (۴-۳)$$

فشار در عمق ۹ متری آب درون یک دریاچه، چه مقدار از فشار در عمق ۱ متری بیشتر است؟ (چگالی آب دریاچه را $\rho = \frac{1000 \text{ kg}}{\text{m}^3}$ در نظر بگیرید.) پاسخ:

$$h = 9 \text{ m} - 1 \text{ m} = 8 \text{ m}$$

$$P_2 - P_1 = \rho gh \Rightarrow P_2 - P_1 = 10^3 \frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \times 10 \frac{\text{N}}{\text{kg}} \times 8 \text{ m} = 8 \times 10^4 \text{ Pa}$$

مثال

+

-

×

÷

۶۱

علوم پایه فنی و حرفه‌ای، کتاب فیزیک، پایه دهم

فعالیت عملی

هر کدام از سرژه‌های زیر را ترکیب کنید- بر روی نرم‌افزار اجرا کنید- نقشه ضربه هر کدام از طرح‌ها را رسم کنید.

(الف) ترکیب تار۲ سرژه ۲ و ۲ صعودی با سرژه ۱ و ۳ صعودی

(ب) ترکیب تار۲ سرژه ۲ و ۱ نزولی با سرژه ۱ و ۳ صعودی

(پ) ترکیب پودی سرژه ۱ و ۵ نزولی با سرژه ۲ و ۴ صعودی

(ت) ترکیب پودی سرژه ۲ و ۴ صعودی با سرژه ۲ و ۲ صعودی

فعالیت عملی

چند نمونه پارچه مختلف به ابعاد ۱۰cm × ۱۰cm تهیه نموده و مراحل زیر را برای پارچه انجام دهید.

۱- جهت نخ‌های تار و پود را مشخص کنید.

۲- پشت و روی پارچه را مشخص کنید.

۳- جهت و تعداد تاب نخ‌های تار و پود را تعیین کنید.

(نمونه‌های پارچه را جهت انجام مراحل دیگری از تجزیه پارچه نگهداری کنید)

فعالیت کلاسی

طرح ترکیبی پودی سرژه‌های ۳ و ۲ صعودی و سرژه ۱ و ۲ صعودی را رسم کنید.

مرحله ۱- تهیه طرح ریپیت هر کدام

مرحله ۲- تهیه طرح ریپیت بزرگ شده

مرحله ۳- تهیه طرح ریپیت نهایی

مرحله ۴- ایجاد طرح روی نرم‌افزار

آیا می‌دانید

پارچه دیبا چیست؟

دیبا پارچه‌ای بسیار نازک ابریشمی است. و در شهر شوشتر تولید می‌شده است این پارچه بسیار نازک بوده است و گاهی نیز با الیافی از طلا برای دوخت لباس‌های خاص و حتی تزئین پارچه پوشش خانه کعبه به کار می‌رفته است. این بافته در شهرهای شوشتر و دزفول رواج داشت در قدیم این پارچه از تارهای قاصدک‌های گیاهی به نام قلب لپ بافته می‌شده است که در اطراف شهرهای خوزستان اندک بوته‌هایی از آنها یافت می‌شود این پارچه دارای ثبت جهانی است و از طرح سرژه در بافت آن استفاده می‌شود. پودهایی از جنس الیاف نازک طلا، زیبایی خاصی به این پارچه می‌دهد.

رشته فتوگرافیک، کتاب عکاسی پرسنلی و ویرایش حروف و تصویر، پایه دهم

فعال دوم | خوشنویسی

تصویر ۴-۴۹

تصویر ۴-۵۰

تصویر ۴-۵۱

تصویر ۴-۵۲

فعالیت

- ۱- در هر یک از سطرها، خط کرسی، کشیدگ‌ها و نود تعداد بصداء، مشخص کنید.
- ۲- در یک کاغذ شطرنجی با راهنمای کوفی بنویسید.
- ۳- با توجه به تصاویر کتاب و با راهنم یک عنوان را انتخاب کنید و به شیوه نس

علوم پایه فنی و حرفه‌ای، کتاب ریاضی ۱، پایه یازدهم

۳-۳- روش‌های حل معادله‌های درجه دوم-

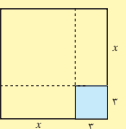
در فعالیت‌های قبل با توصیف پدیده‌ها به کمک معادله آشنا شدیم. اما برای رسیدن به جواب‌های مسئله‌هایمان، باید جواب‌های آن معادله‌ها را به دست آوریم. برای حل معادله‌ها روش‌های مختلفی وجود دارد. در فعالیت ۴، با روش هندسی حل معادله‌های درجه دوم آشنا خواهیم شد.

خواندنی

خوارزمی برای حل معادله‌های درجه دوم، شش حالت خاص را بررسی کرده است. از میان این حالت‌ها فقط یکی از آنها را توضیح خواهیم داد.

در این حالت، جمله ثابت C در ax^2+bx+c باید منفی باشد. برای مثال، معادله $x^2+6x-40=0$ را در نظر بگیرید. در روش خوارزمی، جمله‌هایی را که مجهول دارند، در یک طرف تساوی نگه می‌داریم؛ عدد ثابت را به طرف دیگر می‌بریم و معادله را به صورت $x^2+6x=40$ می‌نویسیم. نصف ضریب x را حساب می‌کنیم که در این مثال برابر ۳ است. با این محاسبات می‌توانیم، مساحت مربعی با ضلع $x+3$ را حساب کنیم.

در شکل بالا، مساحت مربع رنگی 3×3 می‌شود. مساحت قسمت باقیمانده یعنی x^2+6x برابر ۴۰ است پس، مساحت مربع بزرگ $49=7^2$ است و طول ضلع مربع بزرگ برابر ۷ خواهد بود. پس $x+3=7$ و در نتیجه $x=4$. همه معادله‌های درجه دوم را نمی‌توان با این روش حل کرد. همچنین با این تعبیر هندسی، فقط یکی از جواب‌های معادله‌های درجه دوم به دست می‌آید.

علوم پایه فنی و حرفه‌ای، کتاب ریاضی ۲، پایه یازدهم

استفاده از ماشین حساب
با استفاده از ماشین حساب حاصل
لگاریتم‌های زیر را به دست آورید.
الف) $\log 9$
ب) $\log 0.0016$

$$\begin{array}{c} 9 \rightarrow \log \rightarrow = \\ 0 \rightarrow . \rightarrow 0 \rightarrow 0 \rightarrow 1 \rightarrow 6 \rightarrow \log \rightarrow = \end{array}$$

خواندنی

مطالعه نجوم از دیرباز مورد توجه ایرانیان بوده است. یکی از جلوه‌های آن مطالعات دقیق دربارهٔ تعیین طول سال است. ستاره‌شناسان آریایی با ستاره‌ها و طلوع و غروب آن آشنا بوده‌اند، سال نو در ایران باستان با گذر خورشید از نقطه اعتدال بهاری آغاز می‌شد. در دوره اسلامی علم هیئت به‌عنوان یکی از شاخه‌های اصلی نجوم در دایره علوم اسلامی قرار گرفت و دانشمندان بزرگ اسلامی از جمله خواجه‌نصیرالدین طوسی در این زمینه مشغول به فعالیت شدند. تأسیس رصدخانه‌ها، تدریس علم نجوم و هیئت، ساخت ابزارهای نمایش زمان، اصلاح تقویم و... شاهدی از عظمت این علم در دوران اسلامی در ایران است.

خواجه نصیرالدین طوسی منجم، "زمین مرکزی" مربوط به بطلمیوس وارد کردند، زمینه فکری کوپرنیک ستاره‌شناس لهستانی - آلمانی را فراهم کرد تا مدل غیر بطلمیوسی "خورشید مرکزی" را ارائه کند در این نظریه خورشید را مرکز عالم در نظر گرفته و سایر اجرام آسمانی به دور آن می‌گردند. محاسبات مورد نیاز برای

تنظیم مدل خورشید مرکزی وقت ز خود اختصاص می‌داد. این مشکل توسط ریاضی‌دان هم عصر کوپرنیک کرد.

۱۳۲

کنترل سطح

مهندسان ایرانی نخستین مخترعان سامانه های کنترل جریان

احمد بن موسی، دانشمند قرن نهم هجری است، که بدون شک در گشایش دروازه های علم و صنعت به روی دنیای اسلام ایفاگر نقشی مهم و کارساز بوده است. در کتاب ابتکارات خارق العاده مکانیکی این دانشمند، طراحی و ساخت حدود ۱۰۰ دستگاه مکانیکی تشریح شده است که برخی از آنان جز شاهکارهای مهندسی کنترل و مکانیک در زمان خود بوده اند.

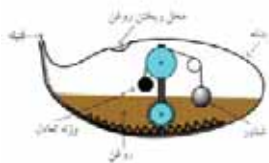
می توان به چراغ های روغنی که ارتفاع روغن در مخزن آن ها ثابت نگه داشته می شود و یا چراغ روغنی که فتیله آن به طور خودکار تنظیم می شود، اشاره کرد. چراغ روغنی بنوموسی با فتیله خود تنظیم شونده می توانست برای مدت طولانی روشن بماند.

شکل ۲۱- نمونه های ساخته شده از چراغ روغنی بنوموسی

پرسش

با توجه به شکل زیر، عملکرد چراغ روغنی بنوموسی با فتیله خود تنظیم شونده را توضیح دهید.

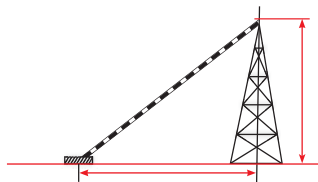

شکل ۲۲- چراغ روغنی با فتیله خود تنظیم شونده

۱۳۳

۵-۳- سینوس یک زاویه

فروزان در راه مدرسه، کارگرانی را دید که در حال نصب یک دکل مخابراتی بودند. او مشاهده کرد که کارگران برای نگهداری دکل‌ها از سیم نگهدارنده‌ای که به زمین متصل شده است، استفاده می‌کنند. با این مشاهدات، او در کلاس ریاضی از دبیر پرسید که مهندسان چگونه می‌فهمند که برای نگهداری دکل چقدر سیم لازم است؟

دبیر گفت: فعالیت صفحهٔ روبه‌رو به شما در حل این مسئله کمک می‌کند.

خواندنی

ابوالقاسم محمد بن یحیی بن اسماعیل بن عباس بوزجانی خراسانی، یکی از مفاخر علمی ایران و متولد ۳۲۸ هجری قمری که در سوم رجب سال ۳۸۸ هجری قمری درگذشته است. وی اهل بزرگان کهنوسی بوده که در هجده کیلومتری شرق شهر تربت جام قرار دارد.

فعالیت‌های علمی بوزجانی دامنهٔ وسیعی از علوم مختلف، مانند هندسه، مثلثات، حساب و نجوم را در بر می‌گرفته است و او در تمام این علوم به دستاوردهای بدیع و تازه‌ای رسیده است.

علوم پایه فنی و حرفه‌ای، کتاب ریاضی ۲، پایه یازدهم

فصل سوم: تهیه جداول بیمه و مالیات

جرایم ناشی از عدم ارسال به موقع لیست حقوق و دستمزد

- در صورتی که کارفرمایان از تنظیم و ارسال لیست حقوق و دستمزد بیمه‌شدگان حداکثر تا پایان آخرین روز ماه بعد خودداری کنند ملزم به پرداخت جریمه نقدی به میزان ده درصد (۱۰٪) همان ماه خواهند بود.
- مابه‌التفاوت ناشی از مقایسه لیست‌های ارسالی کارفرما و بازرسی‌های انجام‌گرفته (کارگاهی و دفاتر قانونی) در ماه‌هایی که کارفرما لیست را در مهلت مقرر ارسال داشته است مشمول جریمه عدم ارسال لیست نمی‌گردد. بدیهی است چنانچه کارفرما لیست برخی از ماه‌ها را خارج از مهلت مقرر قانونی و با تأخیر ارسال نموده باشد منحصر جریمه تأخیر لیست‌های ارسال شده محاسبه و اخذ می‌گردد.
- در مورد آن دسته از کارفرمایان که به‌طور کلی از ارسال لیست کارکنان خود به سازمان امتناع و یا برخی از ماه‌ها لیست ارسال نمی‌نمایند، مشمول جریمه عدم ارسال لیست به میزان حق بیمه همان ماه طبق بازرسی‌های انجام‌شده می‌باشند.

جرایم ناشی از تأخیر پرداخت حق بیمه

- کارفرمایانی که در موعد مقرر تمام یا قسمتی از حق بیمه مستند به لیست مربوط به هر ماه را پرداخت ننمایند علاوه بر تأدیه اصل حق بیمه، ملزم به پرداخت جریمه نقدی به میزان دو درصد (۲٪) تمام یا کسر بدهی قطعی پرداخت‌نشده به ازای هر ماه تأخیر می‌باشد.
- مانده بدهی‌های اعلام‌شده به کارفرمایان کارگاه‌ها و پیمانکاران از تاریخ قطعیت، مشمول دو درصد جریمه تأخیر تأدیه ماهیانه خواهد بود.
- در صورت تسطیط بدهی چنانچه کارفرما هر یک از اقساط را تا سررسید قسط بعدی پرداخت نکند بدهی تبدیل به حال شده و از تاریخ تبدیل به حال، جریمه نقدی تأخیر پرداخت حق بیمه نسبت به مانده بدهی به میزان دو درصد (۲٪) به ازای هر ماه تأخیر محاسبه می‌گردد و جرایم مطالبه‌شده قبلی نیز به نسبت مانده بدهی قابل وصول می‌باشد.

علی بن حمزه می‌گوید: حضرت ابوالحسن (علیه السلام) را دیدم که در زمین خود کار می‌کند و قدم‌های مبارکش غرق عرق شده است. عرض کردم مردان کار کجا هستند که شما شخصاً حجت می‌کشید؟ در جواب فرمودند: کسانی که از من و پدرم بهتر بودند کار می‌کردند. پرسیدم آنها کیستند؟ فرمودند: رسول خدا و امیرالمؤمنین و تمام پدران ما دست خود کار می‌کردند. کار کردن، عمل انبیا و مرسلین و مردان صالح و شایسته است.

۸۹

رشته شبکه و نرم‌افزار رایانه، کتاب دانش فنی پایه، پایه دهم

حل مسئله الگوریتم و فلوچارت

خوارزمی

ابوجعفر محمد بن موسی خوارزمی، یکی از ریاضی‌دانان معروف ایرانی و پدر علم جبر است. دو واژه Algebra و Algorithm که در کتاب‌های ریاضی و رایانه وجود دارند به نوعی منشعب به اوست. در ایران به احترام این دانشمند بلندآوازه، مسابقه خوارزمی در بخش‌های مختلف ادبی و فنی و در سطح ملی و بین‌المللی برگزار می‌شود.

خوارزمی

فصل اول: مبانی بنیادی تربیت بدنی

«دیدگاه‌های مکاتب مختلف در خصوص فعالیت‌های ورزشی»:

فرهنگ جوامع مختلف، متأثر از مکاتب مختلف بوده و در کشور ما، تأسی از مکتب «اسلام» به عنوان راهنمای جامعی در کلیه شئون زندگی، مورد توجه قرار دارد. در این بخش ضمن معرفی مختصر مکاتب مختلف، دیدگاه‌های هر یک در خصوص فعالیت‌های ورزشی تشریح می‌شود، تا بدانیم که در هر فرهنگ و در هر مکتبی انجام فعالیت‌های ورزشی از اهم اولویت‌هاست.

۱- «عمل‌گرایی»: افرادی معتقدند، هر اندیشه‌ای، وقتی درست است که بتواند به کار آید و مشکلی را حل کند. معروف‌ترین دانشمندان این مکتب جان دیویی است.

دیدگاه مکتب عمل‌گرایی در خصوص ورزش آن است که: استفاده از حرکات ورزشی و تربیت بدنی، یک ابزار تربیتی در قالب انواع ورزش‌هاست؛ مانند آموزش روش حل مسئله با استفاده از آموزش تاکتیک‌های ورزشی.

۲- «طبیعت‌گرایی»: افرادی معتقدند، هرآنچه که با طبیعت انسان سازگار باشد، برای وی سودمند و بارز است. معروف‌ترین دانشمندان این مکتب ژان ژاک روسو است.

دیدگاه مکتب طبیعت‌گرایی در خصوص ورزش آن است که: استفاده از حرکات ورزشی و تربیت بدنی، ابزاری برای پرورش جسم، همراه با پرورش روح است؛ مانند آموزش مهارت‌های زندگی در طبیعت، با استفاده از فعالیت‌های ورزشی فضای سر باز.

۳- «اصالت وجود»: افرادی معتقدند، افراد باید آگاهانه نسبت به پیامدهای، انتخاب‌های خود در زندگی، احساس مسئولیت کنند. معروف‌ترین دانشمندان این مکتب ژان پل سارتر است.

دیدگاه مکتب اصالت وجود در خصوص ورزش آن است که: تقویت حس آزادی و استقلال از طریق انتخاب آزادانه مسیر فعالیت‌های ورزشی فرد، براساس استعدادهای ذاتی فرد می‌باشد.

۴- «دین مقدس اسلام»: ریشه کلمه اسلام به معنای صلح، دوستی و آرامش است. مکتب اسلام به عنوان جامع‌ترین مکاتب انسانی، با فلسفه تسلیم و رضا در برابر حق و پیشگاه خداوند، نظامی فراگیر است که به ابعاد مختلف زندگی انسان‌ها توجه دارد.

بزرگان مکتب اسلام، حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) «الگوی فتوت» و حضرت علی (علیه السلام) «نماد و سمبل فتوت»، حاصل جوانمردی و فتوت را در چهار صفت: عفت، شجاعت، حکمت و عدالت، بیان کرده‌اند.

دیدگاه مکتب اسلام در مورد ورزش: نکات مهم و قابل توجهی در این زمینه ارائه شده است، از جمله:

– تربیت بدنی، تقویت و پرورش بدن در جهت تلاش برای تقرب به خداوند است.

اسلام به پرداختن و توجه به ورزش‌های زمان تأکید دارد. در صدر اسلام ورزش‌هایی مانند اسب‌دوانی، تیراندازی و شنا بسیار مورد تأکید قرار گرفته است.

– شیخ الرئیس بوعلی سینا، از بزرگ‌ترین دانشمندان اسلامی ایران، تربیت بدنی را عنصر اصلی سلامت فکری و جسمی معرفی می‌کند.

– عیاران یا آزادمردان ایرانی به عنوان نماد فتوت و جوانمردی، و با تأسی از باورهای مذهبی، بیش از هشت قرن در ایران و سرزمین‌های اسلامی فعال بودند.

شکل ۱-۸. بوعلی سینا (یکی از فلاسفه ایرانی)

رشته ماشین‌های کشاورزی، کتاب کاربرد سرویس ماشین‌های کاشت و داشت، پایه دهم

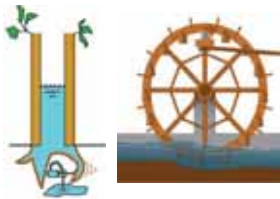
رشته ماشین‌های کشاورزی، کتاب کاربرد سرویس ماشین‌های کاشت و داشت، پایه دهم

واحد یادگیری ۵

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ نَزْلِيٌّ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهْبِجُ فَتُرَاهُ خَشَعًا ثُمَّ يُجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ: سورة زمر آیه ۲۱

(آیا ندیدی که خدا از آسمان آبی را نازل کرد و همان را در منابع و چشمه‌های زیرزمینی جاری نمود و سپس به وسیله آن آب همواره زراعتی را بیرون می‌آورد که دارای رنگ‌های گوناگون است، پس از آن کشت را می‌خشکاند و تو می‌بینی که پس از سبزی و خرمی زرد رنگ می‌شود، آنگاه آن را به صورت کاه و خس متفرق می‌سازد، همانا در این امر برای صاحبان خرد تذکری است).

نصب پمپ

مقدمه

ایرانیان و مصریان باستان، حدود ۴۰۰۰ سال پیش از میلاد مسیح، با ساخت چرخ‌های آبی بزرگ ابتدایی از انرژی جریانی رودخانه، برای انتقال آب به ارتفاعات یا شهرها و یا تولید نیروی مکانیکی، استفاده می‌کردند. برای نمونه، می‌توان به ناوهره یا چرخ پارسی (Persian Wheel)، وسیله‌ای برای جاری ساختن آب در سطوح بلندتر داخل کانال، توسط ایرانیان اشاره کرد. امروزه با پیشرفت سریع فنون، امکان انتقال مایع با افزایش فشار در جریان و همچنین امکان جابه‌جایی مایع به ارتفاع بالاتر یا نقطه دیگر، توسط پمپ‌های متنوع که هر کدام کاربرد خاصی خود را دارند، فراهم می‌شود.

استاندارد عملکرد

نصب پمپ‌های سیستم تهویه مطبوع برابر نقشه و با رعایت اصول فنی و ایمنی و به صورت هم‌راستا

پیش نیاز و یادآوری

۱. لوله‌کشی فیتینگ، جوشی و فشاری
۲. نقشه‌خوانی

۱۶۶

کاربرد و سرویس ماشین‌های کاشت و داشت / فصل ۵ / آبیاری تحت فشار

روش‌های آبیاری

در مناطقی که بارندگی نمی‌تواند نیاز آبی گیاهان مزرعه را تامین کند با انجام آبیاری می‌توان نیازی آبی گیاه را تامین نمود.

آب مورد نیاز برای آبیاری از منابع آب سطحی (شامل رودخانه‌ها، سدها، برکه‌های آب شیرین، چشمه) و منابع آب زیرزمینی (شامل چاه، قنات) تامین می‌گردد.

ابداعات ایرانیان: قنات

ایرانیان باستان در چندین هزار سال قبل دست به ابتکار جدیدی زده که آن را قنات یا کهریز نام گذارده‌اند. با این اختراع که در نوع خود در جهان تاکنون بی‌نظیر است، می‌توان مقدار قابل توجهی از آبهای زیرزمینی را جمع‌آوری کرد و به سطح زمین رساند، که همانند چشمه‌های طبیعی، آب آن در تمام طول سال بدون هیچ کمکی از درون زمین به سطح آن جاری گردد. بنا به محاسبات انجام شده، طول کل حفاری‌های انجام شده برای قنات‌های ایران تقریباً برابر است با ۸۲ درصد فاصله زمین تا کره ماه و ۷/۷۷ برابر طول خط استوا است.

الف- مدخل قنات قصبه یکی از قدیمی‌ترین قنات‌های ایران

ب- اجزای مختلف قنات

شکل ۱-۵

آب برداشت شده از منابع توسط نیروی بدنی انسان و حیوان، انرژی باد، انرژی خورشیدی و انرژی مکانیکی (پمپ) برداشت و به کمک تاسیساتی مانند نهرخاکی، کانال‌ها (بتونی، چوبی و آجری) و لوله‌ها (بتونی، پلی‌اتیلن، فلزی) به مزرعه انتقال می‌یابد.

بیشتر بدانید

گفتگو کنید

رشته الکترونیک، کتاب طراحی و ساخت مدار چاپی، پایه دهم

شایستگی‌های غیر فنی و دانشمندان ایرانی توسعه پایدار (باز یافت و استفاده بهینه از انرژی) راز گرم شدن حمام شیخ‌بهای تنها با یک شمع

حمام شیخ‌بهای با راز کشف نشده خود یعنی گرم شدن منبع حمام با شمع‌ای که همواره روشن بوده، تبلور هنر معماری و ذهن خلاق ایرانیان در طراحی بناها است؛ موضوعی که سالها ذهن دانشمندان جهان را مشغول کرده است.

شیخ بهایی از بزرگ‌ترین دانشمندان عصر صفوی است که در علوم فلسفه، منطق، هیئت و ریاضیات تبحر داشت و

مجموعه تألیفاتی که از او بر جای مانده در حدود ۸۸ کتاب و رساله است. وی بنابر وصیت خود در جوار مرقد مطهر حضرت علی بن موسی الرضا (ع) دفن شده است.

معماری مسجد امام اصفهان و ساخت ساعت آفتابی در حرم امام رضا (ع) و مهم‌تر از همه ساخت حمامی که سالها ذهن ایرانیان و جهانیان را مشغول کرد، از شاخص‌ترین اقدامات مهندسی و معماری است که به شیخ‌بهای نسبت داده‌اند.

این حمام از نظر معماری دارای ویژگی‌های حمام‌های دوره صفویه است، اما از آن با عنوان حمام

۱۸۵

رشته شبکه و نرم افزار رایانه، کتاب تولید محتوای الکترونیک و برنامه سازی، پایه دهم

فصل چهارم: حل مسائل ساده

برنامه را اجرا کنید.
با استفاده از دستورات رنگ، تصویر را رنگ آمیزی کنید.

فعالیت منزل

رسم مقبره ابن سینا دانشمند بزرگ ایرانی را در محیط کنسول کد نویسی کنید.

فعالیت منزل

شکل روبه رو را در محیط کنسول کد نویسی کرده، با سلیقه و خلاقیت خود از رنگ های متنوعی استفاده کنید.

رشته تأسیسات مکانیکی، کتاب نصب و راه اندازی و نگهداری پکیج گرمایشی، پایه دهم

فصل پنجم: نصب و راه اندازی کولر آبی

سیستم های تهویه مطبوع

برای ایجاد شرایط آسایش مناسب در ساختمان باید از تجهیزات تهویه مطبوع استفاده کرد. تهویه مطبوع به سیستمی گفته می شود که بتواند سه فاکتور، رطوبت، دما و سرعت جریان هوا را کنترل کند. سیستم های تهویه مطبوع به سه دسته تقسیم می شوند:

- سیستم آب و هوا
- سیستم تهویه مطبوع
- سیستم تمام هوا
- سیستم تمام آب

کولر های آبی

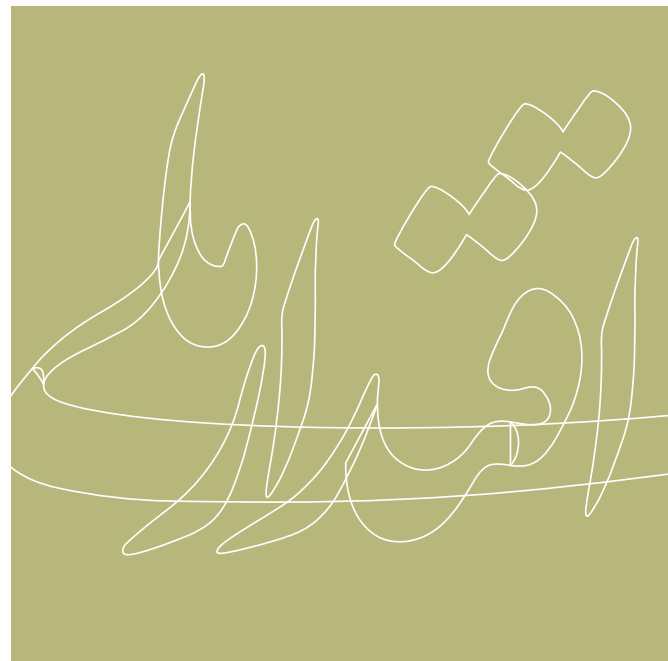
در گذشته نه چندان دور، مردم مناطق گرم و خشک و کویری در فصول گرم سال برای خنک نگه داشتن محیط زندگی خود از بادگیر، سرداب یا زیرزمین به همراه حوض و فواره، استفاده می نمودند.

بادگیر

اما امروزه در مناطقی که رطوبت نسبی داخل ساختمان کم و درجه حرارت هوای خشک بیرون ساختمان زیاد است از کولر تبخیری (آبی) استفاده می شود. عمل خنک سازی در کولر های آبی از طریق جریان هوای خشک و تماس با پوشال های مرطوب در اثر تبخیر سطحی آن انجام می شود.

رشته ساختمان، کتاب ساختمان سازی، پایه دهم

ساختمان سازی / فصل ۵ / اجرای قوس

فعالیت عملی ۴

اجرای قوس پنج و هفت روی پایه های اجرا شده

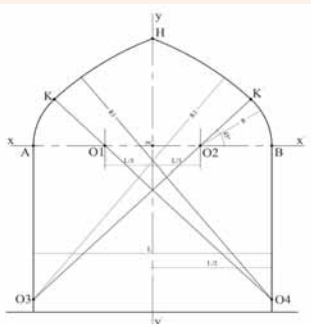
این قوس را می توان در ضلع جنوبی کاخ گلستان تهران و ایوان مسجد امام اصفهان دید. (شکل ۵-۱۷)

شکل ۵-۱۷
ایوان مسجد امام اصفهان

روش گام به گام ترسیم قوس پنج و هفت

- ۱) دو محور قائم $(Y-Y')$ و افقی $(X-X')$ به مرکز m رسم می شوند.
- ۲) دو خط عمودی ستون ها، با فاصله $\frac{L}{2}$ در طرفین محور قائم ترسیم می شوند.
- ۳) روی محور افقی دو نقطه O_1 و O_2 به فاصله $\frac{L}{5}$ از نقطه m جدا می شود.
- ۴) نسبت به محور $(X-X')$ از نقاط O_1 و O_2 دو خط با زاویه 45° درجه رسم شود تا خطوط ستون ها را در نقاط O_3 و O_4 قطع نماید.
- ۵) به مرکز O_1 و به شعاع O_1B قوسی زده می شود تا امتداد O_1O_2 را در نقطه K' قطع نماید.
- ۶) به مرکز O_2 و به شعاع O_2K' قوسی زده شود تا محور $(Y-Y')$ را قطع نماید.
- ۷) نیمه دیگر قوس به ترتیب بالا رسم شود.

شکل ۵-۱۸: طریقه ترسیم قوس پنج و هفت را نشان می دهد.

شکل ۵-۱۸

از «ایثار» تا «شهادت»

در سفر یادگیری کتاب‌های درسی

علی اکبر روشندل
رضانباتی

همان‌طور که اشاره شد «ایثار» و «شهادت» دو مرتبه کمال وجود انسانی هستند. ایثار در لغت به معنی برگزیدن، عطا کردن، غرض دیگران را بر غرض خویش مقدم داشتن و منفعت غیر را بر مصلحت خود مقدم شمردن است. در معنی اصطلاحی بدان معنی است که آدمی از روی قصد و نیت خیر، غیر را بر خود اختیار کند و او را بر خویشتن برگزیند.

ایثار و «دیگرگزینی» عملی متعالی و اخلاقی است و در مقابل آن، استیثار و خودگزینی قرار دارد که جزء رذیلت‌های اخلاقی محسوب می‌گردد. در نگاه ظریف به ایثار، نوعی استکمال شعور انسانی در انتخابی برتر و آگاهانه دیده می‌شود و نه صرفاً هیجانی زودگذر و بروز یک احساس آنی که در مقابل نیاز دیگران به آدمی دست می‌دهد.

«شهادت» نیز قله ایثار و نهایت آن است. حرکتی است رو به تکامل و هدفدار و البته جایگاهی است اکتسابی که برای کسب آن مقدماتی لازم است. از دیدگاه اسلام عزیز، فدا کردن جان به‌طور آگاهانه و انتخاب‌گرایانه در راه آرمانی مقدس و به تعبیر قرآن «فی سبیل الله»، «شهادت» نام دارد و کسی که به چنین مقامی دست می‌یابد، «شهید» است.

آنکه در راه رسیدن به آرمان مقدسی گام برمی‌دارد و مبارزه می‌کند و سختی‌ها را تحمل می‌کند و نهایت تلاش و همت خود را تا حد ایثار کردن جان به کار می‌گیرد، خداوند وی را از دیگران (به عنوان «مجاهد در راه خدا») برتر می‌داند و پاداشی عظیم برایش در نظر می‌گیرد، چنان‌که در قرآن آمده است:

«فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا»

هر چه انقلاب اسلامی دارد از برکت مجاهدت شهدا و ایثارگران است.

امام خمینی (ره) در هر برنامه‌ای سرلوحه فکر، اندیشه و دستورالعمل اجرا و برنامه‌ریزی همه مسئولان باید گرامیداشت سرمایه عظیم شهیدان و ایثارگران باشد. مقام معظم رهبری

مقدمه

«سفر شهادت» از مسیر ایثار شروع می‌شود. این سفر پرماجرا تا رسیدن بر فراز قله، کودک ما را تبدیل به شیرمردی می‌کند که حاضر است برای رسیدن به اهداف والای خود، از هر چیز - حتی جان شیرینش - بگذرد و در این راه تا آخر عمر ثابت‌قدم و پایدار است. این همان بن‌مایه مفهوم «ایثار و شهادت» و نیز افق برنامه‌های درسی و آموزشی براساس اسناد تحولی مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند برنامه درسی ملی است.

ترسیم نیم‌رخ از جایگاه رفیع «ایثار» و «شهادت» در کتاب‌های درسی، ضمن آشنا ساختن خوانندگان محترم با مفاهیم، مصادیق و ابعاد و مراتب آن‌ها، می‌تواند در نحوه قضاوت ما در این عرصه راهگشا باشد. هرچند این دو مفهوم ارزشی، مفاهیمی ذومراتب هستند و ابعاد آن‌ها از جنبه‌های مختلف، قابل توجه و طرح و بحث است؛ اما در این مجال می‌توان از طریق بررسی برخی از محتوای درسی و آموزشی، راه را برای تکامل و تعالی مباحث هموارتر کرد و با تطبیق آن با اسناد تحولی به ارائه راهکارها و پیشنهادها سازنده در جهت ارتقای کمی و کیفی آن اقدام نمود.

«خداوند مجاهدانی را که با مال و جان خود جهاد نمودند، بر نشستگان برتری بخشیده است.»

سورة نساء آیه ۹۵

در هدف کلان شماره ۱ از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز به این موضوع و مفهوم مقدس اشاره شده است:

«تربیت انسانی موحد، مؤمن و معتقد به معاد و آشنا و متعهد به مسئولیت‌ها و وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت، حقیقت‌جو و عاقل، عدالتخواه و صلح‌جو، ظلم‌ستیز، جهادگر، شجاع و «ایثارگر» و وطن‌دوست، مهرورز، جمع‌گرا و جهان‌اندیش، ولایت‌مدار و منتظر و تلاش‌گر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی، با اراده و امیدوار،... خلاق و کارآفرین و مقتصد و ماهر، سالم و با نشاط، قانون‌مدار و نظم‌پذیر و آماده ورود به زندگی شایسته فردی، خانوادگی و اجتماعی براساس نظام معیار اسلامی.»

کتاب‌های درسی نیز در راستای تکلیف دینی، ملی و قانونی همواره بر این اهداف مقدس و آرمانی تأکید داشته و دارند؛ آن‌چنان‌که مفهوم «شهادت» را به عنوان یک عمل و «فرایند تکاملی»، و حاصل آن را به عنوان «کمال و سعادت» به نحوی مطلوب و تأثیرگذار به دانش‌آموزان بشناساند. امید آنکه کتاب‌های درسی بتوانند به مدد نفس گرم ایثارگران و روح ملکوتی شهیدان والامقام، دل‌های زلال دانش‌آموزان را از اقیانوس سرشار و بی‌پایان فرهنگ ناب «ایثار و شهادت» سیراب و لبریز کنند و ایشان را به تدریج به ساحل امن هدایت و سعادت الهی رهنمون شوند.

هرچند کتاب‌ها و واژگان رایج را قدرت تفسیر مفهوم بلند و ژرف فرهنگ «ایثار و شهادت» نیست؛ اما چاره‌ای جز این نیست که در مقام پژوهش و بررسی، به برخی از مصادیق مفهوم «ایثار و شهادت» اشاره‌ای کنیم. با بررسی عناوین و موضوعات مربوط به ایثار و شهادت در کتاب‌های درسی در یک نگاه کلی می‌توان چنین گفت :

۱. در مجموع ۲۱ درس و ۵۳ صفحه از ۱۱ کتاب درسی در دوره ابتدایی به ثبت و نشر فرهنگ ایثار و شهادت

پرداخته شده است.

۲. در مجموع ۵۴ درس و ۱۲۲ صفحه از ۱۳ کتاب درسی دوره متوسطه اول به ثبت و نشر فرهنگ ایثار و شهادت پرداخته است.

۳. در مجموع تاکنون حداقل ۲۱ درس و ۱۷۰ صفحه از هشت کتاب درسی دوره متوسطه دوم به ثبت و نشر فرهنگ ایثار و شهادت پرداخته شده است.

۴. در مجموع حداقل ۹۶ درس و ۳۴۵ صفحه از ۳۲ کتاب درسی در دوره‌های تحصیلی ابتدایی و متوسطه به ثبت و نشر فرهنگ ایثار و شهادت پرداخته شده است. با توجه به سیر تغییرات کتاب‌های درسی که هم‌اکنون به دوره متوسطه دوم و پایه دوازدهم رسیده است، هم‌اکنون سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در حال تولید کتاب‌های جدید در سال‌های پایانی این دوره تحصیلی است.

۵. بیش‌ترین توجه به محورها و مؤلفه‌های مفهومی دفاع مقدس به ترتیب در دوره دوم ابتدایی و دوره اول متوسطه بوده است.

۶. روند مذکور در کتاب‌های قرآن، تعلیمات دینی، فارسی، اجتماعی و تاریخ بیش از سایر دروس و کتب درسی است.

۷. در بین محورهای مفهومی مورد بررسی، بیش‌ترین توجه به محور واژه‌ها و اصطلاحات فرهنگ ایثار و شهادت در وهله اول و تصاویر حماسی در وهله دوم و متون ادبی و شعر در وهله سوم بوده است.

۸. با توجه به پایگاه و جایگاه خطیر کتاب‌های درسی در حفظ ارزش‌های انقلاب اسلامی و ارتقای فرهنگ مقاومت، ایثار و شهادت در جامعه و نیز با عنایت به تنوع دروس و آموزش‌ها، در هر یک از دروس به میزان ارتباط مفهومی دروس با این موضوع، به موضوع پرداخته شده است و لذا بیش از کمیت باید به میزان ارتباط و عمق و وسعت و اثربخشی مطالب توجه شود.

۹. جدول زیر تا حدودی می‌تواند در ترسیم تصویری روشن از مفاهیم به کار رفته درباره فرهنگ ایثار و شهادت در کتاب‌های درسی به ما کمک نماید:

میزان پرداختن دروس کتاب‌های درسی به هریک از عناوین و موضوعات مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت

ردیف	موضوعات	ابتدایی	متوسطه اول	متوسطه دوم	جمع	ملاحظات
۱	کتاب درسی	۱۱	۱۳	۸	۳۲	کتاب درسی
۲	تعداد دروس	۲۱	۵۴	۲۱	۹۶	درس
۳	تعداد صفحات	۵۳	۱۲۲	۱۷۰	۳۴۵	صفحه
۴	آیات مرتبط با ایثار و شهادت	۱۰	۷	۳	۲۰	آیه و پیام قرآنی
۵	احادیث مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت	۲	۴	-	۶	متن
۶	خاطرات مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت	۱۳	۷	۵	۲۵	متن و تصویر
۷	شعر دفاع مقدس (ایثار و شهادت)	۶	۳	۳	۱۲	متن
۸	زندگینامه شهدا	۱۰	۵	۲	۱۷	متن و تصویر
۹	معرفی شهدای دانش‌آموز	۷	۳	-	۱۰	متن و تصویر
۱۰	شهدای عرصه انرژی هسته‌ای	۲	۲	۲	۶	تصویر
۱۱	ماهواره امید، نماد ایثار و شهادت	۳	۵	-	۸	تصویر
۱۲	ولایت فقیه و فرهنگ ایثار و شهادت	۵	۳	۲	۱۰	متن و تصویر
۱۳	تبیین جهاد و دفاع مقدس و فرهنگ ایثار و شهادت	۱۹	۲۳	۵۱	۹۳	صفحه

در پایان ذکر دو نکته لازم است:

۱. دروس متعددی وجود دارد که به ایثار و شهادت می‌پردازد و به دلیل رعایت اختصار از آوردن همه آن‌ها صرف‌نظر شده است مانند داستان کودکی حضرت موسی علیه‌السلام و یا بت‌شکنی حضرت ابراهیم (ع) و یا دیگر مبارزات انبیا و اولیای الهی که در کتاب‌های قرآن، دینی، تاریخ، فارسی و ... به کرات آمده است.

۲. بدیهی است آنچه تقدیم می‌شود تنها گوشه‌ای از این فعالیت‌هاست که در قالب کتاب‌های درسی ارائه می‌شود. در زمینه فعالیت‌های پرورشی و فوق برنامه، تنوع و توجه بیشتری به این مفاهیم وجود دارد که بیان آن به فرصت و حوصله بیشتری نیازمند است.

۱. دروس متعددی وجود دارد که به ایثار و شهادت می‌پردازد و به دلیل رعایت اختصار از آوردن همه آن‌ها صرف‌نظر شده است مانند داستان کودکی حضرت موسی علیه‌السلام و یا بت‌شکنی حضرت ابراهیم (ع) و یا دیگر مبارزات انبیا و اولیای الهی که در کتاب‌های قرآن، دینی، تاریخ، فارسی و ... به کرات آمده است.

نایه برخی از دروس کتاب‌های درسی در توجه به موضوعات مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت در دوره ابتدایی

کتاب درسی	پایه	فصل / صفحه / درس	موضوع و نحوه پرداختن به آن
فارسی	اول ابتدایی	درس بیستم	خاطرات انقلاب اسلامی
	سوم ابتدایی	فصل های ایران من / اخلاق فردی	درسی با عنوان «فداکاران» به فرهنگ ایثار و شهادت اشاره دارد
	چهارم ابتدایی	فصل نام آوران دیروز، امروز و فردا	درس فرمانده دل‌ها
	پنجم ابتدایی	فصل نام آوران دیروز، امروز و فردا	با عنوان سرای امید و شعرهای ای ایران و سرود ملی
	ششم ابتدایی	فصل نام آوران دیروز، امروز و فردا	با عنوان در باقلی
آموزش قرآن	دوم ابتدایی	ص ۴۴، ۵۴، ۸۷ و ۹۸	به وسیله تصاویر، آیات قرآنی و متن
	سوم ابتدایی	ص ۷۷ و ۱۱۷	
	چهارم ابتدایی	ص ۳۶	
	ششم ابتدایی	ص ۱۴، ۱۵، ۳۵، ۷۷ و ۷۱	
مطالعات اجتماعی	ششم ابتدایی	فصل ۱۲ / درس ۲۳ آزادی خرمشهر ص ۱۱۶ تا ۱۲۰ فصل ۱۲ / درس ۲۴ / خرمشهر در دامان میهن ص ۱۲۱ تا ۱۲۴	موضوع این فصل به آزادی خرمشهر اختصاص دارد با عنوان درس «خرمشهر در چنگال دشمن» است. در این درس علل حمله نظامی عراق به ایران و اشغال خرمشهر مورد بررسی قرار گرفته است. در این درس به آزاد سازی خرمشهر و هشت سال دفاع مقدس پرداخته شده است.
	سوم ابتدایی	فصل ۲ / از بزرگترها قدردانی کنیم / ص ۱۸	تصویر پدر بزرگی است که جانباز جنگی است و پاهای او به خاطر دفاع از کشور آسیب دیده و حال، اعضای خانواده به او کمک می‌کنند
	چهارم ابتدایی	درس ۱۵ ص ۹۳	یک ماجرای زیبا
هدیه های آسمان	ششم ابتدایی	درس ۱۵ ص ۵۸	رهبر کوچک

نایه برخی از دروس کتاب‌های درسی در توجه به موضوعات مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت در دوره متوسطه اول

کتاب درسی	پایه	فصل/صفحه/درس	موضوع و نحوه پرداختن به آن
عربی	هفتم	ص ۱۱	دو تصویر از رزمندگان دفاع مقدس
		ص ۱۷	تصویر رزمنده ایرانی در سال‌های دفاع مقدس در حال نماز
		ص ۲۱	تصویر نماد پایداری بانوان ایرانی در دفاع مقدس. (بانو فرنگیس حیدرپور بانوی تبر به دست گیلان غربی)
		ص ۲۲	تصویر سیده اعظم حسینی نویسنده کتاب دا (کتاب پرفروش دفاع مقدس)
		ص ۳۵	تصویر رزمنده در سنگر در حال قرآن خواندن
	هشتم	ص ۷	تصویر یادگاری هشت رزمنده از فیروزآباد استان فارس که همگی شهید شده‌اند.
		ص ۷	تصویر چهار شهید عرصه انرژی هسته‌ای
		ص ۴۸	تصویر پدر شهید/ تصویر مادر شهید در قطعه شهدا
		ص ۷۰	تصویر رزمندگان اسلام
		ص ۸۰	تصویر رزمندگان اسلام در حالی که پرچم ایران را در دست دارند.
		ص ۹۴	دو تصویر دفاع مقدس
		ص ۱۰۵	دو تصویر راهبان نور
		ص ۷۷	رزمندگان در حال اقامه نماز
		ص ۹۸	تصویر دو فرمانده شهید دفاع مقدس
آمادگی دفاعی	نهم	اکثر مطالب کتاب	در درس‌های پدافند عامل و غیرعامل، بسیج، امداد و نجات، مصادیق عینی ایثار و شهادت وجود دارد
تفکر و سبک زندگی	هفتم	ص ۱۵	با عنوان بزرگ مردان کوچک
	هشتم	بخش دوم صفحه ۳۲	با عنوان مهارت‌های زندگی موفق
پیام‌های آسمان	هفتم	فصل سوم درس هفتم و هشتم	با عنوان راهنماشناسی/بر بال فرشتگان و برترین بانو
	هشتم	درس ششم و چهاردهم	با عنوان ما مسلمانان
	نهم	فصل اخلاق اسلامی درس دوازدهم و چهاردهم	با عنوان جهاد
فارسی	هفتم	فصل دوم	با عنوان شکفتن در دروس نسل آینده‌ساز/قلب کوچکم را به چه کسی هدیه بدهم
	هشتم	فصل دوم	با عنوان شکفتن در دروس ارمغان ایران/پرچمداران
		فصل نام‌ها و یادها، اسلام و انقلاب اسلامی	با عنوان ادبیات انقلاب/یاد حسین/شوق آموختن
	نهم	درس هشتم	با عنوان همزیستی با مام میهن
		درس دهم و دوازدهم	با عنوان نام‌ها و یادها

جسم پاکیزه، جان پاک

طهارت، اقسامی دارد:

۱) طهارت ظاهر

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند:

«تَطَهَّرُوا بِكُلِّ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ - تَعَالَى - بَنَى الْإِسْلَامَ عَلَى الطَّاهِقَةِ، وَ لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا كُلُّ نَظِيفٍ»^۱

هرچه می‌توانید پاکیزه باشید، پس همانا خداوند متعال اسلام را بر پاکیزگی بنا کرده است و جز فرد پاکیزه وارد بهشت نمی‌شود.

همان‌طور که فرموده‌اند هرچه می‌توانید تقوا پیشه کنید، گفته‌اند هرچه می‌توانید تمیز و پاکیزه باشید. باکی برون، مقدمه‌ای برای باکی درون است.

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند:

ای انس! وضو و غسل را زیاد انجام بده که خداوند عمرت را زیاد کند؛ و اگر می‌توانی در شب و روز با طهارت باشی این کار را انجام بده که اگر بر حال طهارت از دنیا رفتی، شهید هستی.^۲

۱. منقح هندی، کنزالعمال، ۲۶۰۰۲.
۲. عز عاملی محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۳.

۶۸

هم‌رزم شهید تهرانی مقدم می‌گوید:
خیلی سخت است که انسان بخواهد در مورد کسی این‌طور با قاطعیت صحبت کند مگر اینکه مدت زیادی با او زندگی کرده باشد.

بنده سال‌ها با حسن همراه بودم و حتی یک‌بار ندیدم او برای نمازش وضو بگیرد چون دائم الوضو بود و می‌گفت:

«باید بدون وضو بر روی زمین خدا راه رفت: زمین جای جمع کردن ثواب است.»

فعالیت

سعی کنید به مدت دو هفته همیشه وضو داشته باشید به خصوص در هنگام حضور در کلاس درس.

۲) طهارت باطن

آب را باید از ستر چشمه پاک نگه داشت. سرچشمه کارهای ما افکار ما است. اگر می‌خواهیم کارهایمان پاک باشند، باید افکارمان را پاک نگه داریم. پس باید فکر را از وسوسه‌های شیطانی پاک کرد. بی‌توجهی به فکرهای منفی، یکی از راه‌های پاک‌سازی ذهن است. امام علی علیه السلام فرمودند:

«مَنْ كَثُرَ فِكْرُهُ، فِي الْمَعَاصِي دَعَتْهُ إِلَيْهَا»^۱

کسی که زیاد درباره گناهان بیندیشد، گناهان او را به سوی خود می‌کشانند.

طهارت باطن، یعنی جانمان را از گناهان و عیب‌های اخلاقی مانند حسادت و تکبر و حرص پاک کنیم.

۱. همان، ج ۱، ۸۵۶۱.

۶۹

در رویارویی با پدیده‌های جدید و تحولات فرهنگی هم، باید دست به انتخاب بزنیم. مهارت گزینش‌گری و توانایی «درست انتخاب کردن» در عصر حاضر، از آن جهت مهم است که هر روز با پدیده‌های نو ظهور و نیازهای جدید روبه‌رو هستیم. زندگی در دنیای ارتباطات و در شبکه‌های مجازی و نیز سرعت تولید و انتشار اطلاعات، مبادلات و تعاملات فرهنگی را تسهیل و تسریع کرده است. علاوه بر آن، دوران نوجوانی و جوانی، دوران «هویت‌یابی» و انتخاب چشم‌انداز برای آینده است و انتخاب‌های امروز ما، در شکل‌گیری هویت ما تأثیر فراوان دارد. لذا برای خوب انتخاب کردن، نیاز به «معیار» و «فرهنگ معیار» داریم.

از سوی دیگر، پدیده‌های قدیمی پیرامون خود را نیز باید ارزیابی کنیم و درباره آنها دست به «انتخاب» و گزینش بزنیم. قدمت یک اندیشه یا پدیده، نه دلیل غلط بودن آن است و نه موجب صحت و درستی آن. کهنگی در امور مادی راه دارد اما حقایق ثابت زندگی (مانند عدالت‌خواهی، پرسشگری و سایر امور فطری انسان)، هر قدر که زمان بر آنها گذشته باشد، کهنه و فرسوده نمی‌شوند. در نتیجه معیارهای انتخاب، باید بتوانند کارآمدی و صحیح و مفید بودن پدیده‌های قدیم و جدید را تشخیص دهند.

از آنجا که اکثر تعاملات فرهنگی در دنیای جدید بین فرهنگ و تمدن غرب با سایر فرهنگ‌ها، از جمله فرهنگ اسلامی-ایرانی ما اتفاق می‌افتد، لذا شاخص‌های انتخاب، باید توانایی تشخیص و تمیز بین این دو فرهنگ را فراهم آورد، تا بتوانیم با دگرگونی‌های فرهنگی، برخورد فعال، آگاهانه و هوشمندانه داشته باشیم.

هویت اسلامی-ایرانی و ویژگی‌های فرهنگی ما ایرانیان، برخی معیارها و شاخص‌ها را برای پذیرش آگاهانه دگرگونی‌های فرهنگی در اختیار ما قرار می‌دهد. این شاخص‌ها که بیشتر ناظر به باورها، ارزش‌ها و نگرش‌ها می‌باشند، عبارت‌اند از:

۱- خدا باوری و آخرت‌گرایی: در سبک زندگی ما ایرانیان، اعتقاد به خداوند، جایگاه مهمی داشته و مردم همواره در فعالیت‌های فردی و اجتماعی خود به خداوند و کسب رضایت او توجه دارند. بنای جامعه اسلامی ما بر پایه این باور و اعتقاد عمیق درونی افراد استوار است و همین باور، منشأ ارزش‌ها، رفتارها و نمادهای جامعه است. مهم‌ترین پیام این باور آن است که در هنگام بررسی و گزینش پدیده‌های فرهنگی رابطه آن پدیده با توحید و یکتاپرستی، معاد و آخرت‌گرایی و دستورات الهی، به‌دست آید و در صورت مخالفت با توحید طرد شود و در صورت هماهنگی، گزینش شود.

وصیت شهید محسن حججی به فرزندش:

«سعی کن به چوری زندگی کنی که خدا عاشقت بشه. اگه خدا عاشقت بشه، خوب تو رو خریداری می‌کنه.»

۱۲۶

کارگاه نوشتن

تمرین (۱) نوشته زیر را بخوانید و زمان، مکان، حال و هوا و جزئیات آن را براساس آموزه‌های درس، در متن مشخص کنید.

سال نو

باران بند آمده بود؛ اما هنوز از ساقه غلف‌ها آب می‌چکید و دشت پر از گودال‌های آب بود. عکس آسمان بر سطح لرزان گودال‌های آب تماشایی بود. انگار صدها آینه شکسته را کنار هم چیده بودند. ابرهایی که هر لحظه به شکلی در می‌آمدند، در مقابل آن آینه‌ها، خودشان را برای سال نو آماده می‌کردند. خورشید مثل دخترکی خجالتی از پشت کوه‌ها سرک می‌کشید و سلاح‌ها و کلاه‌های آهنی را برق می‌انداخت. دهانه توپ‌ها و خمپاره اندازها را با کیسه‌های نایلونی پوشانده بودند تا آب به داخلشان نرود. در پشت خاکریز، جعبه‌های خالی مهمات و بوکه‌های مسمی براق همه جا پراکنده بودند. چند تا از سنگرها را آب گرفته بود و عده‌ای با لباس‌های خیس و گل آلود مشغول خالی کردن آنها بودند. صدای خنده‌شان با صدای شلپ‌شلپ آب آمیخته بود. از سنگر بغل دستی صدایی می‌گفت: «آب را گل نکنیم!»

دیگری جواب می‌داد: «تو ماهی‌ات را بگیر!..»

خنده‌ها از ته دل بود. انگار نه انگار که در جبهه جنگ بودند. بیشتر چادرها را روی سنگرها زده بودند و سفره‌های هفت‌سین عید پهن بود؛ سفره‌هایی که در آنها، جای سماق و سمنو را سرنیزه و مسلسل سیمینوف و حتی سنگ پر کرده بود.

گاهی گردباد کوچکی لنگ‌لنگان از راه می‌رسید و چادرهای باران خورده را مشت‌ومال می‌داد. عده‌ای قرآن می‌خواندند و بعضی تندتند به ساعتشان نگاه می‌کردند. و رادیوهای جیبی را به گوششان چسبانده بودند. ناگهان صدای شلیک چند تیر هوایی بلند شد و زمزمه «یا مقلب‌القلوب...» در سنگرها پیچید. عید آمده بود. به همین سادگی!

♦ شهید باکری، یوسفزاده

۲۸

نایه برخی از دروس کتاب‌های درسی در توجه به موضوعات مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت در دوره متوسطه اول

کتاب درسی	پایه	فصل / صفحه/درس	موضوع و نحوه پرداختن به آن
آموزش قرآن	هفتم	ص ۱۰۳ تا ۱۰۷	با عنوان قرآن در جبهه
	نهم	ص ۹۹ تا ۱۰۱ ص ۱۱۹ تا ۱۲۱	با عنوان «هیبت‌ها من الذله» و «من زنده‌ام»
کتاب دانش آموز	هفتم	ص ۵۱	تصویر عکس رزمنده
کتاب کار prospect ۱	هفتم	ص ۷	تصویر شهید همت
		ص ۹	سالروز آزادی خرمشهر آغاز هفته دفاع مقدس
کتاب کار prospect ۳	نهم	ص ۱۰	تصویر رزمنده
		ص ۱۶	تصویر رزمنده
		ص ۱۱۳	تصویر رزمنده
مطالعات اجتماعی	نهم	فصل ۸ / سقوط حکومت شاهنشاهی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی درس ۱۶/ص ۱۱۰	در این درس به اقدامات نظامی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته شده که بعد از حمله نظامی آمریکا به طیس، مسئله جنگ تحمیلی عراق و هشت سال دفاع و پایداری ملت و ایثار رزمندگان مطرح شده است
	هشتم	فصل ۲ / درس ۴ /وظایف دولت /ص ۱۹	تصویر رئیس‌جمهور در یک روز کاری نشان داده شده است . یکی از کارهای رئیس‌جمهور دیدار ایشان با جانبازان جنگ تحمیلی است.

کتاب نگارش ۲، پایه یازدهم

کارگاه نوشتن

نمونه (۱) نوشته زیر را به‌ویژه ویژگی‌های مفاهیمی و رفتاری شخصیت‌های آن را در متن مشخص کنید.

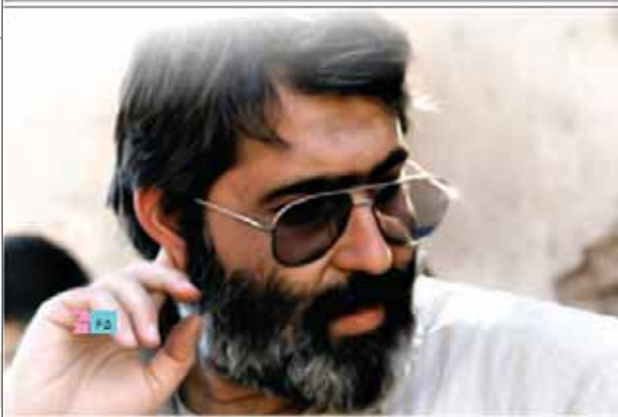
الحق، نوجوانی که بود تابستان‌ها سر کار می‌رفت، یک روز قرار شد همراه خانواده به باغی در خارج از شهر برویم و استراحتی بکنیم؛ وقتی موضوع را به محمد ابراهیم گفتیم، گفت: من نمی‌آیم، کار دارم، من توی یک معارفه کار می‌کنم؛ گفتیم: آهان که تابستان است و درس و مشق ندارن؛ زندگی هم که روبه‌راه است پس چرا کار می‌کنی؟ گفت: حتمی نخواهم دانم، دنبال بازی باشم، دوست دارم سر کار بروم؛ پرسیدم: مثلاً چه کار می‌کنی؟ گفت: «توی یک معارفه میوه فروشی کار می‌کنم» گفتیم: «چرا میوه فروشی می‌روشی، تو یک بازی کار می‌کردی که لایق کارش تو و هم‌تو است»؛ گفت: «عالمیلاً چون کارش سخت‌تر و بیشتر است آن را انتخاب کرده‌ام، در معارفه بازی هم‌تو باید یک گوشه بنشینم و چرت بزنم»

شبهه آوینی، جعفری مطلق

کتاب نگارش ۲، پایه یازدهم

به نوشتن در گوشه خاکباز و به فکر فرو رفتن، کار همیشه سبک بود، او به دور دست‌ها خیره می‌شد و پرواز آرام کبوترها را که از میان خود و غبار افکار می‌گذشتند، دنبال می‌کرد؛ فرست مثل زمانی که از کنار گذشت حضرت عبدالعظیم برمی‌کشیدند.

شبهه آوینی، جعفری مطلق

کتاب ریاضی ۲، پایه یازدهم

فصل ۳ تابع

تمرین ۱

۱. نمودار تابع با ضابطه $f(x) = \frac{1}{x}$ و با دامنه $[-2, 5] \setminus \{0\}$ را رسم کنید.

۲. دامنه تابع گویا با ضابطه $f(x) = \frac{x+3}{x-4}$ را به دست آورید.

۳. دو هر مورد آیا دو تابع داده شده با هم برابرند؟

۴. تابعی گویا بنویسید که دامنه‌اش برابر $[-1, 2]$ شود. پاسخ خود را با جبراب، دوستانتان مقایسه کنید.

۵. نمودار تابع با ضابطه $f(x) = \sqrt{x+4}$ و $g(x) = x+4$ را رسم کنید.

۶. حاصل عبارت‌های مقابل را حساب کنید.

۷. تابع یک‌ای رویه‌رو را رسم کنید.

۸. تابع با ضابطه $f(x) = [x] + 2$ و دامنه $f(x) = [3, 7]$ و $g(x) = [4, 6]$ را رسم کنید.

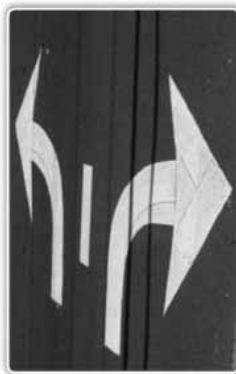
آید. برای هر یک از نمودارهای بالا، مجموعه A و B را مشخص کنید.

حیثیت حاصل از (۱۳۶) یادگار

نوعی از حرکت، که ویژه سینما محسوب می‌شود، حرکتی است که به وسیله توالی تصاویر صحنه‌های مختلف از طریق برش از یک نما به نمای دیگر حاصل می‌شود. برش بین صحنه‌ها با نماهای مختلف باعث می‌شود ذهن احساس کند حرکتی در قاب تصویر در جریان است. این نوع حرکت بر مبنای عنصر «تغییر» شکل می‌گیرد تا «خطی مسافت»، چون محتوای نماهایی که یکی پس از دیگری قرار می‌گیرد مختلف است و ما به‌صورت طبیعی عادت کرده‌ایم زمانی که از یک نقطه به نقطه دیگر عزیمت می‌کنیم منظر نگاهمان عوض شود، یا عوض شدن محتوای نماها توهمی از حرکت برای ما ایجاد می‌شود.

شکل ۵۸-۳۲ برش از یک نما به نمای دیگر همان صحنه یا صحنه دیگر باعث توهم احساس حرکت توسط تماشاگر می‌شود.

شکل ۱۶-۳۲ نشانگرهای کف خیابان نگاه را به چپ و راست هدایت می‌کند.

در نظر داشتن خصوصیات عوامل جهت‌دار، به هنرمند کمک می‌کند عناصر داخل قاب را در موقعیت بهتری قرار دهد. برای مثال زمانی که یک سوژه انسانی در حال نگاه به سمت چپ یا راست است، بایستی فضای بیشتری از قاب را متناسب با سمت نگاه او در نظر گرفت. به دو نمونه زیر نگاه کنید و قاب‌بندی متناسب را از قاب‌بندی نامناسب تشخیص دهید.

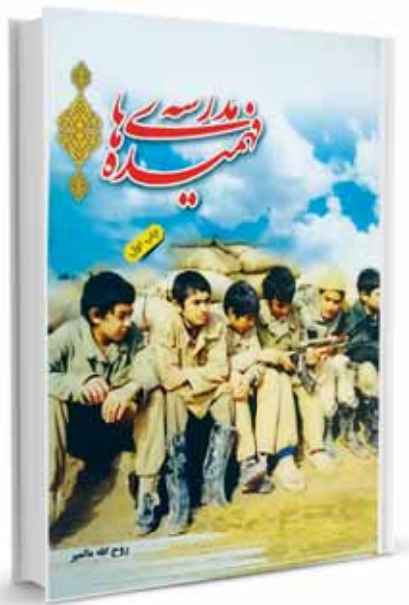

شکل ۱۷-۳۲ فضای پیشروی سوژه باید در جهت نگاه او گسترده‌تر بیشتری داشته باشد (شهید محمدرضا فرایهر، هورالمظفر).

نایه برخی از دروس کتاب‌های درسی در توجه به موضوعات مرتبط با فرهنگ ایثار و شهادت در دوره متوسطه دوم

عنوان کتاب درسی	پایه تحصیلی	فصل / صفحه / درس	موضوع و نحوه پرداختن به آن
آمادگی دفاعی	دهم	قسمت‌های مختلف کتاب	با استفاده از تصویر و متن به حماسه‌های رزمندگان در دفاع مقدس می‌پردازد
جامعه‌شناسی ۲	سوم متوسطه	ص ۷۱ پاراگراف اول	با عنوان هویت ایرانی و ۴۱ تصویر از شهدای دفاع مقدس
علوم اجتماعی	پیش‌دانشگاهی	ص ۱۲۳	با عنوان بیداری اسلامی
		ص ۱۳۲ تا ۱۳۵	وحدت بلوک شرق و غرب در مقابله با انقلاب اسلامی
۳۱ جلد کتاب استان‌شناسی	دهم	در فصل چهارم و درس ۱۱	در درس چهارده تمامی این کتاب‌ها راجع به دفاع مقدس مطالبی نوشته شده است.
ادبیات فارسی	موم/پیش‌دانشگاهی	فصول ایران من/یادها و نام‌ها	در این فصول به شهدا و دفاع مقدس پرداخته شده است
	سوم متوسطه علوم انسانی	فصل ادبیات انقلاب اسلامی	به موضوع ایثار و شهادت اشاره شده است.
	پیش‌دانشگاهی	فصل ششم دروس ۱۲ و ۱۳	به عظمت، ایثارها و شور رزمندگان اسلام پرداخته است
عربی	سوم ریاضی و تجربی	متن درس پنجم صفحه ۵۸ تا ۶۲	داستان دختر شهید
دین و زندگی	پیش‌دانشگاهی	درس نهم	با عنوان برنامه‌ای برای فردا
فلسفه	سوم متوسطه	ص ۲۸	با عنوان شهید راه حکمت
	پیش‌دانشگاهی	ص ۱۴۴	با عنوان آشنایی با تبار اسلام و معرفی استاد شهید مطهری
تاریخ معاصر ایران	سوم متوسطه	درس‌های: ۶، ۷، ۹، ۱۳، ۱۵، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۶	این کتاب با معرفی تحولات ایران قبل و بعد از تبعید امام خمینی (ره) و همچنین با پرداختن به جنگ تحمیلی رژیم بعثی عراق علیه ایران، به موضوع ایثار و شهادت پرداخته است.
تاریخ ایران و جهان ۲	سوم متوسطه	بخش دوم دروس: ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶	با عنوان تاریخ ایران در قرون جدید و معاصر
تاریخ اسلام ۲	سوم متوسطه	بخش ۲ دروس ۶، ۷، ۹	با عنوان امامان شیعه و تشیع در عصر مروانیان و عباسیان
دین و زندگی ۱	دهم	درس سوم صفحات ۳۶ الی ۳۸	با عنوان پنجره‌ای به روشنایی و درج وصیت‌نامه شهید سید محمود افتخاری
فارسی	دهم	فصل ادبیات انقلاب اسلامی دروس ۱۰ و ۱۱	با عناوین: دریادلان صف‌شکن، خاک آزادگان و شیرزنان ایران
		فصل ادبیات حماسی ص ۱۰۹ و ۱۱۰	شعر ایران و مردان ایران زمین
زبان انگلیسی	دهم	درس سوم ص ۷۵	تصویر شهدای عرصه انرژی هسته‌ای
تحلیل فرهنگی	یازدهم	صفحات ۴۹، ۵۰، ۱۷۶	شهدای مدافع حرم
هنر	دهم	صفحات ۶۶ و ۱۲۰	مفاهیم کاربردی در عکاسی با توجه به تصاویر شهدای دفاع مقدس
نگارش ۲	یازدهم	صفحات ۴۸ و ۶۴ و ۶۵	تمرینات نگارشی با استفاده از خاطرات شهدای دفاع مقدس
ریاضی ۲	یازدهم	۵۶	تصاویر فرزندان شهدای مدافع حرم

شهیدان معرفی شده در این کتاب سه ویژگی دارند:
 ۱. دانش آموز بوده اند؛ ۲. از نظر استان، شاخص بوده اند؛
 ۳. کوچک و کم سن و سال بوده اند.
 برخی از این شهیدان معروف و شناخته شده هستند از جمله شهید حسین فهمیده، شهیده سهام خیام و شهید مرحمت بالازاده. اما بیشتر آن ها گمنام و فقط در شهر و روستای خود نام و نشان داشته اند.

چکیده

روزی که دشمن به این آب و خاک جسارت کرد و با محاسبات غلط خود نقشه خام و بی اساسی را برای ایران سربلند پی ریزی کرد، حدود نیم میلیون از دانش آموزان نیمکت نشین مدارس سراسر کشور مداد و دفتر خود را زمین گذاشتند تا به تأسی از معلمان، پدران و برادران دینی و شجاع خود، لبیک گوی امام فرزانه خود باشند و برای خط بطلان کشیدن بر خواب و خیال های دشمن، مدرسه های جهاد را پر کنند. در این کتاب به معرفی زندگی نامه و خاطرات اولین گروه از فهمیده های مدارس ایران می پردازیم.

عنوان کتاب: فهمیده های مدرسه (۶۴ فرار از ادبی و داستانی برای ۳۲ دانش آموز شهید از ۳۲ استان) نویسنده: روح الله مال میر

کتاب فهمیده های مدرسه در سال ۱۳۹۲ با مقدمه هایی از وزیر محترم وقت (دکتر علی اصغر فانی) و معاون محترم وقت (دکتر حسین هژبری) در ۸۸ صفحه به چاپ رسیده است.

در سال ۱۳۹۱ از طرف اداره کل فرهنگی و هنری معاونت پرورشی و فرهنگی وزارت آموزش و پرورش نامه ای به استان ها ابلاغ و از آن ها خواسته شد که کوچک ترین و شاخص ترین شهید دانش آموز استان خود را به همراه تصاویر، زندگینامه و وصیت نامه و سایر اسناد به جا مانده از او به وزارت متبوع اعلام نمایند. پس از معرفی دانش آموزان به اداره کل فرهنگی و هنری، براساس اسناد و مدارک ارسالی برای هر شهید، دو صفحه مطلب ادبی و یا داستان کوتاه به نگارش درآمد که پس از تأیید مطالب در معاونت پرورشی و فرهنگی به زینت چاپ آراسته شد.

مرحمت بالا زاده

پدر: **حضر تقلی**

تولد: ۱۳۴۹ / ۳ / ۱۷

شهادت: ۱۳۶۳ / ۱۲ / ۲۱

تحصیلات: **پنجم ابتدایی**

استان: **اردبیل**

«عزم آهنین»

خردادماه سال ۱۳۴۹ در یکی از روستاهای استان اردبیل به نام «انگوت» خداوند به خانواده «بالا زاده» کودکی را عنایت نمود که «مرحمت» نام گرفت. پدرش سخت کوش بود و متدین. می کوشید تا مبدا غیر از لقمه حلال نانی به خانه برسد! در کنار چنین پدری بود که «مرحمت» توانست در نوجوانی پله های کمال و معرفت را یکی پس از دیگری طی کند و در چهارده سالگی بر قله رفیع شهادت خیمه برزند!

از اوایل کودکی جسور بود و فهمیده! آن قدر که مادرش می ترسید کسی او را چشم زخم بزند. در دوران ابتدایی اش وارد پایگاه بسیج شد و خیلی زود توانایی هایش را بالا برد. سال ۶۱ کوله بارش را به قصد جبهه بست اما به او اجازه اعزام نمی دادند. می گفت: «هرطور شده باید به جبهه بروم؛ مگر در نهج البلاغه نخوانده اید: جهاد یکی از درهای بهشت است.»

او توانست خودش را از «انگوت» به اردبیل و از آنجا به تبریز برساند. از آجا به بعد بود که هرچه تلاش کرد نتوانست مسئول اعزام را متقاعد کند. به ناچار از گروه اعزامی جدا شد و به فکر چاره افتاد. خیلی زود فکری به ذهنش رسید. در تبریز آن قدر جستجو کرد تا خانه امام جمعه وقت را پیدا کرد.

مرحمت به خانه او رفت. رضایت نامه پدرش را نشان داد و مشکلیش را مطرح کرد. امام جمعه مشغول صرف نهار بود. ایشان مرحمت را به نهار دعوت کردند ولی او نپذیرفت. امام جمعه پرسید: «مگر گرسنه نیستی؟» مرحمت جواب داد: «چرا خیلی گرسنه ام ولی تا برای من ننویسید که اجازه بدهند به جبهه بروم چیزی نمی خورم.» مرحمت کاغذ و خودکاری مقابل امام جمعه گذاشت و در حالی که از خستگی و گرسنگی دیگر نایی برایش نمانده بود شروع به خواهش و التماس کرد. سرانجام حاج آقا مجبور شد نامه را بنویسد و او را کنار سفره بنشانند!

«دست خط حضرت آقا»

هر بار برای رفتن به جبهه ترفندی اندیشیده و موفق شده بود. اما این بار فرق می کرد. هرچه تلاش کرد نتوانست از فرمانده سپاه اردبیل مجوز اعزام بگیرد. فرمانده گفته بود باید مقامات بالا اجازه بدهند و گرنه او نمی تواند اجازه بدهد افراد ۱۳ ساله به جبهه اعزام شوند. او پرسیده بود منظورشان از مقامات بالا چه کسی است و فرمانده برای اینکه او را از فکر رفتن کاملاً منصرف کند گفته بود: «مثلاً رئیس جمهور!»

نوجوان اردبیلی بالاخره خیابان پاستور تهران را پیدا کرد و خودش را به جلوی ساختمان ریاست جمهوری رساند. می دانست که ورود به داخل ساختمان آسان نیست. عزمش را جزم کرد و آن قدر منتظر ماند تا اینکه با دیدن تعدادی محافظ، متوجه خروج رئیس جمهور از ساختمان شد. آن روزها، رئیس جمهور حضرت آیت الله العظمی خامنه ای بودند. تلاش محافظان نتیجه ای نداد و مرحمت توانست خودش را به نزدیکی حضرت آقا برساند. آقا به محافظان اشاره داد تا بگذارند حرفش را بزند.

مرحمت که هیجان زده بود، آب دهانش را قورت داد، نفس عمیقی کشید و با لهجه شیرین آذری اش گفت: «آقا! خواهش می کنم به آقایان روحانی و مداحان دستور بدهید که دیگر روضه حضرت قاسم (ع) نخوانند! آقا با تعجب پرسید: «چرا فرزندم؟» و مرحمت که حالا دیگر بغضش ترکیده بود و هق هق گریه امانش نمی داد، با کلماتی بریده بریده گفت: «آقا! حضرت قاسم (ع) هم مثل من ۱۳ ساله بود که امام حسین (ع) به او اجازه میدان داد، ولی فرمانده سپاه اردبیل اجازه نمی دهد به جبهه بروم. می گوید ۱۳ ساله ها را نمی فرستیم...» روز بعد «مرحمت بالا زاده» با دست خطی که از حضرت آقا گرفته بود راهی تیپ عاشورا شد!

محمد حسین فهمیده

پدر: محمد تقی

تولد: ۱۳۴۶ / ۲ / ۱۶

شهادت: ۱۳۵۹ / ۸ / ۸

تحصیلات: دوم راهنمایی

استان: البرز

تولد: قم

«حماسه ماندگار»

به هر زحمت و مشقتی که بود دوست زخمی‌اش را به پشت خط مقدم رساند. حواسش به سمی بود که تانک‌ها را دیده بود. رو به رفیقش کرد و گفت: «من باید برگردم. وقت زیادی ندارم». دوست زخمی‌اش با ناله گفت: «مگر دیوانه شده‌ای؟! از دست تو چه کاری ساخته است؟» محمدحسین جواب داد: «اگر تانک‌ها از خاکریز عبور کنند همه نیروهای ما قیچی می‌شن!» بعد پیشانی دوستش را بوسید. دست او را میان دستانش گرفت و گفت: «اگر برگشتم سلام مرا به خانواده‌ام برسان و بگو حلالم کنند.»

نیروهای عراقی در پناه تانک‌ها هر لحظه نزدیک و نزدیک‌تر می‌شدند. از زمین و آسمان گلوله می‌بارید. اسلحه‌اش را مسلح کرد و به طرف آن‌ها شروع به تیراندازی کرد. چیزی نگذشت که با شلیک گلوله‌های تانک در جایش زمین‌گیر شد. چشمش به جعبه نارنجک‌ها افتاد. سینه‌خیز جلو رفت و همه آن‌ها را دور کمرش بست. در یک چشم بر هم زدن جایش را تغییر داد و چندتایی از آن‌ها را به سمت عراقی‌ها پرتاب کرد. باز هم باران گلوله‌ها اطراف او را در بر گرفت و این‌بار یکی از آن‌ها به پایش اصابت کرد.

به تانکی که جلوتر از بقیه پیشروی می‌کرد چشم دوخت. اگر جلوی آن را می‌گرفت راه بقیه بسته می‌شد. چاره‌ای نداشت باید فکری را که در سرش بود عملی می‌کرد. محکم و استوار از جایش بلند شد و با پای زخمی از لابلای امواج گلوله‌ها خودش را به جلوی تانک رساند. ضامن نارنجک‌های میان دستش را رها کرد و به طرف تانک هجوم برد. با انفجار تانک اول، رعب و وحشت نیروهای عراقی را در بر گرفت و حرکت تانک‌های دیگر غیرممکن شد. چند لحظه بعد عراقی‌ها تانک‌ها را رها کرده و پا به فرار گذاشتند.

«من ایرانی‌ام»

با اینکه مجروح شده بود تخت بیمارستان را رها کرد و برای رفتن به خطوط مقدم خرمشهر به راه افتاد. یکی از فرماندهان خرمشهر که او را می‌شناخت اجازه جلو رفتن را به او نداد. گفت: «تو بچه‌ای! با این سن و سال کوچک اجازه نمی‌دهم خودت را به کشتن بدهی». چشمان محمدحسین پر از اشک شد. احساس کرد به غرورش توهین شده است. با ناراحتی گفت: «من بچه نیستم! من بزرگ شده‌ام و توان جنگیدن در خط مقدم را دارم. به لباس و اسلحه شما هم هیچ احتیاجی ندارم». فرمانده از این همه اعتماد به نفس و شجاعت او به وجد آمد اما بدون اینکه به روی خودش بیاورد باز هم اجازه جلو رفتن به او نداد.

چند روزی گذشت. یک روز صبح خیلی زود رزمندگان خط مقدم متوجه سربازی شدند که از سمت عراقی‌ها جلو می‌آمد و جثه کوچکی داشت. از لباس‌های تنش معلوم بود که عراقی است. می‌خواستند به او شلیک کنند اما او به حالت رزم جلو نمی‌آمد. صبر کردند تا سر فرصت اسیرش کنند. او جلوتر که آمد دستش را بالا برد و فریاد زد: «شلیک نکنید من ایرانی‌ام». جلوتر که آمد برای اینکه هم‌زمان ایرانی‌اش را مطمئن‌تر کند اسلحه‌اش را زمین گذاشت، کلاهش را از سرش برداشت و دوباره گفت: «من حسینم... حسین فهمیده»

تک و تنها به محدوده عراقی‌ها شیشه خون زده بود! بعد از کشتن یکی از آن‌ها لباس و اسلحه‌اش را به غنیمت گرفته بود تا به فرمانده و بقیه ثابت کند لیاقت حضور در خط مقدم را دارد.

تقویت فکری بسیجی، راهی برای کاهش آسیب‌های اجتماعی

پای صحبت دکتر مرادی رئیس محترم
سازمان بسیج فرهنگیان کشور

مناسباتی را شکل می‌دهد که تمدن‌سازی را پی‌ریزی می‌کند. این رابطه بین مکتب و اندیشه، قدرت، سیاست و جغرافیا در دوره دفاع مقدس تجلی پیدا کرد و در عرصه دفاعی عملیاتی شد که ثمره بسیار زیادی داشته است. باید این مناسبات را در سایر عرصه‌ها استخراج کنیم تا مشکلات سایر بخش‌ها را حل کنیم که این استخراج، معجزه بسیار زیادی را در حل آن‌ها خواهد داشت. طبقه‌بندی دیگر، طبقه‌بندی عَرَضی است که ارزش‌های دفاع مقدس و دستاوردهای آن در عرصه‌های مختلف برای جامعه داشته است و می‌توان به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره‌هایی داشت. در عرصه دفاعی امنیتی، جامعه اسلامی ما شکست نخورد و دشمن به اهداف نظامی خود نرسید. این تجربیات حتی سازمان‌های امنیتی ما را هم بعد از جنگ قوت بخشید.

فرهنگ جهادی و بسیجی چه نقش و تأثیری در جامعه ما داشته و می‌تواند داشته باشد؟

فرهنگ جهادی و بسیجی به قدری فضای جامعه را در خود غرق کرده بود که حتی سال‌ها بعد، خانواده‌ها، دوستان و محیط رزمندگان تحت تأثیر آن قرار داشت و حتی رگه‌هایی از آن فرهنگ همچنان باقی مانده است. محصولات فرهنگی بسیار زیادی در بستر شکل‌گیری دفاع مقدس تولید شده که سوژه‌ها و اتفاقات گسترده، باورها، هنجارها و نمادهای فرهنگی بسیجی را شکل داد. در آثار فرهنگی در قالب فیلم، تصویر، کتاب دیده شده است که بسیار غنی بودند و با منطق قوی با مخاطبان ارتباط گرفتند.

آنچه در زیر مطالعه می‌فرمایید مشروح مصاحبه با آقای دکتر مرادی رئیس محترم سازمان بسیج فرهنگیان کشور است. امید است مورد استفاده عزیزان واقع گردد.

به نظر شما دوران دفاع مقدس چه ارزش‌ها و دستاوردهایی برای جامعه ما داشته است؟

ارزش‌های دفاع مقدس را می‌توان از یک منظر طبقه‌بندی طولی انجام داد. در این طبقه‌بندی یک سطح مسئله این است که کسانی که خودشان در دفاع مقدس حضور داشتند. دفاع مقدس تأثیرات روحی و روانی مستقیم بر آن‌ها داشته است. همچنین کسانی که در اردوهای راهیان نور شرکت می‌کنند و از فناوری و تجربه‌های نهفته در دفاع مقدس و تأثیر تربیتی و روحی بسیار بالایی بهره‌مند می‌شوند.

در این طبقه‌بندی سطح دوم می‌توان گفت تجربیاتی که در عرصه دفاع مقدس شکل گرفت و پیامدهای خوبی را شاهد بودیم، قابلیت استفاده در سایر عرصه‌های مدیریتی، حکومتی و ... را دارد. این تجربیات با ارزش با رعایت مختصات آن، در شرایط امروز قابل تکرار است. در طبقه‌بندی سطح سوم که سطح عمیق‌تری هست، مدل‌ها و تئوری‌های این ذخیره بی‌نظیر دفاع مقدس است که از دو سطح و طبقه قبلی پیچیده‌تر است. از آنجا که هدف جمهوری اسلامی ایران جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است، در سطوحی که ارتباطات و مناسبات در بخش تفکر و اندیشه، قدرت و سیاست و جغرافیا

**آرمانگرایی
واقع‌بینانه از
دیگر ویژگی‌های
اصلی فرهنگ
بسیجی است.
یعنی قدم
برداشتن بر پایه
واقعیت‌ها**

در حوزه بین‌المللی هم آورده بسیار زیادی داشته است و موجب افزایش قدرت نرم جمهوری اسلامی و نفوذ ایران در منطقه شده است و در آن زمان حضرت امام (ره) فرموده بودند دفاع مقدس ما موجبات پیروزی افغانستان و لبنان را فراهم خواهد کرد و امروز ما شاهد این موفقیت‌ها در کشورهای همسایه هستیم.

در بُعد اجتماعی؛ امروز متأسفانه شاهد آسیب‌های گوناگونی هستیم. ولی در دوره دفاع مقدس علی‌رغم همه فشارهای دشمن، این آسیب‌ها کمتر بود که مهم‌ترین دلیل آن، فضای ارزشی و معنوی دفاع مقدس بود. ما به هر میزان که در ترویج فرهنگ دفاع مقدس، موفق عمل کنیم، به همان میزان در کاهش آسیب‌های اجتماعی توفیق خواهیم داشت و بالعکس.

از دیگر دستاوردهای دفاع مقدس ایجاد روحیه خودباوری و اعتماد به نفس ملی و زنده کردن شعار «ما می‌توانیم» است. همه می‌دانیم که در دوران دفاع مقدس ما حتی قادر به ساخت سیم خاردار (یعنی ابتدایی‌ترین ابزار دفاعی) هم نبودیم ولی الان در اکثریت صنایع بسیار پیشرفته مثل هوا - فضا، نانو، پزشکی - هسته‌ای و ... ورود پیدا کرده‌ایم و جزء چند کشور برتر دنیا هستیم. این اتفاق‌ها همه در پرتو دفاع مقدس حاصل شده است. آن روحیه از سرمایه‌های بسیار گران‌قیمت است ولی الان دچار چالش‌هایی هستیم که غرب و دشمنان جمهوری اسلامی ایران طراحی کرده‌اند. به نظر بنده اگر مسئولان به آن روحیه دوران دفاع مقدس برگردند، همه این طراحی‌ها ناکام خواهد ماند. به تعبیر دیگر بازگشت به روحیه دفاع مقدس در فضای نخبگان و نیز فضای عمومی، کلیدی‌ترین روش مقابله با توطئه‌های دشمن است.

همچنین در عرصه سیاسی، قدرت نفوذ جمهوری اسلامی ایران در معادلات سیاسی منطقه افزایش یافته است و این به برکت دوران دفاع مقدس است و اگر فرهنگ و تفکر بسیجی نبود، هیچگاه به چنین جایگاهی نمی‌رسیدیم.

فرهنگ بسیجی در چه دوره‌ای از دوره‌های آموزشی، قابل آموزش است؟

با توجه به پرسش اول، دستاوردها و ذخیره‌های دوره دفاع مقدس در تمام سطوح نظام آموزشی از ابتدایی‌ترین سطح تا تمام دوره‌های فوق دکتري موضوعیت دارد. فرهنگ دفاع مقدس این منبع بالقوه و این ظرفیت را دارد که برای همه این سطوح تولید محصول نماید.

زندگی اجتماعی انسان‌ها دارای ابعاد مختلفی است مثل بینش‌ها، باورها و ارزش‌ها. این بُعد زندگی انسان از مهدکودک موضوعیت دارد. به عنوان مثال موضوع جایگاه خالق هستی و باور به آن، از سطح مهدکودک تا عالی‌ترین سطوح علمی موضوعیت دارد منتها زبان و روش بیان و ارائه برای هر سطح مخاطب متفاوت است. این باور در همه اقشار و با هر سطح نخبگی و غیر نخبگی ضرورت

دارد؛ فقط تفاوت در زبان و نوع ارائه است و هر چه به سطوح بالاتر نخبگی نزدیک می‌شویم بیشتر باید به مفاهیم نظری بپردازیم. لذا آن باورها و ارزش‌هایی که در دفاع مقدس مبنای حرکت و رفتار بودند، هم‌اکنون و در همه زمان‌ها و تمام این سطوح آموزشی قابل طرح است. بُعد دوم روحیات، منش، شخصیت و اخلاقیات است که در دفاع مقدس تجلی فوق‌العاده‌ای داشت. زبان بیان و چگونگی تبدیل به رفتار تربیتی با توجه به اقتضات سنی، زمانی، محیطی یا مکانی متفاوت است. این بُعد نیز قابلیت حضور در تمام سطوح دسته‌بندی مخاطب مورد هدف آموزش و تربی را در تیررس هدف خودش قرار می‌دهد. البته با رعایت آن ملاحظات که عرض شد.

بُعد سوم به لحاظ روش‌ها، کنش‌ها و رفتارهاست. آن شکل از رفتارهای دفاع مقدس تابعی از منش‌ها و روحیات به علاوه باورها و بینش‌ها بوده است و لذا جوهره اصلی آن فرهنگ رفتاری و کنشی، در تمام سطوح آموزشی موضوعیت داشته و قابل استفاده و الگوگیری است. البته با شیوه انتقال به تناسب نوع نیازهای موجود مخاطب که این‌ها در کنار دانش و مهارت و تکنیک‌ها قرار می‌گیرد یک الگوی خاصی را ارائه می‌دهد که نیازهای هر سن را متناسب‌سازی می‌کند.

فرهنگ بسیجی و دفاع مقدس که در آن فضا تولید شد، قابلیت نهادینه سازی در تمام سطوح آموزشی را داشته و ظرفیت بازتولید دارد ولی با زبان و روش خودش.

فرهنگ بسیجی دارای چه شاخصه‌هایی است و چگونه میزان تحقق این شاخص‌ها مورد سنجش قرار خواهد گرفت؟

در فرهنگ جهادی، فرهنگ بسیجی و فرهنگ انقلابی که ویژگی‌های نزدیک به هم دارند، یک عنصری را می‌بینیم که شاخصه‌هایی دارند که آن‌ها را بسیار متمایز می‌کند و به دلیل همین شاخصه‌ها کارآمدی، اثربخشی، و بهره‌وری نسبت به فرهنگ‌های رقیب خود را متفاوت می‌کند. چرا؟ چون اولاً کار برای خدا اولین نکته‌اش است که همان اخلاص است. قیام فردی و جمعی برای خدا (أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ خِزْفَةٍ) ... این آیه مبارکه مبنای حرکت حضرت امام (ره) از دهه ۳۰ قرار گرفت. اصولاً کار برای خدا بسیاری از معادلات را عوض می‌کند. سنت‌های جدیدی را وارد معادلات می‌کند که نتایج معادله را عوض می‌کند. به تبع این روحیه که مبتنی بر انگیزه و ایمان الهی است، عنصر سوم یعنی اعتماد و توکل بر خدا را تولید می‌کند. یعنی یک بسیجی، اول همه داشته‌هایش را پای کار می‌آورد و از تمام ظرفیت‌های عقلانی خود استفاده می‌کند و سپس نصرت‌الهی در این معادله شکل می‌گیرد. براین اساس، آرمانگرایی واقع‌بینانه از دیگر ویژگی‌های اصلی فرهنگ بسیجی است. یعنی قدم برداشتن بر پایه واقعیت‌ها.

مردمی بودن از دیگر ابعاد فرهنگ بسیجی است. مردمی بودن یعنی از مردم و درون مردم و برای مردم و با مشارکت مردم. نیازها، اقدامات و روش‌ها برای حل مشکلات، همه باید مردمی باشد و نوع زندگی هم باید متناسب با زندگی مردم باشد. عموماً مفهوم مردمی بودن را با زیست‌مردمی اشتباه می‌گیرند بلکه باید به مفهوم همه‌جانبه مردمی بودن توجه کرد.

تکلیف‌مداری از جمله مهم‌ترین شاخص‌های فرهنگ بسیجی است. یعنی حرکت براساس تکلیف و در آن جهتی که ولی امر ارائه می‌دهد. واقعیت‌های صحنه و میدان عمل بسیاری از تکلیف‌ها را تعیین می‌کند.

در فرهنگ بسیجی باید نتیجه بین هم باشیم. در منظومه فکری حضرت امام و مقام معظم رهبری توجه به نتیجه در اقدام و عمل وجود دارد. وقتی مصلحت‌سنجی در معادله قرار می‌گیرد و مصالح بزرگ‌تر را حاکم بر مصالح پایین‌تر قرار می‌دهیم و آن‌ها را ترجیح می‌دهیم، یعنی توجه به نتیجه داشته‌ایم.

نقش آموزش و پرورش در حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

برای پاسخ به این سؤال ابتدا باید یک تحلیلی از وضعیت گذشته داشته باشیم که آموزش و پرورش چه نقشی در حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی داشته است به‌ویژه در دوران بعد از دفاع مقدس و سپس یک ارزیابی هم نسبت به آینده با توجه به وضعیتی که الان دارد، داشته باشیم. به عبارتی از فرصت‌های گذشته و آینده یک تحلیلی داشته باشیم. بدین منظور لازم است بدانیم اساساً این دستاوردهای انقلاب اسلامی چیست؟

برخی از دستاوردهای انقلاب اسلامی عبارت‌اند از:
۱. بازگشت به اسلام ناب با وقوع انقلاب اسلامی یک دستاورد بنیادی است.
۲. ایجاد نظام اسلامی و جمهوری اسلامی که یک نظام مردم سالاری دینی است.
۳. توزیع قدرت در یک هندسه ویژه براساس قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی.
۴. ولایت فقیه به عنوان محور حرکت نظام یک دستاورد بسیار اساسی و تعیین کننده در جهت‌گیری‌های نظام است.
۵. وجود نهادهای انقلابی مؤثر در عینی سازی توسعه نقش مردم به صورت نهادینه شده از جمله دست آوردهاست.

آموزش و پرورش در راستای حفظ این دستاوردهای مهم یک سری نقش‌های تربیتی و پرورشی دارد و یک سری نقش‌های آموزشی. در زمینه پرورشی باید بپرسیم نقش آموزش و پرورش در چند دهه گذشته، در رضایت بخشی و موفقیت برنامه‌های تربیتی چقدر بوده است؟ از منظر آموزش که در متون آموزشی و کتب، ظهور و بروز داشته است و در اختیار دانش‌آموزان قرار دارد ببینیم که چقدر این محتواها در چارچوب انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن بوده است؟ از این منظر، در این

چهار دهه گذشته، محتوای دستاوردهای انقلاب اسلامی بحمدالله حضور پررنگی داشته است اگرچه در این حوزه فراز و نشیب‌هایی داشته‌ایم ولی در مجموع پررنگ بوده است. حال در بخش تربیتی آموزش و پرورش این سؤال مطرح است که آیا سازوکارهای تربیتی و پرورشی و فضاهای شکل‌گیری تربیت اسلامی فراهم بوده است یا خیر؟ برنامه‌هایی که برای تربیت معلمینی که باید تحت آموزش‌های متنوع در ابعاد بینشی، منشی، دانش مهارتی و روشی قرار گیرند چقدر بوده است؟ در این حوزه تربیتی و تخصیص منابع و اعتبارات آموزش و پرورش سهم منطقی برای رفع این موانع چه میزان بوده است؟ به نظر می‌رسد در این زمینه کاستی‌ها بسیار زیاد است. شاید در هیچ مقطعی به کف موارد فوق‌الذکر نرسیدیم. از این منظر نسبت به بُعد آموزش حرکت ما در آموزش و پرورش ضعیف‌تر بوده است. این ارزیابی در دوره‌های مختلف یکسان نیست ولی سرجمع در تمام دوره‌ها بُعد پرورشی از آن سطح که لازمه این حرکت بوده برخوردار نبوده است. اما با نگاه به آینده، جایگاه آموزش و پرورش در حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی یک جایگاه بی‌نظیر است و به دلیل اینکه اکثریت مطلق افراد جامعه که وارد زندگی جمعی در فرایند آموزشی می‌شوند باید از مسیر آموزش و پرورش عبور کنند، در عین حال شرایط سنی، روحی و روانی افراد این مقاطع سنی و خلاء بسیار زیاد ذهنی که نسبت به بسیاری از موضوعات دارند، بستر بسیار مناسبی برای شکل‌دهی شاکله ذهنی و هویتی شخصیت افراد است.

اگرچه امروزه مکانیزم‌ها و ابزارهای قدرتمند رقیبی مثل رسانه‌های جدید برای نظام تعلیم و تربیت پیدا شده است؛ اما همچنان نقش آموزش و پرورش یک نقش برتر است. حال با توجه به این برتری از یک طرف و ضرورت تربیت نسلی توانمند از لحاظ ذهنی، روحی، شخصیتی، رفتاری و عملی برای مواجه شدن با چالش‌های آینده و زندگی جمعی و پیشبرد اهداف این جامعه اسلامی از سوی دیگر، ضرورتی جدی است و بدون سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش، این امر محقق نمی‌شود؛ لذا باید گفتمانی برای آینده شکل بگیرد که در این گفتمان آموزش و پرورش بستر سرمایه‌گذاری برای انسان‌سازی جهت تأمین تمام نیازهای اصلی جامعه و حرکت مناسب به‌سوی پیشرفت‌های مورد نیاز ملت باشد و این یک ضرورت جدی در گفتمان مقام معظم رهبری است. در این راستا تمام ظرفیت‌های گفتمان‌سازی را باید فعال کرد.

امیدواریم همه دلسوزان و نخبگان و مسئولان کمک کنند تا گفتمان غالب آینده در خصوص آموزش و پرورش با رویکرد سرمایه‌گذاری و نه به‌عنوان یک نهاد مصرفی مورد توجه قرار بگیرد که در این خصوص نقش فرهنگیان می‌تواند بسیار مهم باشد.

باید گفتمانی برای آینده شکل بگیرد که در این گفتمان آموزش و پرورش بستر سرمایه‌گذاری برای انسان‌سازی جهت تأمین تمام نیازهای اصلی جامعه و حرکت مناسب به‌سوی پیشرفت‌های مورد نیاز ملت باشد

اساس بسیج بر آگاهی است

پای صحبت حسین هژبری، فرمانده بسیج
فرهنگیان حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش

ع نقش بسیج در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی چیست؟

در اقتصاد مقاومتی دو اتفاق خیلی مهم است: اول آنکه چیزی را که خود می توانیم تولید کنیم، وارد نکنیم. دوم اینکه کالایی را که تولید داخلی داریم هرگز نوع خارجی آن را خریداری نکنیم.

حال اگر بسیج در اجرای همین دو گام، پیشگام شود، یعنی میلیون ها ایرانی امروز این تصمیم را گرفته اند! و بنابراین رویداد بزرگی رقم خواهد خورد! مثلاً بسیجیان تصمیم بگیرند تبلیغ کالاهای ایرانی را شروع کنند و این یعنی بزرگ ترین رسانه به نفع تولیدکنندگان ایرانی آغاز به کار کرده است!

ع کدام یک از ویژگی های فرهنگ بسیجی در رفع مشکل بیکاری و ریشه کنی فقر کمک می کند؟

اجرای این دستور پیامبر اکرم (ص) که می فرمایند: **وَلَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ** هیچ یک از شما ایمان نیاورده است مگر آنکه آنچه را برای خود می پسندد برای برادرش نیز پسندد. به نظرم اگر هر کس در ایران فقط و فقط یک شغل داشته باشد حتی اگر کفاف هم نکند؛ اما به قناعت

آنچه در زیر تقدیم حضور عزیزان می گردد فشرده ای از مصاحبه ای است که با آقای دکتر هژبری فرمانده محترم مرکز بسیج حوزه ستادی وزارت آموزش و پرورش صورت گرفته است. ضمن تشکر از این برادر ارجمند شما عزیزان را به مطالعه آن دعوت می نمایم.

ع مهم ترین ارزش ها و دستاوردهای دوران دفاع مقدس را چگونه طبقه بندی می کنید؟

- به نظر بنده در رأس ارزش های دفاع مقدس ولایت پذیری بود. مثلاً در سخت ترین شرایط امام (ره) فرمودند: حصر آبادان باید شکسته شود. هیچ کس چرا نگفت و این حصر توسط رزمندگان دلاور و بسیجیان ولایت مدار شکسته شد.

به نظر من مهم ترین دستاورد دفاع مقدس، بسیج عمومی بود.

در جنگ، بسیج شکل گرفت، نقش پذیرفت، تکامل پیدا کرد و قدرتمند شد.

کما اینکه در بحران داعش در سوریه و عراق نقطه عطف و تعالی وقتی آغاز شد که در آنجا نیز بسیج مردمی تشکیل شد و مردم خود دفاع را به عهده گرفتند.

صبر کند، بسیاری از بیکاران اشتغال می‌یابند. مثلاً معلم هرگز مسافر کشی و بنگاهداری نکند. تا جوان بیکاری هست تحت هیچ شرایطی بازنشسته را سر کار نبرند.

استادان دانشگاه چند برابر مجاز اضافه کاری نکنند!!! بسیاری از روحانیون عزیز به جای مشاغل دولتی برگردند سر کارهای اصلی و به زمین‌مانده خود یعنی مساجد!!!

۵ فرهنگ بسیجی در چه دوره‌ای از دوره‌های آموزشی، قابل آموزش است؟

در دوره‌های ضمن خدمت و ضمن زندگی، یعنی آموزش‌های پیوسته و برکهای نه یک‌جایی و آبشاری.

۶ فرهنگ بسیجی دارای چه شاخص‌هایی است و چگونه میزان تحقق این شاخص‌ها مورد سنجش قرار خواهد گرفت؟

فرهنگ بسیجی در واقع همان فرهنگ اسلامی است. اخلاق در رأس همه شاخص‌هاست، اخلاق بسیجی مهم‌ترین ویژگی بسیجیان است.

درستی و روراستی، پاک‌دستی و پاک‌چشمی، پرکاری و پارسایی، انضباط و وجدان کاری، و درک و کاربرد اقتصاد مقاومتی از جمله مهم‌ترین شاخص‌ها هستند. به نظرم جامعه همچون آینه‌ای منعکس‌کننده میزان توفیق ما در پیشبرد این شاخص‌هاست.

باید در محل کار و زندگی خود نتایج رشد این شاخص‌ها را ببینیم؛ البته پیمایش‌های دقیق بی‌طرفانه هم خوب است.

۷ انعکاس ارزش‌های انقلاب اسلامی در برنامه‌های درسی و بسته‌های آموزشی دانش‌آموزان چگونه است؟

وضعیت فعلی قابل قبول است به شرط آنکه بسته‌های به‌شدت مسموم و مسری تجاری - آموزشی دست از دامن پاک بچه‌ها بردارند.

امروزه فضای مدارس و خانه‌های ایران اسلامی دچار ریزگردهای خفه‌کننده مثلاً کمک آموزشی است! چاره کار این است که معلمان علیه این هجمه ویرانگر تربیتی به بچه‌ها بخروشند و مدیرانی که از این طریق منافعی دارند برای رضای خدا از آن‌ها چشم‌پوشند! وزارت آموزش و پرورش به فکر رسانه باشد....

۸ نقش آموزش و پرورش در حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

به هر حال نسل اول انقلاب دیر یا زود خواهند رفت؛ میراث آن‌ها باید منتقل شود و آموزش و پرورش در این راه نقشی کلیدی دارد!

۹ معلمان برای تربیت دانش‌آموزان در طراز سند تحول بنیادین، نیازمند چه پست‌هایی هستند و می‌بایست چگونه آموزش ببینند؟

بستر امروز آموزش و پرورش که بر ریل آموزش و آموزش بنا نهاده شده است باید یک‌جا ویران شود و بر ویرانه‌های آن بستر تربیت بنا نهاده شود! یعنی آموزش و پرورش از یک نهاد صرفاً آموزشی به یک نهاد تربیتی تغییر رویکرد بدهد! و به مصیبت کنکور که دانش‌آموزان ما را از کودکی عزادار می‌کند و شادی و نشاط یادگیری را از آنان می‌گیرد به‌نحو پایان داده شود.

حداقل رخت سیاه آن را از تن ابتدایی و متوسطه اول درآورند و به متوسطه‌های دوم هم تا سال دوازدهم اجازه پوشیدن لباس سیاه عزای کنکور ندهند!!

۱۰ جایگاه و خاستگاه نهاد مقدس بسیج و به‌خصوص بسیج فرهنگی‌ان از حیث اهداف، مأموریت‌ها و نقش مؤثر آن در حفظ کیان جمهوری اسلامی ایران چیست؟

حفظ کیان جمهوری اسلامی ایران به رضایت‌مندی مردمی است که آن را پدید آورده‌اند.

هم‌اکنون نیز به هر اندازه بسیج بتواند با امور بنیادین و اساسی از نارضایتی‌های مردم بکاهد به حفظ کیان این بنیان خیر کمک کرده است و بدون شک زنده نگه داشتن نام و مرام شهدا هم نقش برجسته‌ای دارد.

۱۱ فصل مشترک ارزش‌های انقلاب اسلامی، تعلیم و تربیت و بسیج در راستای توسعه آگاهی و دانش‌اندوزی آحاد جامعه چیست؟

به فرموده مقام معظم رهبری «اساس بسیج بر آگاهی است»؛ بنابراین همه این مجموعه‌ها وظیفه بصیرت‌بخشی دارند.

در حوزه دانش نیز مهارت‌های زندگی در اولویت است و همه باید نسبت به آن اهتمام ورزند.

آمار طلاق حاکی از آن است که تحصیل کردگان که اتفاقاً آمار طلاق آن‌ها بیشتر است راه و رسم صحیح زندگی را نمی‌دانند، همان‌طور که آمار بیکاران هم در بین مدرک‌داران بیشتر است.

۱۲ تأثیر تفکر بسیجی در راه رسیدن به اهداف کلان جامعه را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

اگر نوای دلنشین تفکر بسیجی بر یک جامعه طنین‌انداز شود؛ وحدت و همدلی موج می‌زند و دنیاخواران نمی‌توانند بر آن جامعه مستولی شوند.

به هر حال نسل اول انقلاب دیر یا زود خواهند رفت؛ میراث آن‌ها باید منتقل شود و آموزش و پرورش در این راه نقشی کلیدی دارد!

علی اصغر جبهه‌ها

به کوشش زهرا خدا بخشی

بود. بعد از احمد، یک خواهر و یک برادر دیگر به جمع خانواده‌شان اضافه شد. پرورش در یک خانواده مذهبی روحش را بزرگ کرده بود. احمد از پنج سالگی به‌طور مرتب شروع به نماز خواندن کرد.

خانواده پنج نفری احمد به دلایلی از گرگان به سبزوار کوچ کردند. احمد در سبزوار به مدرسه رفت. سال‌های ۵۷ و ۵۸، یعنی دوران انقلاب و سال بعد از پیروزی انقلاب، احمد عقب‌تر از بزرگ‌ترها نماند. با وجود آنکه ۸-۷ سال بیشتر نداشت، مرتب به مسجد و جلسات قرآنی می‌رفت و هر کاری برای کمک از او ساخته بود، انجام می‌داد.

این پسر ارشد خانواده خیلی زودتر از سنش پیش می‌رفت؛ به‌طوری که در سن ۹ سالگی عضو جهاد سازندگی شد. به همراه جهادگران برای رضای خداوند و قوت قلب روستانشینان، به روستاهای محروم اطراف سبزوار می‌رفت و در آبادانی آنجا، پابه‌پای بزرگ‌ترها کار می‌کرد. زمان برداشت محصول گندم، داس در دست می‌گرفت و مانند یک کشاورز خبره بدون خستگی درو می‌کرد.

نام: احمد

نام خانوادگی: نظیف

تاریخ تولد: ۱۳۵۰

تاریخ اولین اعزام به جبهه: ۱۳۶۱/۰۸/۱۲

تاریخ شهادت: ۱۳۶۲/۰۵/۲۲

محل شهادت: بیمارستان امام رضای مشهد

نحوه شهادت: اصابت ترکش خمپاره به گردنش

در ناحیه قلاویزان مهران

شهید احمد نظیف در سوم خرداد سال ۱۳۵۰ در شهر گرگان چشم به جهان گشود. احمد در خانواده‌ای مذهبی بزرگ شد. پدرش کشاورز بود. او اولین فرزند خانواده

شهادت

شهید احمد نظیف
در هجدهمین روز
مرداد سال ۱۳۶۲
یعنی در سن دوازده
سالگی بر اثر اصابت
ترکش خمپاره به
گردنش، در ناحیه
قلاویزان شهرستان
مهران مجروح شد.
بعد از مجروحیت
او را به بیمارستان
امام رضای مشهد
منتقل کردند اما

بعد از گذشت چند روز در جمعه ۲۲ مرداد، ساعت دو نیمه شب به دیدار حق
شتافت و به خیل شهیدان حسینی پیوست.
یاد احمد نظیف به عنوان یکی از کوچک‌ترین شهدای هشت‌ساله دوران دفاع
مقدس برای همیشه ماندگار شد.
و چه بزرگی‌ها آفرید این بزرگ مرد کوچک.

وصیت‌نامه شهید

«وَلَا تَحْزَنَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُزَكُّونَ»

پدر عزیز و مادر گرمی، من از راه دور دست شما را می‌بوسم و از شما تمنا دارم
که مرا به بزرگواری خودتان ببخشید.

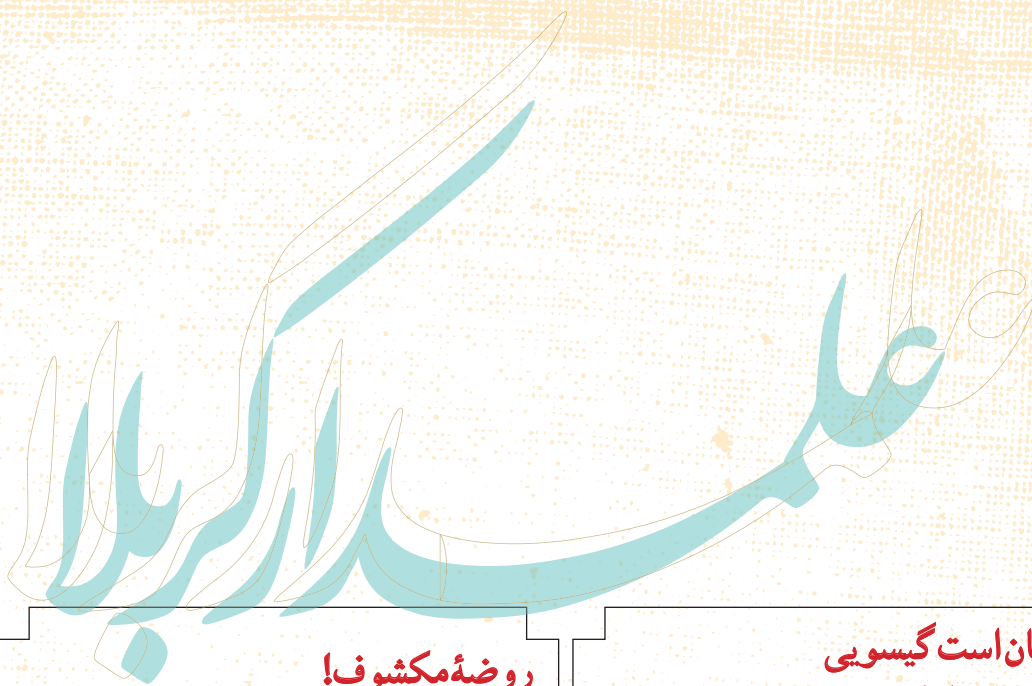
انقلاب شکوهمند اسلامی به رهبری امام بزرگوارمان تنها انقلاب نجات‌بخش
مستضعفین و محرومین زمین و مسلمانان از دست استعمار کثیف شرق و غرب
می‌باشد و اکنون که آمریکای جنایتکار و شوروی تجاوزگر کمر همت برای نابودی
اسلام و انقلاب اسلامی بسته‌اند و آتش فتنه به دامن دو کشور مسلمان انداخته‌اند
و نیروهای شیطانی و کافر بعث را به جان و ناموس امت شریف و شهیدپرورمان
انداخته‌اند تا بدینوسیله به اهداف شوم و خیال‌های واهی و باطل که همان
شکست این انقلاب مقدس اسلامی است برسند و در داخل مملکت پرپرکت از
خون گلگون کفنان و جانبازان اسلام، عمال مزدور و خائن و منافق را تحریک کرده
و بر علیه دولت خدمتگزار و امت بزرگ و قهرمان هر روز خیانتی را مرتکب شوند،
غافل از اینکه این دولت و ملت برحق‌اند و پیروزی حق، وعده خداست و من در
این برهه از زمان راه خود را شناخته و یافته‌ام و راه علی‌اصغر امام حسین (ع) را تا
ایثار جان دنبال می‌کنم.

توصیه این فرزند حقیر به شما پدر و مادر عزیزم این است که امام را تنها
نگذارید و همیشه برای امام دعا کنید و پس از شهادتم بر من گریه نکنید و صبر
داشته باشید که «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»، خدا با صبرکنندگان است. چنانچه شهید
شدم جسد مرا در مزار شهدای سبزوار به خاک بسپارید.

ضمناً از پدر و مادر عزیز و مهربانم که عمری برایم زحمت کشیدند دعای خیر
می‌کنم و اجر تان عندالله... توصیه‌ام به برادرم محمد این است که خودش و خواهر
خوبم زهرا درسشان را بخوانند و قرآن را یاد بگیرند و راهم را ادامه دهند.

(دفتر شاهد و ایثارگران وزارت آموزش و پرورش، اداره آموزش و پرورش سبزوار)

پریشان است گیسویی (برای علمدار کربلا)

غروبی غرق خون دارد سری بر کوه زانویی
کمی آن سوتر از میدان جدا افتاده بازویی

امان از دست بی‌دستی و چشم گرم سرمستی
چه دستی بود و بازویی؛ عجب چشمی چه ابرویی

حماسه: بازوان او، غزل: آن چشم و آن ابرو
که از چشمش به جای خون رها گردیده آهویی

پس از آن دست و دل‌بازی چه حالی داد پروازی
که گویی از میان خون، سحر پر می‌کشد قویی

... و از سمت صفا ماه وفا روشن دمید اما
جدا افتاده‌اند اکنون: صفا سویی، وفا سویی

دلش می‌خواست برخیزد، دلش می‌خواست بگذارد
سرش را روی دامانی، دلش می‌خواست بانویی؛

سرش را تاج خویش را بگیرد روی دامانش
- پس از آن بزم و رزم خون، جدا از هر هیاهویی -

ز احوال حرم اما مرا یارای گفتن نیست
فقط کافی است بنویسم: «پریشان است گیسویی»

سید اکبر میرجعفری
(از کتاب در دست انتشار)

روضه‌مکشوف!

... و گفت: روضه‌مکشوف و
برگشتم به صبح؛
بوق ماشین‌ها صلاي جنگ بود و
بیدار شدم در میانه میدان.

و در میانه میدان
سه ساله‌های یتیم
سه ساله‌های بی‌گوشواره
گل‌فروش‌های گریان / آواره! ...

ذاکر ادامه داد روضه‌مکشوف و
رسیدم به خیابان
روزنامه‌ها دو لشکر:
یک طرف بریده بریده قرآن بر نیزه کردند و
یک طرف ستون به ستون سر بریده!

مثل مجالس این شهر که دو دسته‌اند:
یا محفل کوفه‌اند
یا غوغای شام ...

و ما کوفه‌کوفه
بهانه قطار می‌کنیم!

راوی دوباره خواند روضه‌مکشوف و نوشتم:
نگاه کن به نعل‌ها

به چرخ‌ها
به کف خیابان
به کفش‌ها

چقدر روضه‌مکشوف در شهرمان روان است ...

سید اکبر میرجعفری
(از کتاب در دست انتشار)

آسمانی

شهاب آسمانی

تمام برف‌ها را آب کردید
زمین تشنه را سیراب کردید
گذشتید از میان باغ گل‌ها
و چشم غنچه را در خواب کردید
شما در گوش یکدیگر چه خواندید
که مرغ سینه را بی تاب کردید؟
سراسر پاکی آینه‌ها را
شما در چشم‌ها تان قاب کردید
گذشتید از غبار و پر کشیدید
دل ما خاکیان را آب کردید
شماها چون شهاب آسمانی
شب تاریک را مهتاب کردید
چنان از بین ما گمنام رفتید
که ما را غرق در اعجاب کردید
همین اندازه می‌گویم که جان را
فدای سنگر و محراب کردید

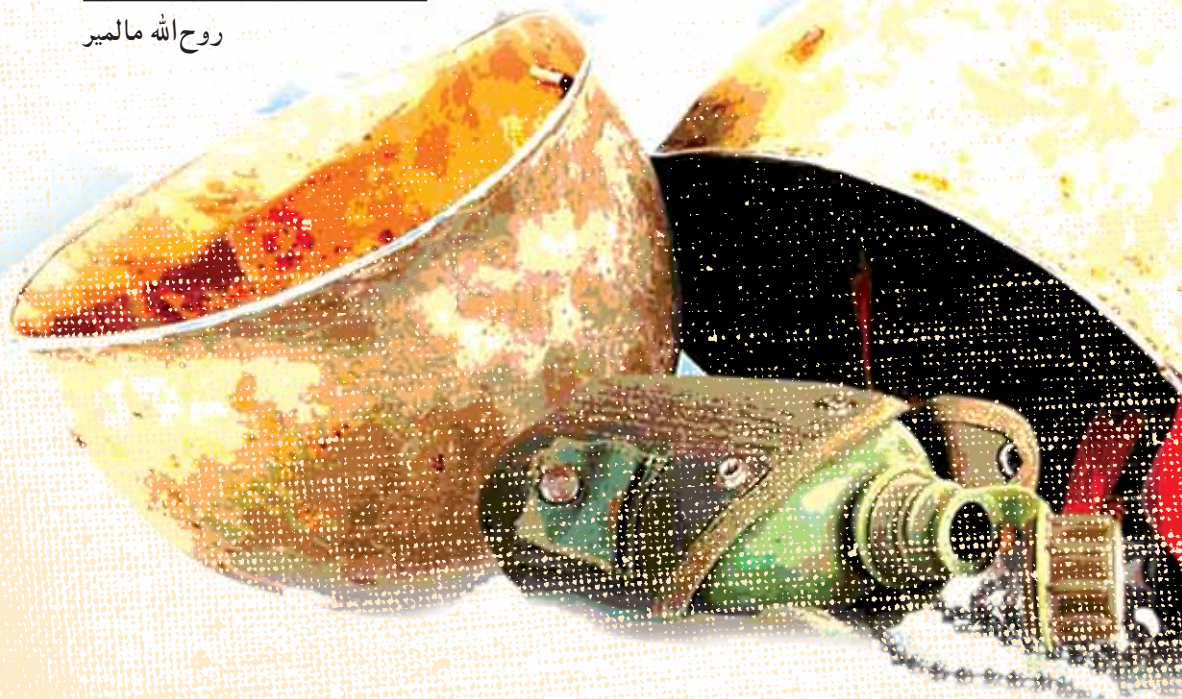
پیراهنی از یاس

به تن پیراهنی از یاس داریم
درون دیده صد الماس داریم
شهیدان، در به روی ما گشایید
که ما هم اندکی احساس داریم
***

گلچین

شفق را خونتان رنگین نموده است!
زمین را کوچتان غمگین نموده است!
شبی مادر به زیر لب به من گفت:
شهیدان را خدا گلچین نموده است!
***

روح الله مال میر

خطا

خاطره‌های رزمندگان اسلام در دوران دفاع مقدس عرصه ایثار و شهادت همواره شنیدنی، آموختنی و کاربردی است. هر خاطره از آن دوران، روزه‌ای باز می‌کند برای یادآوری ما و آشنایی نسل امروز با آن فضای روحانی و ملکوتی عرصه جهاد و ایثار رزمندگان اسلام تا آن رنگ و بوی مقدس را فراموش نکنیم و همواره خود را قدردان و وامدار آن عزیزان بدانیم. در زیر نمونه‌هایی از این خاطره‌های همکاران ارجمند رزمنده و جانباز سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی تقدیم حضور می‌گردد.

در سال ۶۵ به همراه جمعی از رزمندگان سپاه محمد رسول الله (ص) با دنیایی از شوق و امید برای دفاع از دین و کشورم به جبهه اعزام شدم و ابتدا در پادگان ۲۱ حمزه دو ماه آموزش نظامی و امدادگر عملیاتی دیدم و در اواخر آذرماه به منطقه پدافندی مهران ارتفاعات قلاویزان اعزام شدم. دو هفته از استقرار ما در آن منطقه می‌گذشت و هیچ درگیری و تبادل آتش در منطقه نبود. بعدازظهر یک روز بارانی حدود ساعت ۲ بعدازظهر با صدای انفجار خمپاره به سرعت از سنگر بیرون آمدیم و متأسفانه مشاهده کردیم که دو نفر که بیرون سنگر بودند به شدت زخمی شده‌اند. من که وظیفه امدادگر عملیاتی داشتم شروع به انتقال مجروح به درون سنگر و پانسمان اولیه کردم. در همین احوال چند خمپاره دیگر در اطراف ما به زمین خورد و یک ترکش به من اصابت کرد.

بعد از گذشت سال‌ها از آن واقعه، سال ۹۴ که با همکاران سازمان به اردوی راهیان نور غرب کشور رفتیم، در بازدید از یادمان شهادت بسیجیان در ارتفاعات قلاویزان که سردار شهید مدافع حرم حاج رضا فرزانه به‌عنوان سرپرست اردوهای راهیان نور غرب کشور همراه ما بودند، بعد از بیان خاطرات مربوط به شهدای منطقه به ایشان گفتم من هم در این منطقه مجروح شدم. سردار فرزانه با تکان دادن سر، با تأسف گفت بله دشمن در این منطقه بیشترین تلفات را از ما گرفت و بسیجیان خوبی در این خط به شهادت رسیدند. یاد و خاطره شهدای دفاع مقدس گرامی باد.

محسن توانایان فرد

یکی از روزهای گرم و آفتابی زمستان در پایگاه ششم شکاری بوشهر در حال نگرهبانی در کنار باند فرودگاه دو منظوره مسافری و نظامی بودم.

به اسلحه ۳ تکیه داده بودم و پرواز و فرود جنگنده‌های F۴ و F۱۴ را تماشا می‌کردم. ناگهان یک فروند هواپیمای F۴ با ارتفاع خیلی پایین که داخل کابین هواپیما و خلبان به راحتی دیده می‌شد از روی سر ما رد شد! خیلی تعجب کردم که چرا این جنگنده تا این اندازه پایین پرواز می‌کند؟! این حرکت هم تماشایی بود و هم بسیار ترسناک و دلهره‌آور. بعد از چندین بار فرود و اوج گرفتن هواپیما بر روی خلیج فارس با کمی دقت متوجه شدم که چرخ‌های جلوی جنگنده برای فرود باز نمی‌شود! لحظاتی بعد آتش‌نشان‌ها و ماشین‌ها و نیروهای ویژه باند، شروع به پاشیدن کف بر روی باند فرودگاه نمودند و به فرمان فرمانده فرودگاه که ناظر بر این عملیات بود، دستور (ایجکت) را که همان پریدن خلبان از داخل کابین به بیرون است، صادر نمود. جنگنده F۴ با چرخشی رعدآسا بر روی خلیج فارس سبب شد کمک‌خلبان ایجکت نماید ولی خلبان با شهامت تمام بعد از آزاد نمودن باک‌های روی بال به روی دریا، بدون چرخ جلو، جنگنده را تا انتهای باند به سلامت فرود آورد!

در آن لحظات دیدنی و پرخطر و هراس‌انگیز، همه فقط در حال دعا بودند. افسوس که آن لحظه دوربین نداشتم تا لحظه به لحظه این عملیات افتخارآمیز را ثبت کنم.

بعد از این عملیات، فرمانده پایگاه، جناب سرهنگ نمکی به تمام کسانی که در اجرای این عملیات پرخطر نقش داشتند از جمله بنده که علی‌رغم اینکه سنگرم در کنار باند فرود بود ولی پست خود را ترک نکرده بودم، تجلیل و تقدیر به عمل آوردند.

در پایان، یاد و خاطره تمامی شهدا از جمله شهدای خلبان شجاع نیروی هوایی را گرامی می‌داریم.

مراد خجسته

در روبه‌روی ما یک جادهٔ خاکی به سمت نیروهای خودی وجود داشت که یک اورژانس بزرگ زیرزمینی با الوارهای بزرگ در آنجا ساخته بودند که از طریق آن، نیروهای زخمی ما از آنجا به پشت جبهه انتقال می‌یافتند، به این دلیل در آنجا مجروح زیاد بود. یک آمبولانس آمد و تا جا داشت همه را سوار کردند و بعد از چند متری که آمبولانس حرکت کرده بود یک تانک عراقی آن آمبولانس را هدف قرار داد و آمبولانس فوراً آتش گرفت. چند نفری از مجروحان شهید و تعدادی از آن‌ها که مجدداً مجروح شده بودند دوباره به پشت خاکریز برگردانده شدند. بعد از آن یک ماشین تویوتا آمد و مجروحان سرپایی را سوار کرد تا به پشت جبهه منتقل کند و به ما هم گفتند بروید پشت ماشین. پس از چند متری که ماشین حرکت کرد دوباره تانک‌های عراقی شروع به شلیک کردند تعدادی دیگر از رزمندگانی که در آن ماشین بودند مجروح شدند. یکی از رزمندگان مجروح که بازویش را با باند بسته بودند، دوباره ترکش خورد و خلاصه بعد از ساعت‌ها توانستیم به کمک قایق‌ها از آب بگذریم و به دشت شلمچه برسیم. در آنجا یک بیمارستان صحرایی بود که ما را به آنجا هدایت کردند و امدادهای اولیه را انجام و زخمی‌ها را مداوا و به پشت خط انتقال می‌دادند. از آنجا ما را به بیمارستانی در اهواز فرستادند و به مدت یک شب در آنجا بودیم و سپس به نقاهتگاهی بیرون از اهواز در جادهٔ ماهشهر انتقال دادند و یک شب نیز در آنجا ماندیم. فردای آن روز ما را به بیمارستانی در شوشتر انتقال دادند و چند روز در آن بیمارستان بستری بودیم. در آنجا با پیرمردی که از اهواز با هم بودیم داخل یک اتاق بردند و بنده به آن پیرمرد کمک می‌کردم. بعد از اینکه دکتر آمد بالای سر ما، یکی یکی مجروحین را معاینه کرد و رسید به نزدیک ما که پیرمرد هم در کنار من قرار داشت.

در آن لحظه دیدم که خانم دکتر که برای معاینهٔ مجروحین آمده بود شروع به گریه کرد و آن پیرمرد را در آغوش کشید و گفت پدر چی شده؟ اینجا چه کار می‌کنی؟ بله در آن دوران، مردم همه یکدل و یکصدا در تمام دشواری‌ها کنار هم بودند و آن موقع فهمیدم که آن خانم دکتر دختر آن پیرمرد بوده است که او هم برای کمک به مجروحین به آن بیمارستان اعزام شده بود.

رضا خردروستا

به گفتهٔ همهٔ فرماندهان و کارشناسان نظامی، عملیات کربلای ۵ در سال ۱۳۶۵ یکی از سنگین‌ترین و گسترده‌ترین عملیات‌های ایران بود که به مدت ۷۰ روز و با رمزی یا زهر(س) در محورهای منطقهٔ عمومی شرق بصره و سراسر محور جنوبی جنگ ادامه داشت. این عملیات، درست بعد از عملیات کربلای ۴ از تاریخ ۶۵/۱۰/۱۹ شروع شد و ما در آن زمان بسیجی نبودیم بلکه عضو وظیفه در سپاه سوم قدس و نجف اشرف در گردان ضدزره بودیم که بعداً به تیپ القاره ارتقا یافت و به‌عنوان مسئول موشک‌انداز مالیوتکا که ساخت روسیه بود انجام وظیفه می‌کردیم. در آن زمان ما در خرمشهر مستقر بودیم. پس از شروع عملیات از طریق شلمچه و محور کنار دریاچهٔ ماهی وارد عملیات شدیم. پس از گذشتن از سه‌راهی معروف به سه راهی مرگ که قسمت بعد سنگرهای نونی و چندضلعی و نخلستان بود، ما در حاشیهٔ دریاچهٔ ماهی هدایت شدیم و به نزدیک پتروشیمی عراق که روبه‌روی ما قرار داشت رسیدیم و چندین روز در آنجا مستقر شدیم. در هر محوری که عراق به آنجا پاتک می‌زد، به آنجا اعزام و در پشت خاکریزهای آن مستقر می‌شدیم. یک هفته نیز در آنجا بودیم تا اینکه یک روز صبح که شب قبل، عراق به آنجا پاتک زده بود، ما نیز بعد از نماز صبح به آن محور رفتیم که در چند قدمی ما تعدادی از نیروهای زخمی عراقی نیز به چشم می‌خورد که از شب قبل در آنجا مانده بودند و تعدادی نیز به اسارت درآمدند. بعد از ظهر همان روز، عراق با تمام قوایی که داشت و با حدود ۳۰۰ تانک و نفربر دست به پاتک گسترده‌ای زد. محور سمت راست ما لشکر ۲۵ کربلا بود که در آنجا درگیری به شکل تن به تن ادامه داشت و هلی‌کوپترها و هواپیماهای ایران نیز خط دشمن را به‌صورت چندمرحله‌ای زیر آتش گرفته بودند. بنده با آقای خدادادی در سمت چپ محور رفتیم و موشک‌های خودمان را به سمت دشمن آماده کردیم. ولی عراق با تمام تانک‌ها به سمت ما حرکت می‌کرد و درگیری شدیدی شده بود. در همان لحظه چند تانک عراقی با هم به سمت خاکریزی که ما در آن مستقر بودیم شلیک کردند و خاکریز ما از هم پاشیده شد و بنده در آنجا بر اثر موج انفجار مجروح شدم و از رفیق هم خبری نداشتم که چه اتفاقی برای او افتاده بود.

اندیمشک ۱۳۶۳

عراق با تبلیغات روانی، تهدید به شلیک موشک‌های ۹ متری به شهرهای مختلف خوزستان از جمله اندیمشک، دزفول، رامهرمز و... می‌کرد و از مردم می‌خواست برای در امان ماندن، شهرها را ترک کنند. من رئیس اداره آموزش و پرورش بودم و در آن زمان امتحان هماهنگ داشتیم که در تمامی شهرهای خوزستان همزمان برگزار می‌شد. سالن امتحان دختران برخلاف سالن پسران که در روستا بود، در دبیرستان سمیه در شهر قرار داشت. حدود ۱۸۰ دختر دانش‌آموز برای امتحان، همراه با والدین در دبیرستان بودند و نگران تهدید و آمدن موشک. مدیر دبیرستان با تلفن از من کسب تکلیف کرد که چه باید بکنم. زیرا همه خانواده‌ها نگران هستند و درخواست لغو امتحان هماهنگ را دارند. من فرصت خواستم تا با مدیر کل در اهواز صحبت و کسب تکلیف کنم. در تلفن به اهواز نتوانستم با مدیر کل یا معاونش صحبت کنم ولی با مسئول امتحانات صحبت نمودم و او گفت وضعیت شهر اندیمشک همچون دیگر شهرهای استان است و امتحان نباید لغو شود. بعد از خداحافظی با مسئول امتحانات استان، با مدیر دبیرستان سمیه تماس گرفتم و برخلاف دستور اهواز، به او گفتم که امتحان را لغو و دانش‌آموزان را روانه خانه‌هایشان نماید. تنها ۷ دقیقه بعد، غریو موشک‌ها در شهر پیچید و چند دقیقه بعد معلوم شد کانون فرود موشک‌ها سالن بزرگ امتحانی دختران دانش‌آموز در دبیرستان سمیه بود و به لطف الهی تنها مصدوم حادثه موشک‌ها زخمی شدن سرایدار دبیرستان بود.

دکتر علیرضا عصاره

۴۰۲ بنز برای تصرف ارتفاعات ۴۰۲ سومار!

ارتفاعات کهنه‌ریگ در سومار از جمله مناطق مهم به حساب می‌آید که مرز مشترک ایران و عراق را تشکیل می‌دهد و در آغاز جنگ به علت عدم نیروی کافی به اشغال و تصرف عراق درآمد.

– آزادسازی ارتفاع ۴۰۲ سومار در عملیات مسلم‌بن عقیل تصرف این مجموعه در روزهای نخستین جنگ توسط ارتشیان عراقی باعث شد تا شهر سومار و نفت شهر سقوط کند و ارتفاع ۴۰۲ که به کلید منطقه معروف بود به دست دشمن بیفتد. بنابراین نیروهای ما به فکر بیرون راندن متجاوزان از خاک مقدس کشور افتادند و عملیات آفندی خود را آغاز کردند.

در نهم مهرماه ۱۳۶۱ ارتفاعات کهنه‌ریگ و از همه مهم‌تر، ارتفاع ۴۰۲ در عملیات بزرگ و غرورآفرین مسلم‌بن عقیل آزاد شد و نیروهای ما بر شهرهای مندلی، دوله شریف، علی نایر، نفت خانه و چندین بخش و روستای مرزی عراق تسلط کامل پیدا کرد.

– اقدام عراق برخلاف قوانین بین‌المللی بعد از پایان عملیات بزرگ مسلم‌بن عقیل تا پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و پایان جنگ، ارتش عراق بارها و بارها حملات گسترده‌ای را از جناح‌های مختلف با تجهیزات رزمی و نفری کامل انجام داد و برخلاف قوانین بین‌المللی سه بار اقدام به استفاده ناجوانمردانه و پخش انواع مواد شیمیایی کرد تا شاید بتواند یک بار دیگر این مجموعه ارتفاعات را تصرف کند.

- صدام حسین شخصاً فرماندهی این عملیات را به عهده گرفت

۲۶ تیر ماه سال ۶۶ بود که صدام حسین به دلیل اهمیت این ارتفاعات که به ۴۰۲ سومار معروف شد شخصاً فرماندهی این عملیات را به عهده گرفت و در قرارگاه تاکتیکی شهر مندلی به فاصلهٔ هفت کیلومتری مرز با تمامی امکانات و تجهیزات نظامی و عدهٔ کامل در منطقه حضور پیدا کرد.

- خودرو بنز، جایزهٔ پیروزی بر رزمندگان اسلام

همان‌طور که گفته شد، به دلیل اهمیت مضاعف این منطقه صدام حسین شخصاً فرماندهی عملیات را به عهده گرفت؛ دختر صدام هم با پدرش به این منطقه آمد و جهت تشویق و بالا بردن روحیهٔ مضاعف ارتشیان عراقی تعداد ۴۰۲ عدد سوئیچ بنز سواری آلمانی آورده و برای نیروهای عراقی سخنرانی کرد و قول داد افرادی که موفق به فتح این ارتفاعات شوند به‌عنوان هدیه سوئیچ خودرو خود را تحویل گرفته و به همراه ببرند.

- داشتن روحیهٔ ایثار رمز شکست دشمنان

۲۶ تیرماه ۱۳۶۶، ساعت حدوداً ۹ شب را نشان می‌داد که صدای تیراندازی انواع سلاح‌ها از طرف دشمن شنیده می‌شد. آن شب آتش دشمن با سایر شب‌ها متفاوت بود؛ پرچم، دقیق و مداوم.

با اینکه این حملات به مدت پنج شبانه‌روز با نیروهای ورزیدهٔ کماندویی ادامه داشت، اما با ایستادگی و مقاومت غیورمردان نیروی زمینی ارتش، با تحمل تلفات بسیار بالای نیروی انسانی و اسارت ۵۲ تن از ارتشیان عراق، دشمن مجبور به عقب‌نشینی شد.

دم‌دمای غروب بود به ما اعلام کردند که برای دریافت میوه به چادر تدارکات مراجعه کنید. میوه در آن شب انگور بود. بین بچه‌ها بخش کردیم در حال خوردن بودیم که دیدیم زمین و زمان همه گلوله شده است. انواع

گلوله‌ها از خمپاره ۱۲۰ بگیر تا کاتوشا و انواع توپ‌ها. با خود گفتیم که حتماً زیر این همه آتش ما را جایی نمی‌برند. ناگهان بی‌سیم زدند و گفتند سوار خودروها شوید و به کمک بچه‌های خط مقدم بروید. ما با ذکر صلوات زیر آتش شدید دشمن سوار بر خودروها شدیم و رفتیم. تیر و گلولهٔ خمپاره از همه طرف می‌بارید و صحنه شده بود مثل یک فیلم سینمایی. خط مقدم سومار تپه ۴۰۲، کمین پرچم نام داشت که تقریباً یک کانال یک کیلومتری از خط خودی به سمت خط دشمن می‌رفت که پرچم ایران در آنجا برافراشته بود. قبل از ما یک کامیون مهمات آورده بودند و بچه‌ها داد می‌زدند مهمات بیاورید و ما هم فقط مهمات می‌بردیم. آنجا بود که تازه با دشمن روبه‌رو شده بودیم یک عراقی زخمی شده بود و کف کانال افتاده بود و دستش را بالا برد و داد می‌زد دخیل خمینی. برخلاف شجاعت بعضی از بچه‌ها، چند نفری داخل کانال ترسیده بودند و دو نفر از بچه‌ها که احساس مسئولیت می‌کردند رفتند بالای کانال و بچه‌ها را تشویق می‌کردند که عراقی‌ها عقب‌نشینی کرده و پا به فرار گذاشته‌اند. بچه‌ها به جلو رفتند و همان شب نگذاشتند دشمن تپه ۴۰۲ را فتح کند. دشمن که با نیروهای مخصوص و زبده و با خمپاره‌انداز کماندویی و هر کدام چندین نارنجک به خط حمله کرده بود ناکام ماند. آن شب تا صبح ما در بین جنازه‌های عراقی‌ها بودیم و چند روز بعد مجلهٔ ارتش نوشته بود که هر کس دست خدا را در آن شب ندیده بود کور بود حقا هم درست بود و دست خدا در آن شب یاریگر رزمندگان اسلام بود.

تقریباً سه ماه در کمین پرچم ماندیم و با سختی آن روز جنگیدیم شب تا صبح هم نگهبانی می‌دادیم و هم کانالی که توسط خمپاره‌ها پر شده بود خالی می‌کردیم و جنازه‌هایی که زیر خاک مانده بود در می‌آوردیم و سنگرهایمان را بازسازی و محکم می‌کردیم. از طرف دیگر عراقی‌ها گرای دقیق کمین را داشتند و خمپاره‌ها را دقیق به داخل کانال می‌زدند و بچه‌های ما در آنجا خیلی به شهادت رسیدند یک روز خود پرچم ایران را زدند و پرچم سقوط کرد که یکی از بچه‌ها زیر آتش رفت و پرچم را بالا برد و نصب کرد. در آن روزهای سخت به یاد دارم که کسی جرأت نداشت از سنگرها بیرون بیاید. فرماندهٔ گروهان دوم و معاونش شخصاً می‌آمدند آب و مواد غذایی بچه‌هایشان را تحویل می‌گرفتند و سنگر به سنگر به آن‌ها می‌رساندند و با آب و شربت و خسته نباشید و دلجویی از رزمندگان به آن‌ها روحیه می‌دادند که یک روز در حین تحویل غذا خمپاره‌ای آمد و دقیقاً به وسط ماشین غذا اصابت نمود و ۱۷ نفر همراه با آن فرمانده، شهید و زخمی شدند که روحشان شاد باد.

هدایت توکلی

شایستگی‌های اخلاقی نیروی انسانی سازمان؛

برگرفته از ارزش‌های انقلاب
اسلامی و دفاع مقدس

حسن مظاهری
علی بشیری کودرزی

مقدمه

و خودکفایی مطرح می‌شود؛ بلکه در سراسر جهان، به‌عنوان الگویی مثال‌زدنی و کم‌نظیر برای آزادی‌خواهان و مسلمان به‌شمار می‌آید. به‌نظر می‌رسد یکی از عوامل اساسی موفقیت و پیروزی در جریان انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، همان شایستگی‌های اخلاقی و ارزشی پدیدآورندگان این دو حرکت بزرگ بوده. این شایستگی‌ها می‌توانند به‌عنوان الگوی مناسبی برای بازخوانی و تعیین شایستگی‌های اخلاقی نیروی انسانی سازمان‌ها باشند. این الگو در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی که یکی از وظایف اصلی آن به‌عنوان متولی تألیف کتاب‌های درسی و تولید محتواهای آموزشی، انتقال ارزش‌های جامعه به دانش‌آموزان است، از اهمیت دوچندانی برخوردار است. پیش‌نیاز این امر، برخورداری و بهره‌مند بودن برنامه‌ریزان و مؤلفان

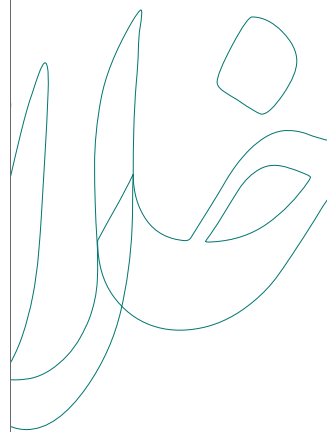
منابع انسانی، ارزشمندترین سرمایه هر سازمان محسوب می‌شود. برای تحقق اهداف سازمانی، وجود نیروی انسانی شایسته و توانمند ضروری است. بر همین اساس سازمان‌ها، به‌خصوص نهادهای تخصصی برای نیروی انسانی موردنظر و مرتبط، شایستگی‌ها و صفاتی را تعیین می‌نمایند. از جمله زیرمجموعه‌های شایستگی، شایستگی‌های اخلاقی و ارزشی است.

یکی از منابع تعیین ارزش‌های اخلاقی و ارزشی کارکنان در سازمان‌ها و نهادهای فعال در نظام جمهوری اسلامی ایران، ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس است؛ چرا که این دو پدیده در تاریخ ایران اسلامی، نقطه عطفی به‌شمار آمده و موفقیت‌های آن، نه‌تنها در داخل کشور به‌عنوان یک نشان ملی و قدرت بی‌نظیر و عامل استقلال جامعه و بنای خوبی برای رشد و توسعه

ولایت پذیری:
به معنی
پیروی از ولی
و ترجیح و در
اولویت قرار
دادن دیدگاه
و نظرات
ولی فقیه بر
هر خواسته
شخصی و یا
جمعی دیگر

کتاب‌های درسی و تولیدکنندگان محتوای آموزشی در سازمان از این شایستگی‌هاست. بر همین اساس در این نوشته، به مهم‌ترین شایستگی‌های اخلاقی منابع انسانی در سازمان، برگرفته از ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس که به نوعی زیرمجموعه همان ارزش‌های دینی و اسلامی ملت ایران به حساب می‌آیند، اشاره شده است.

توضیح اینکه ارزش‌هایی که برای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در اینجا مطرح می‌گردد، برگرفته از پژوهش‌هایی است که در این زمینه انجام شده است. در ارزش‌های مطرح‌شده، برخی ارزش‌ها مانند عدالت، به‌عنوان ارزش کلیدی و بنیادی به‌شمار می‌آیند و مبنای سایر ارزش‌ها هستند و در عین حال کلیه ارزش‌ها جایگاه خاص خود را دارند.

محورهای اصلی در تعیین شایستگی‌ها:

– **عدالت‌خواهی:** عدالت به معنی قرار دادن هر چیزی در جای خود و حق کسی را به او دادن است. و مقابل آن ظلم و از بین بردن حقوق دیگران است. بنابراین فردی که انصاف و عدالت را رعایت نماید از تسبیح حقوق دیگران خودداری می‌کند.

– **ولایت‌پذیری:** به معنی پیروی از ولی و ترجیح و در اولویت قرار دادن دیدگاه و نظرات ولی فقیه بر هر خواسته شخصی و یا جمعی دیگر.

– **باور به جهاد:** جهاد به معنی جنگیدن در راه حق است که جهاد اصغر گفته می‌شود و جنگیدن با نفس در راه حق و تزکیه که جهاد اکبر گفته می‌شود. جهاد با دشمن ممکن است امروزه که شکل جنگ‌ها متفاوت با گذشته است در عرصه‌های مختلف صورت گیرد و فقط در میدان جنگ نباشد بلکه به صورت‌های غیرمستقیم انجام شود. بنابراین، جهاد به‌معنای جنگ کردن در راه رشد پیام حق است و شامل کوشش‌های غیرنظامی نیز می‌شود و هر نوع مبارزه و پیکاری، خواه نظامی باشد یا اقتصادی یا فرهنگی و یا سیاسی همه را در بر می‌گیرد. شالوده جنگ و جهاد در اسلام، در «راه خدا بودن» آن است.

– **ایثارگری:** ایثار و فداکاری به معنی دیگران را بر خود مقدم داشتن و گذشتن از مال و جان در راه خداوند است، در قرآن کریم و احادیث و روایات بسیار مورد تأکید قرار گرفته است. حضرت علی (ع) فرموده است: ایثار، برترین صفات عالی انسانی است. همین طور ایثار، بالاترین نیکوکاری است (میزان الحکمه، ج ۱).

– **ظلم‌ستیزی:** مظلوم به معنای ستم‌دیده است و به کسی که مورد بیدادگری قرار گرفته و به حق و حقوقش، تعدی و تجاوز شده، اطلاق می‌شود. دفاع از ستم‌دیدگان و مظلومان و یاری‌رساندن به آنان، به‌عنوان یک وظیفه و تکلیف شرعی است. مقاومت در برابر ظلم و ستمگری و جلوگیری از رخنه و نفوذ آن در لایه‌های اجتماع، بر هر کسی که قدرت و توانایی آن را داشته باشد به حکم عقل، شرع و فطرت، واجب است.

– **صبوری و مقاومت:** صبر به معنی تحمل مشکلات و استقامت در انجام وظایف است. صبور بودن از ویژگی‌های مؤمنان است.

– **شجاعت:** شجاعت یا دلیری به معنی دلیر شدن در انجام کار و عرصه عمل است و صفتی است که حد وسط بی‌باکی افراطی و ترسو بودن به‌شمار می‌آید. شجاع کسی است که در هر سختی و مصیبت و ناگواری، صبور باشد و زود خود را نیازد و شکوه و شکایت نکند و در هنگام اجرا اگر با گرفتاری و مشکلی برخورد کرد و احیاناً مورد تهدید و فشاری هم قرار گرفت، جا نزند و با استواری و استقامت کارش را دنبال کند.

– **دفاع از میهن:** یکی از انگیزه‌های کلیدی که باعث حضور اقشار مردم در جنگ با دشمن بود، مسئله دفاع از میهن بود. دفاع از میهن تنها به دفاع نظامی خلاصه نشده و دفاع از حریم خانواده، تهاجم فرهنگی و جلوگیری از رشد و توسعه بی‌حد و حصر فرهنگ بیگانه و بی‌تفاوتی در برابر اتفاقات و حوادث ناشی از تصمیمات دشمنان، همان دفاع از میهن است.

– **دشمن‌شناسی (بصیرت):** شناخت دوست و دشمن و همچنین پی بردن به حیل‌گری‌های دشمنان در شرایط حساس و آگاهی از پشت صحنه‌های اقدامات آن‌ها و در نهایت برخورد روشن و مدبرانه با مسائل و تسلیم خواسته‌های نابجای بدخواهان نشدن، از دیگر ویژگی‌های موردنظر است. همچنین ایجاد بصیرت جهت اخذ تصمیمات مهم در بحبوحه حوادث و شناخت راه صواب و ناصواب از جمله موارد مهم در بحث بصیرت است.

– **آزادگی و آزادی‌خواهی:** منظور از آزادگی در فرهنگ ما این است که نه زیر بار ظلم برویم و نه به کسی ظلم کنیم و بنده کسی جز خداوند نباشیم. آزادی خلاف بندگی، رقیت، عبودیت، اسارت و اجبار است. در تعریف الهی، آزادی حقی است که خداوند برای انسان

ساده‌زیستی
به معنی پرهیز از
تجمل‌گرایی و
اسراف است و
هرگز به معنی عدم
برخورداری از
نعمت‌های الهی
نیست، بلکه منظور
این است انسان
می‌تواند از فواید
فناوری بهره‌جوید
ولی اسیر آن نباشد

منابع

- آرمند، محمد (۱۳۹۲).
 نهاده‌سازی ارزش‌های انقلاب
 اسلامی و دفاع مقدس در
 دانش‌آموزان تهران: سازمان
 پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی،
 - حاج کریمی، عباسعلی،
 رضاییان، علی، هادی‌زاده، اکرم،
 بنیادی نائینی، علی (۱۳۹۰).
 طراحی مدل شایستگی‌های
 مدیران منابع انسانی بخش
 دولتی در ایران: مجله چشم‌انداز
 مدیریت دولتی، دوره ۲، شماره ۸،
 زمستان، صص ۴۳-۲۳.
 - خورشیدی، ر.، قاسمی،
 م (۱۳۸۵). بررسی صفات بارز
 شهدای دینی و ملی از نظر
 دانش‌آموزان مدارس راهنمایی
 شاهد و عادی شیراز. پژوهش
 چاپ نشده
 - شورای عالی انقلاب
 فرهنگی (۱۳۹۰). سند تحول
 بنیادین آموزش و پرورش تهران:
 شورای عالی آموزش و پرورش.
 - شورای عالی
 آموزش و پرورش (۱۳۹۱). برنامه
 درسی ملی جمهوری اسلامی
 ایران. تهران: سازمان پژوهش و
 برنامه‌ریزی آموزشی.
 - عرفانی، مریم، دیانتی، محمد
 (۱۳۸۸). نقش شایستگی‌ها در
 مدیریت منابع انسانی: مجله
 تدبیر، شماره ۲۰۷. مردادماه
 صص ۲۰-۱۶.
 - مرکز اسناد انقلاب
 اسلامی (۱۳۷۹). انقلاب اسلامی
 در پایان‌نامه‌های دانشگاهی
 جهان. تهران: مرکز اسناد انقلاب
 اسلامی.
 - معاونت توسعه مدیریت و
 سرمایه انسانی رئیس‌جمهور
 (۱۳۸۹). سیاست‌های کلی نظام
 اداری ابلاغی از سوی مقام
 معظم رهبری. تهران.

همین‌طور امام علی (ع) درباره تواضع فرموده است: بر تو باد فروتنی، زیرا که آن از بزرگ‌ترین عبادت‌هاست (میزان الحکمه، ج ۱۴).

- اخلاص در نیت و عمل: اخلاص به معنی انجام دادن کارها فقط برای رضای خداوند است. منظور از «اخلاص» همان خلوص نیت است و منظور از خلوص نیت این است که انگیزه تصمیم‌گیری تنها خدا باشد. اخلاص در احادیث و روایات بسیار مورد تأکید قرار گرفته است. پیامبر اکرم (ص) فرموده است: - کارها را تنها برای خدا انجام ده، زیرا او تنها اعمال خالص بندگانش را می‌پذیرد (میزان الحکمه ج ۳).

- باور به وحدت و همدلی: یکی از زیباترین صفاتی که در عرصه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس تجلی یافت، وحدت و همدلی به‌عنوان رمز پیروزی است.

- ساده‌زیستی: ساده‌زیستی به معنی پرهیز از تجمل‌گرایی و اسراف است و هرگز به معنی عدم برخورداری از نعمت‌های الهی نیست، بلکه منظور این است انسان می‌تواند از فواید فناوری بهره‌جوید ولی اسیر آن نباشد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی و دفاع مقدس دو پدیده افتخارآمیز و بنیادین در تحول و پیشرفت ایران اسلامی به‌شمار می‌روند. بر همین اساس در بسیاری از امور می‌توان از مؤلفه‌ها، ویژگی‌ها و عوامل مؤثر در انجام آن‌ها در دیگر موقعیت‌ها بهره‌برده و الگوگیری نمود. از جمله عوامل موفقیت‌های این دو پیروزی، نیروی انسانی و ارزش‌ها و ویژگی‌های منحصر به فرد آن‌هاست. بنابراین می‌توان این خصوصیات را به‌عنوان شایستگی‌های ارزشی و اخلاقی در منابع انسانی سازمان‌ها و نهادها، خصوصاً دستگاه‌های فرهنگی مدنظر داشت.

تعدادی از مهم‌ترین این شایستگی‌ها عبارت‌اند از عدالت‌خواهی، ولایت‌پذیری، جهادگری، ایثار و گذشت، آزادی و آزادگی، ظلم‌ستیزی، صبوری و مقاومت، شجاعت‌طلبی، دفاع از میهن و تقویت وحدت ملی، استقلال‌طلبی، اعتماد به نفس، مسئولیت‌پذیری، داشتن تواضع، اخلاص، همدلی و ساده‌زیستی. به نظر می‌رسد این ویژگی‌ها می‌تواند به‌عنوان معیارهایی برای تعیین شایستگی‌های منابع انسانی در بُعد اخلاقی مورد توجه قرار گیرد. ضمن اینکه صفات بیان شده، زیرمجموعه و به نوعی منطبق با ارزش‌های دینی و اسلامی ملت ایران اسلامی است که در نگاه احاد مردم جامعه از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردارند.

تعیین فرموده و حدود آن را در قوانین الهی مشخص نموده است. آزادی به معنای لابی‌گری نیست. آزادی در این دیدگاه، میدان وسیعی دارد که تفکر و اندیشه و اساساً تمامی استعدادهای آدمی را به رشد و شکوفایی و سرانجام رستگاری رهنمون می‌سازد.

- استقلال‌طلبی: منظور از استقلال، این است که همه در کشور باید تلاش کنند به کشورهای دیگر در امور مختلف وابسته نباشیم و بتوانیم بدون اتکا به سایر کشورها، کشورمان را اداره کنیم و در هیچ امری تحت سلطه بیگانگان نباشیم و بتوانیم درباره سرنوشت کشورمان خودمان تصمیم بگیریم.

- داشتن اعتماد به نفس: منظور از اعتماد به نفس یک حالت مثبت روحی و روانی است که در نتیجه احساس ارزشمندی در نفس انسان پدید می‌آید و او را آماده می‌سازد تا از طریق بهره‌گیری از لیاقت‌ها و توانمندی‌هایی که دارد به انجام وظایفی که بر عهده اوست قیام نماید و در این راه، از مشکلات و موانعی که پیش می‌آید هراسی به دل راه ندهد. از این حالت روحی در فرهنگ اسلامی با تعبیری چون غُلُو همت، مَناعت طبع، اعتماد به نفس، عزت نفس و... یاد می‌شود. در واقع، اعتماد به نفس باور به استعدادها، توانایی‌ها و نیروهای نهفته فطری درونی است که با اتکا به آن، می‌توان به اهداف موردنظر در زندگی رسید و به آنان جامه عمل پوشاند و مرحله عالی خودباوری، شکوفایی همه استعدادها با القوه فرد است.

- مسئولیت‌پذیری: مسئولیت‌پذیری از صفات پسندیده انسان مؤمن و خردمند است. مسئولیت‌پذیری در اسلام به عنوان یک ارزش مهم شناخته شده و در احادیث اسلامی تأکید شده است که اگر مسلمان کاری از عهده‌اش برمی‌آید، باید انجام دهد و نباید آن را به دیگری حواله دهد. در حقیقت انسان متعهد و فهمیده تابع تکلیف و انجام وظیفه است، هر جا برای انجام کاری احساس نیاز کند آن را می‌پذیرد و بی تفاوت و بی‌مسئولیت نخواهد بود. از دیدگاه اسلام انسان در مقابل خود و دیگران مسئول است.

- داشتن تواضع: تواضع به معنی عدم تکبر و خودپسندی و خود را بالاتر از دیگران ندیدن است. مفهوم دیگر تواضع این است که انسان خود را پایین‌تر از آنچه موقعیت اجتماعی اوست قرار دهد، برعکس تکبر که مفهومش برتری‌جویی و قرار دادن خویش برتر از موقعیت فردی و اجتماعی اوست. در قرآن کریم تواضع از صفات مؤمنان ذکر شده است (سوره فرقان، آیه ۲۳)،

یاد شهیدان بخیر

ابوطالب حافظی

یاد او منشاء حماسه‌های سترگ شده و تحولی عظیم در شیوه دفاع مقدس و نبرد رزمندگان اسلام فراهم کرد. طول زندگی شهیدان دانش‌آموز همانند «شهید فهمیده» زیاد نبود ولی عرض زندگی آن‌ها بسیار بابرکت و تأثیرگذار بوده است و معمولاً در عرض زندگی است که اندازه انسانیت افراد و تأثیرگذاری آن‌ها در فرایند کمال‌بخشی انسانی مشخص می‌شود. هستند بزرگسالانی که قبل از آنکه شناسنامه، بزرگی آن‌ها را نشان دهد شناسه‌های انسانی، آن‌ها را در اوج به تماشا می‌گذارد و از آن‌ها اسوه‌های فرا زمانی می‌سازد. بی‌شک «شهیدان دانش‌آموز همچون شهید فهمیده» این قاسم‌های کربلایی دفاع مقدس ایران، از جمله بزرگ مردانی بودند که ره صدساله را یک شبه پیمودند و در عرض زندگی خود «انسان کمال‌یافته» را عرضه کردند و خود این‌گونه الگوی دیگر انسان‌ها شده و مقابل چشمان نسل پویا و جویای امروز و فردا قرار می‌گیرند و نسل‌ها را در عصرها به سمت چگونه زیستن و چگونه مُردن هدایت می‌کنند.

شناسایی و حفظ و احیای ارزش‌های حماسه‌سازان شهید انقلاب اسلامی به‌ویژه در دوران دفاع مقدس، از مسئولیت‌های بزرگ نسل حاضر است. در این میان نقش بی‌بدیل فرهنگیان و دانش‌آموزان در عرصه‌های نبرد، مثال‌زدنی است. تقدیم ۵ هزار معلم شهید و ۳۶ هزار دانش‌آموز شهید خود گواهی است بر این مدعا.

الف) دانش‌آموزان

نقشی که دانش‌آموزان و نونهالان در این عرصه ایفا کرده‌اند هرگز نباید از حافظه ملت ایران پاک شود. بلکه همواره باید یاد و راهشان را گرمی بداریم. آن‌ها با وجود سن کم، خود را به میادین نبرد حق علیه باطل رسانده و با اقدامی آگاهانه و شجاعانه نام خود را در دفتر شهیدان همواره زنده تاریخ ثبت کردند. عظمت و تأثیرگذاری عمل آنان به‌گونه‌ای بود که امام بزرگوار رحمة‌الله‌علیه شهید فهمیده نوجوان را «رهبر» قلمداد نمودند، چرا که نام و

«زنده نگه داشتن یاد و خاطره نوجوانان بسیجی که حالا یک نمونه‌اش همین شهید حسین فهمیده است، کاری بزرگ و برجسته است. بگردید نمونه‌های دیگری را هم پیدا کنید».

لذا با همکاری سایر حوزه‌های تخصصی ذی‌ربط از جمله: معاونت پرورشی وزارت متبوع و مرکز بسیج فرهنگیان اقدام به شناسایی دانش‌آموزانی که همانند شهید فهمیده که میانگین سنی آن‌ها بین ۱۵ - ۱۳ سال بوده و در ایام دفاع مقدس در عملیات‌های مختلف از خود رشادت و از خودگذشتگی بی‌نظیری نشان داده و ماندگار شدند، نموده است. همچنین در خانه معلمان فرمانده شهید با همکاری حوزه‌های ذی‌ربط همچون اداره کل شاهد و امور ایثارگران و ... اقدام به شناسایی معلمانی که در طول ایام دفاع مقدس علاوه بر حضور فعال در میادین نبرد به جهت لیاقت و مدیریت دقیق و صحیحی که از خود بروز دادند، مفتخر به کسب درجه فرماندهی در جنگ شدند از فرماندهی لشکر گرفته (شهید همت) تا قائم مقام لشکر (حاج محمود اخلاقی) و فرماندهی اطلاعات و عملیات گرفته تا فرماندهی تیپ گردان و گروهان.

بدین وسیله از ارواح طیبه آن‌ها مدد می‌گیریم تا ما را در جهت تداوم بخشیدن راهشان ثابت‌قدم بدارد. همچنین درصدد هستیم به‌زودی دو جلد کتاب تحت‌عنوان «شهیدان فهمیده» و «معلمان فرمانده شهید» را چاپ و در اختیار عموم علاقه‌مندان قرار دهیم.

امروزه «شهید فهمیده» و دیگر شهیدان دانش‌آموز به حق الگوی شایسته و تصویر برجسته‌ای از ایثار، جهاد و شهادت برای دانش‌آموزان و جوانان کشور هستند به‌گونه‌ای که حماسه‌سازی شهید فهمیده و یارانش می‌تواند یادآور دوران دفاع مقدس و ارزش والا و باشکوه آن باشد.

ب) معلمان

قهرمانان ملی و از جان گذشتگان هر قوم و ملتی همواره مایه مباهات و سرافرازی سرزمینشان بوده و هستند. اینان مردان و زنانی از طایفه نور و ایثارند که آگاهانه پای در راهی بدون بازگشت می‌گذاشتند تا بزرگی و سرافرازی مردمان وطنشان را به تاریخ اثبات کنند. اینان آزاد مردانی بودند که با تبعیت از آقا و مولایشان حسین بن علی (ع) به مقابله با دشمن می‌شتافتند و سر از پای نشناخته راهی دفاع از میراث بر حق اسلام و مرزهای این کشور آکنده از دلیری و شجاعت می‌شدند. در میان این خیل عظیم از ایثارگران که نامشان همواره در تارک کشور می‌درخشد، گروهی قرار دارند که با انتخاب شغل انبیاء قدم در راهی سخت و دشوار گذارده، همواره در خط مقدم نبرد حضور دارند. گاهی این نبرد با جهل و نادانی است و گاه با دشمن سر تا پا مسلح.

در آن دوران دفاع مقدس بود که معلمان، سنگر را با سنگر عوض کردند و پیشگام تمامی مبارزان راهی نبردی جانانه شدند. در این راه، آنان تنها نبودند. کدام سرداری است که بدون سپاهی وفادار تاب مقاومت آورد؟ آنان دلیرمردانی بودند که هرگز پیر و مراد خود را تنها نگذاشتند. اینجا دیگر میدان امتحان نهایی است و شاگردان این مکتب می‌دانند که بازرسی و ناظر و مراقب آنان چشمانی است که از آسمان به آن‌ها خیره شده است. معلم هم می‌داند که چه خواهد کرد و می‌داند چه شعاری سر دهد:

ایستادگی، مبارزه، پیروزی و شهادت

این است داستان قهرمانی ۵ هزار معلم شهید، داستانی که باید تا ابد زنده بماند.

اینک گنجینه و مرکز اسناد وزارت آموزش و پرورش وابسته به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی که در مدرسه ماندگار «دارالفنون» مستقر است در راستای مأموریت ذاتی خود اقدام به برپایی نمایشگاه دائمی تحت‌عنوان «خانه دانش‌آموزان شهید» و «خانه معلمان فرمانده شهید» نموده که با اقبال وسیع مردم و بازدیدکنندگان قرار گرفته است.

تأسیس «خانه دانش‌آموزان شهید» در راستای تکلیفی بود که مقام معظم رهبری در دیداری که با اعضای برگزارکنندگان یادواره شهید حسین فهمیده و ۳۶ هزار شهید دانش‌آموز داشتند فرمودند:

یادی از همدلی‌ها

سعید مشهدی فراهانی

آن‌ها می‌گرفت و ناخواسته باعث تضعیف روحیه همکاران خود هم می‌شدند؛ اما گلایه این همکاران خالی از لطف نبود زیرا با مرور همین موارد و با وصف و تکرار زیبای!!! کلماتی مثل ایشار، روز جمعه، روز تعطیل، شبانه‌روز و... ناخودآگاه ذهنم متوجه مسائل و مشکلات مالی هشت سال دفاع مقدس شد. در فرصتی که پیدا کردم در یکی از موتورهای جست‌وجوگر قوی به دنبال موضوع رفتم تا از حال و هوای مسائل مالی آن دوره آگاه شوم. عبارت «مسائل و مشکلات مالی دفاع مقدس» را ارسال کردم؛ انبوهی از خبرها، نظرها و گزارش‌های مختلف در صفحه نمایشگر ظاهر شد، خیلی خوشحال شدم و شروع به خواندن کردم انگار اشکالی وجود داشت برای بار دوم عبارت را ارسال کردم، اما آنچه را می‌جستم، نیافتم! بیشتر اخبار مرتبط بود به تأمین مالی ساخت باغ‌موزه دفاع مقدس، کمبود منابع مالی ساخت فیلم‌های مرتبط با دفاع مقدس، برگزاری مسابقاتی با عنوان دفاع مقدس و... افسوس خوردم که چرا اطلاعات و اخبار واضحی از تلاش‌های آن دوره که مملکت را از گرداب جنگ نجات داد پیدا نکردم، زیرا مرور عملکرد آن دوره در بطن خود الگوهای کاملی جهت معرفی ارزش‌های راستین انقلاب به نسل جوان دارد. با این حال امیدوارم ضمن تأمین

طی چند سال اخیر، حسب تکلیف و مطابق برنامه‌های مصوب، فعالیت بخش‌های مختلف سازمان به طرز چشمگیری افزایش پیدا کرد، چنان‌که به جرأت می‌توان گفت با شروع برنامه، تکالیف و مسئولیت برخی از واحدها چندین برابر شد. با توجه به حساسیت مخاطبین عام و خاص، قطعاً و یقیناً اگر روحیه همدلی و احساس مسئولیت سازمانی در این شرایط رنگ می‌بخت، انجام موفقیت‌آمیز چنین حجمی از برنامه‌ها و فعالیت‌ها، آن هم با رعایت تمام استانداردها هرگز به ثمر نمی‌رسید. البته این درد و دل پنهان بماند که بودند اندک همکاران عزیزی که نگاه نافذ و باریک‌بینشان به مسائل مالی مثل محاسبه ساعت و دقیقه و ثانیه، وقت و انرژی زیادی از

نمونه همدلی برای ارسال کمک‌های غیرنقدی

نمونه همدلی برای ارسال کمک نقدی

مالی همه مواردی که ذکر شد دست‌اندرکاران امر بتوانند حال و هوای کم‌نظیر آن دوره را به درستی به جوانان معرفی کرده و از تبدیل آن به یک افسانه پرهیز کنند.

به هر حال وقتی در این فضا نتوانستیم به جواب برسیم، به تاریخ و اسناد موجود دوران دفاع مقدس مراجعه کردیم؛ خاطرات و اتفاقات بسیار باارزشی در تأمین مالی آن دوره به ثبت رسیده است که باورش برای خیلی از جوانان و حتی بزرگانی که آن ایام را تجربه کرده‌اند دور از ذهن می‌باشد. بسیج شدن خودجوش مردم برای رساندن کمک‌ها به رزمندگان اسلام شاهد خوبی برای کار گروهی و همکاری در آن دوران است. در طول سال‌های دفاع مقدس و همزمان با حضور رزمندگان در میادین نبرد، مردم نیز در پشت جبهه‌ها اقدام به ارسال کمک‌های نقدی و غیرنقدی خود به جبهه‌ها می‌کردند. بدیهی است که برای تسریع در ارسال به موقع کمک‌ها وجود یک تشکیلات منسجم ضروری بود؛ لذا در سراسر کشور ستاد جمع‌آوری و هدایت کمک‌های مردمی تحت عنوان «ستاد پشتیبانی، جذب و هدایت کمک‌های مردمی» شکل گرفت؛ این هسته‌های مستقل جهادی که با حضور گروه‌های مردمی تشکیل شد آنچنان شگفت‌انگیز عمل کرد که توانست سازمانی مأموریت‌گرا، هدفمند، کم‌هزینه و ایثارگر ایجاد نماید که اعضای آن، همواره تمام توانمندی و قابلیت خود را جهت کمک‌رسانی مطلوب‌تر وقف کردند.

آری به معنای واقعی اقشار مختلف مردم با حمایت‌های بی‌بدیل و بی‌شائبه خود کلماتی زیبا چون ایثار، بسیج، همکاری و عرق ملی را آنچنان به تصویر کشیدند که دنیا را متحیر کردند و من سخت به این فکر فرو رفتم که مگر زمان حاضر ما جبهه‌های دیگر و دفاع مقدس دیگری نیست؟! مگر کشور ما این روزها بیشتر از همیشه مورد حمله بدخواهان قرار نگرفته است؟! مگر امروز مملکت ما مقاومتی فزاینده‌تر برای حفظ حریم خویش نمی‌طلبد؟! پس کجاست پررنگی آن روحیه همدلی و همکاری؟!

به این پاسخ می‌رسم که امروز هم می‌توانیم با فراهم کردن شرایط، تقویت حس مسئولیت‌پذیری، استفاده حداکثری از توان، استعداد و قابلیت نیروی انسانی مشتاق و علاقه‌مند برای تمام حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بهره ببریم؛ اما این اشتیاق و انگیزه از کجا سرچشمه می‌گیرد؟

مگر اشتیاق و علاقه‌ای قابل اتکاتر از عشق به وطن و پیشرفت آن می‌تواند موتور حرکت، انگیزه و انرژی ملتی باشد؟

بسیج یک گفتمان است

محمد ابراهیم محمدی

شکی نیست که بسیج از جنس مفاهیمی نیست که در گذشته مانده و یا در قالب چند کلمه خشک و بی روح تحدید و تعریف شود. مفهوم بسیج هم تازه است و هم زاینده؛ از گذشته ریشه گرفته اما در آن نموده است. سرآغاز یک اتفاق شده است اما بر آن غبار غربت ننشسته است. بسیج یک گفتمان

است که امتداد آن به درازای انقلاب اسلامی فراخ و پردامنه و به وسعت آموزه‌ها و تعالیم آن گسترده است. این نگاه به بسیج که ترجمان بیان و تفکر الهی معمار بزرگ انقلاب اسلامی است، این جریان را نه تنها خاستگاه حرکت انقلاب و دفاع مقدس که امید آزادی و آزادی بشر از بند زورمداران تاریخ ساخته است.

دور از باور نیست اگر بگوییم انسانیت امروز وامدار بسیج و اندیشه آزادی بخش بسیجی است و بسیج هر چند در ایران و تحت رهبری امام عزیز شکل گرفت؛ اما در مرزهای جغرافیایی نماند؛ بلکه فراتر از مرزهای سیاسی، فکری و عقیدتی دلیرانه برای عاشقان راه رهایی، امیدآفرینی کرد.

به گزافه نیست اگر گفته شود بسیج جلوه کبرای صدور انقلاب اسلامی ایران است که امام دورانیش پیشترها از آن سخن گفته و بدان وعده داده بود.

امروز کسی تردیدی ندارد که رهایی مردم عراق و سوریه از چنگ تروریست‌های خون آشام داعشی و حامیان ظالم و قلدر منطقه‌ای و بین‌المللی‌شان وامدار جریان بسیجی حشد الشعبی و نیروهای مردمی عراق و سوریه است که ترجمان بومی بسیج خمینی است.

بی تردید همین بسیج به شرط حفظ اصالت دینی و مردمی خود می‌تواند گفتمان حرکت‌های رهایی بخش ملت‌های ستم کشیده از یوغ سلطه‌گران و میراث‌خواران مدرن بشری باشد.

گفتمان بسیج همان گونه که در عرصه بین‌الملل می‌تواند معجزه گر باشد، در ساحت‌های داخلی و در عرصه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و علمی نیز می‌تواند گره‌گشا باشد.

آموزش و پرورش که خاستگاه فرهنگ و جهاد تربیتی است، بیش از هر دستگاه دیگر به گفتمان بسیجی نیازمند است. معلمان، مؤلفان و پدیدآورندگان رسانه‌های آموزشی و به ویژه مدیران فعال در آموزش و پرورش به دلیل ظرافت و حساسیت مأموریت خویش، بیش از هر کس دیگر نیازمند اندیشه و تفکر بسیجی هستند؛ هر چند به دلیل سختی و سنگینی مأموریت، علاقه، اشتیاق و توانایی از الزامات اولیه خدمت در قامت یک فرهنگی است؛ اما آراستگی به زی و خوی بسیجی، ضمن قوت و تعمیق تأثیر، محبوبیت و مقبولیت را افزون و الگوسازی را فراهم‌تر می‌سازد.

فرهنگی بسیجی به دلیل مأموریت کادرسازی و تربیت انسان، بیش از همه به دوری از خواهش‌های فروکاهانه نفسانی، مهربانی قلبی، آمادگی ذهنی و اندیشه‌ورزی عقلی نیازمند است.

بسیجی، در قامت یک معلم، مدیر و یا پدیدآورنده رسانه‌های آموزشی، الگویی از پرکاری، نظم، اندیشه‌ورزی، مهارت و مهم‌تر از همه مهرورزی، مهربانی، گذشت و حوصله و در یک کلام نیک‌اندیشی است.

ای خفتگان وادی خون سلامتآن

جبهه داستانی است به روشنایی روز، به زلالی حقیقت، به ظهور نور و به طراوت عشق. تن خسته و جان فرسوده را برداریم و هر از چند گاهی به میعادگاه عاشقان برویم تا در بزم شیفتگان دوست و در جمع دلدادگان راه خدایی لبی تر کنیم، جانی تازه سازیم، شوری یابیم، راز هستی و رمز حیات را دوباره اندیشه نماییم.

ای کسانی که نه رنگ قدرت گرفتید و نه رنگ شهرت و نه رنگ ثروت؛ بلکه بر عهد و پیمان خویش با خدای هستی استوار ماندید تا وادی السلام «جبهه»، تا طور «میدان»، تا کربلای «خط» مسافتی نیست؛ در این وادی نور و عرفان که عشاق وارسته، شیداتر از سرخپوشان، بستری از خون گزیدند، چه گرم اند و سرگرم و مست مست چه دیدارهایی که با یار دارند، چه آگاه و بیدار و هشیار!

چه می توان گفت؟... زبان، دل و نگاه گویا و دل سرشار از باور. سلاح بر کفان هیبت عارفان مسلح را دارند و غنای معنوی صحابه حسین(ع) را در شب عاشورا چه فاتحان «فاو»، چه مبارزان «خیر»؛ چه سلحشوران «بدر و شلمچه و فکه و مجنون و...»

در این بزم هستی خوش درخشیده اند.

ای ستارگان همیشه ستاره؛ مگر می توان فریاد

بازگشتی به روحیات بسیج

محمد محبی

تفنگتان را به صفحه کاغذ منعکس ساخت؟! و... مگر می توان شوریدگی عرفانی و سوز معنوی شما را در قالب «کلام» ریخت؟

هیئات، ... هیئات که واژه ها چه ضعیفاند و تعبیر چه محدود!!

بسیج، «یک عالم» «فرهنگ عاشورایی» به همراه دارد و یک کتاب منطق و حرف حساب.

درباره بسیجیان سوخته دل، شیران روز و شوریدگان سحرخیز و شبخیزان چه می توان گفت؟

اینان «جوشن جان» را در رزم، به تن کردند و شعله ایمان را افروختند.

بسیجی یاور حسین(ع) است و نشانه های بسیار از «کربلا» دارد.

چه بسیار «قاسم» و چه بسیار «اکبر» و چه بسیار «عون» و چه بسیار «جعفر».

چه بسیار پیران که بودند همچون «حبیب بن مظاهر» محاسن سفید و کهنسال، اما هم اینک صورت نهاده در دل خاک.

ای عباسیان چه «عباس های» رشید و وفادار که در راه دین، دست هایشان جدا شد از پیکر. چه گل ها که پرپر

شد از ظلم دشمن

چه لب تشنگانی بر تراب، تفتیده شد لبانشان

بسی کربلا شد مکرر در مکرر

اینک این «راه» و این «رهروان»

این گوی و این میدان

کربلا، همیشه آغوش گشوده از عاشورائیان استقبال

می نماید

میثاق ما با راه و روح شهدا
شهیدان دلتنگ شمایم

وَمَنْ يُعْظَمُ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ. هَرِ
کس شعائر الهی را بزرگ بدارد، این نشانه تقوای
دلها است [۱].

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: حَقٌّ عَلَى الْغَنِيِّ أَنْ
يَأْتِيَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ (ع) فِي السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ وَحَقٌّ عَلَى
الْفَقِيرِ أَنْ يَأْتِيَهُ فِي السَّنَةِ مَرَّةً.

امام صادق (ع): بر ثروتمند لازم است که سالی
دو بار به زیارت حسین (ع) برود و بر فقیر سالی
یک بار [۲].

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «این
کسانی که این راه را طی کردند و این حرکت
عاشقانه و مؤمنانه را دارند انجام می‌دهند، واقعاً
دارند حسنه‌ای را انجام می‌دهند. این یک شعار
بزرگ است، لا تحلوا شعائر الله، این بلاشک
جزو شعائر الله است. جا دارد که امثال بنده که
محرومیم از این جور حرکت‌ها عرض بکنیم که: یا
لَيْتَنَا كُنَّا مَعَكُمْ فَتَفُوزَ فَوْزاً عَظِيماً».

الاحسن تاریخچه پیاده روی

گردآورنده: محسن احسنی پور

زیارت با پای پیاده، بزرگداشتی است که از گذشته بوده و اختصاص به زمان، دین و فرهنگ خاصی ندارد؛ نقل شده که قیصر، پادشاه روم با خدا پیمان بسته بود که هر گاه در نبرد با امپراتوری ایران پیروز شود، به شکرانه این پیروزی بزرگ، از مقرر حکومت خود (قسطنطنیه)، پیاده به زیارت بیت المقدس برود و پس از پیروزی، به نذر خود عمل کرد [۳].

زیارت خانه خدا و مراقده ائمه اطهار (ع)، از امور مهم معنوی شمرده شده و روایات بسیاری درباره آن وارد شده است. پادشاهان و پادشاهان اخروی مختلفی برای زیارت بیان شده و در روایت آمده است که اهل بیت (ع) به زیارت زواری رفته و هول و هراس قیامت را از آن‌ها دور کرده و ایشان را مورد شفاعت خود قرار می‌دهند [۴]. زیارت امام حسین (ع) نیز مورد سفارش بسیاری قرار گرفته و روایات و پادشاهان فراوانی برای آن وارد شده است. زائر آن حضرت از آتش دوزخ در امان است [۵] و زیارت ایشان، برابر با هزار حج و هزار عمره و آزاد کردن هزار بنده است، اجر هزار شهید از شهدای بدر و اجر هزار روزه‌دار و هزار صدقه مقبوله به زائر امام حسین (ع) اعطا شده و آموزش گناهان گذشته و آینده او، کمترین ثوابی است که به زائر ایشان کرامت می‌شود! [۶]

بعد از واقعه عاشورا، نخستین زائر کربلای معلی در روز اربعین سال ۶۱ هجری، جابر بن عبدالله انصاری است. این سنت حسنه نیز در سال‌های حضور ائمه معصومین (ع) با وجود حکومت سفاک و خونریز اموی و عباسی انجام شده است.

تشریف به کربلا با پای پیاده، تا زمان محدث نوری (ره) بین طلاب و فضایی حوزه نجف رسم بوده، ولی با وارد شدن اتومبیل به کشور عراق، سفرهای کاروانی تعطیل شده و به دنبال آن، زیارت با پای پیاده نیز بسیار کم‌رنگ شد.

فلسفه پیاده‌روی اربعین

برای زیارت، علاوه بر پادشاهان اخروی، فواید و ثمرات مختلفی از جمله تزکیه نفس و خداشناسی، بیداری دل و یاد آخرت بیان شده و زیارت، بیانگر اعلام وفاداری و ابراز ادب و ارادت به مراد است [۷]. شاخص‌ترین ثمره زیارت را می‌توان، تعظیم و بزرگداشت جایگاه خداوند و ائمه اطهار (ع) دانست و این نکوداشت، زمانی که با پای پیاده صورت گیرد، علاوه بر تعظیم فراوانی که در این حرکت وجود دارد، سبب ایجاد ارتباط معنوی عمیق‌تر شده و جلوه‌ای عاشقانه از بندگی را به رخ می‌کشد. به فرموده مرحوم دربندی: زائر پیاده، خود را در برابر سلطان اقلیم جوانمردی و خورشید سپهر عصمت و شهادت، کوچک می‌شمارد [۸].

امام صادق (ع): محبوب‌ترین وسیله تقرب بنده به خداوند را زیارت خانه او با پای پیاده دانسته و

می‌فرماید: یک حج با پای پیاده، برابر با هفتاد حج است [۹]. زیارت امام حسین (ع) واجب است! عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): قَالَ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ حَجَّ دَهْرَهُ ثُمَّ لَمْ يَزِرِ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ لَكَانَ تَارِكًا حَقًّا مِنْ حَقِّهِ وَاللَّهُ وَحَقُّهُ رِسُولُ اللَّهِ لَأَنَّ حَقَّ الْحُسَيْنِ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ وَاجِبَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ. امام صادق (ع) فرمود: اگر یکی از شما کل عمرش را حج به جا آورد ولی قبر حسین بن علی (ع) را زیارت نکند حقی از حقوق الهی و رسول خدا (ص) را ترک کرده است چرا که حق حسین (ع) فریضه‌ای از جانب خدا و بر هر مسلمانی واجب است [۱۰]. تشریف با پای پیاده به بارگاه ائمه اطهار (ع) نیز مورد تأکید بسیاری قرار گرفته و امام صادق (ع) می‌فرمایند: هر که پیاده به زیارت امیر مؤمنان علی (ع) رود، خداوند متعال به هر گامی، ثواب یک حج و یک عمره به او داده می‌شود، و اگر پیاده برگردد، به هر گامی، برای او ثواب دو حج و دو عمره می‌نویسند [۱۱]. خداوند به زوار امام حسین (ع) افتخار می‌کند. ذریح محاربی می‌گوید به امام صادق (ع) عرض کردم: وقتی خویشان و فرزندانم را از پادشاه زیارت قبر حسین (ع) خبر دادم، مرا تکذیب کردند! حضرت فرمودند: ای ذریح مردم را رها کن هر کجا می‌خواهند بروند. به خدا قسم حق تعالی به زائرین امام حسین (ع) افتخار می‌کند و مسافر و زائر را فرشتگان مقرب خدا و حاملین عرش همراهی می‌کنند، سپس خدای متعال به فرشتگان می‌فرماید... به عزت و جلال و عظمتم قسم، کرامت خویش را بر ایشان واجب کرده‌ام و ایشان را حتماً به بهشتی که برای دوستانم و برای انبیا و رسل و فرستادگانم آماده کرده‌ام داخل می‌کنم... [۱۲]. امام صادق (ع) درباره ثواب زیارت امام حسین (ع) با پای پیاده می‌فرماید: هر که پیاده به زیارت قبر امام حسین (ع) رود، هر گامی که بردارد و بگذارد، ثواب آزاد کردن بنده‌ای از اولاد اسماعیل را دارد و به عدد گام‌هایش برای او هزار حسنه نوشته و هزار گناه را از او محو می‌کند [۱۳] و در حدیث دیگری می‌فرمایند: کسی که با پای پیاده به زیارت امام حسین (ع) برود، خداوند به هر قدمی که برمی‌دارد یک حسنه برایش نوشته و یک گناه از او محو می‌فرماید و یک درجه مرتبه‌اش را بالا می‌برد، وقتی به زیارت رفت، حق تعالی دو فرشته را موكل او می‌فرماید که آنچه خیر از دهان او خارج می‌شود را نوشته و آنچه شر و بد است را ننویسند و وقتی برگشت با او وداع کرده و به وی می‌گویند: ای ولی خدا! گناهانت آمرزیده شد و تو از افراد حزب خدا و حزب رسول او و حزب اهل بیت رسولش هستی، به خدا قسم! هرگز تو آتش را به چشم نخواهی دید و آتش نیز هرگز تو را نخواهد دید و تو را طعمه خود نخواهد کرد [۱۴]. همه آرزو می‌کنند کاش از زوار حسین (ع) بودند. امام صادق (ع) پیوسته می‌فرمود: در روز قیامت انسان‌ها با دیدن بخشش کریمانه خداوند متعال با زوار

برای زیارت،
علاوه بر
پادشاهان
اخروی، فواید و
ثمرات مختلفی از
جمله تزکیه نفس
و خداشناسی،
بیداری دل و یاد
آخرت بیان شده
و زیارت، بیانگر
اعلام وفاداری
و ابراز ادب و
ارادت به مراد
است

آیت الله العظمی بهجت (ره) نیز پیاده روی اربعین را بهترین فرصت برای معرفی امام حسین (ع) به جهانیان دانسته و بر این نکته تأکید می کردند که: الآن هنوز همه مردم عالم، حسین (ع) را نمی شناسند و این تقصیر ماست؛ چون ما برای سیدالشهدا (ع) طوری فریاد نزدیم که همه عالم صدای ما را بشنود

امام حسین (ع) آرزو می کنند، ای کاش از زوار حسین (ع) می بودند [۱۵]. روایات در این باب، بسیارند.

نقل شده است که امام حسن مجتبی (ع) بیست و پنج مرتبه از مدینه به پای پیاده به زیارت خانه خدا رفتند. امام در مسیر زیارت خانه خدا، از مرکب پیاده شده و مسافت بین مدینه تا مکه را با پای پیاده طی نموده و تمام کاروان نیز به تأسی از ایشان از مرکب پیاده شدند؛ به گونه ای که دیگر سوارهای در کاروان وجود نداشت [۱۶]. و در روایت دیگری نیز بیان شده است که امام حسین (ع) زیارت خانه خدا را پیاده می پیمود، در حالی که محمل ها و جهازها در کنار ایشان حرکت می کردند [۱۷].

از نقل های تاریخی این گونه به دست می آید که تشرف به بارگاه ائمه اطهار (ع) با پای پیاده، از زمان حضور ائمه (ع) رایج بوده [۱۸] و در نقاط مختلف سرزمین اسلامی صورت گرفته است [۱۹]؛ ولی در قرن های گوناگون اسلامی و به مقتضای حکومت های مختلف، مشکلات بسیاری به خود دیده و همان گونه که زیارت ائمه اطهار (ع) در زمان ها و مکان های مختلف دچار سختی های فراوان بوده، این سنت نیز دارای فراز و نشیب بوده است [۲۰].

حاکمان حکومت های شیعی مانند حکومت آل بویه و حکومت صفویه، به این سنت حسنه اقدام کرده و سعی در تبلیغ آن بین شیعیان داشته اند. بنا به نوشته ابن جوزی، جلال الدوله، یکی از نوادگان عضدالدوله [۲۱]، در سال ۴۳۱ هـ. ق با فرزندان و جمعی از یاران خود برای زیارت، رهسپار نجف شده و از خندق شهر کوفه تا مشهد امیرالمؤمنین (ع) در نجف را که یک فرسنگ فاصله بود، پیاده و با پای برهنه پیمود [۲۲]. در زمان حکومت صفویه نیز اهتمام بسیاری بر زیارت با پای پیاده صورت گرفته است. شاه عباس صفوی و علمای بزرگ عصر ایشان همچون مرحوم شیخ بهایی، برای رواج فرهنگ زیارت در بین مردم، در سال ۱۰۰۹ هـ. ق از اصفهان عزم مشهد کرده و با پای پیاده به زیارت امام علی بن موسی الرضا (ع) رفت [۲۳].

نقل های دیگر تاریخی نیز شهادت بر این مطلب می دهد [۲۴].
 علما و بزرگان نیز، به تأسی از ائمه اطهار (ع)، اهتمام بسیار زیادی به این سنت حسنه داشته اند و نقل شده که زیارت کربلا با پای پیاده، تا زمان مرحوم شیخ انصاری (ره) مرسوم بوده [۲۵] و حتی نقل شده است که ایشان طبق نذری که داشته، با پای پیاده به زیارت امام علی بن موسی الرضا (ع) رفته اند [۲۶] و مرحوم آخوند خراسانی (ره) بارها به همراه اصحابشان با پای پیاده به زیارت کربلا

مشرف می شدند [۲۷]. میرزا حسین نوری (ره) اهتمام بسیاری به این امر مهم داشته و هر سال در روز عید قربان به همراه جمعی از زائرین امام حسین (ع) به پیاده روی از نجف تا کربلا اقدام می کردند و این سفر، سه روز به طول می انجامید [۲۸]. نقل شده است که مرحوم علامه امینی در زیارت هایی که به کربلای معلی داشته اند، برای کسب پاداش بیشتر، بارها مسیر بین نجف تا کربلا را با پای پیاده پیموده اند [۲۹]. این امر، چنان بین روحانیون ساکن در نجف اشرف رواج پیدا کرد که غالب طلاب بارها مسیر این شهر تا بارگاه امام حسین (ع) را پیاده پیموده و حتی در غیر زمان اربعین و عرفه [۳۰] نیز گروه هایی از طلاب، پیاده به سمت کربلا حرکت می کردند. غالب علمای معاصر از جمله، آیت الله میرزا جواد آقا ملکی تبریزی، امام موسی صدر، شهید حاج مصطفی خمینی... در سفر پیاده کربلا شرکت کرده و کرامات و خاطرات زیبایی از این سفرها نقل شده است [۳۱].

آیت الله العظمی بهجت (ره) نیز پیاده روی اربعین را بهترین فرصت برای معرفی امام حسین (ع) به جهانیان دانسته و بر این نکته تأکید می کردند که: الآن هنوز همه مردم عالم، حسین (ع) را نمی شناسند و این تقصیر ماست؛ چون ما برای سیدالشهدا (ع) طوری فریاد نزدیم که همه عالم صدای ما را بشنود [۳۲].

آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مدظله) در دوران طلبگی سال های ۱۳۶۹ تا ۱۳۷۰ هجری قمری در نجف اشرف ساکن بوده است، این مرجع تقلید دو بار توفیق پیاده روی از نجف تا کربلا را داشته است. وی با پای برهنه از مسیر شط (رودخانه) که حدود ۲۰ کیلومتر طولانی تر از مسیر کنونی نجف - کربلاست، به زیارت اباعبدالله الحسین (ع) مشرف شدند [۳۳].

در زمان آیت الله سید محمود شاهرودی (مدظله) به عنوان یکی از اساتید و مدرسان با نفوذ حوزه نجف، به علت التزام و اصرار ایشان، پیاده رفتن به کربلا به عنوان یک سفر مقدس رایج شد و با توجه به اینکه در این سفر، برخی از علما و ایرانیان نیز ایشان را همراهی می کردند، رفته رفته مردم عراق به این مسئله توجه نموده و مجدداً این گونه زیارت حضرت سیدالشهدا (ع) رفتن رواج یافت [۳۴]. ایشان حدود ۲۶۰ مرتبه [۳۵]، مسیر کربلا را با پای پیاده پیموده و در این سفر معنوی، جمعی از اطرافیان و شاگردان، ایشان را همراهی می کردند. این امر سبب شد تا پیاده روی کربلا بین طلاب و حوزویان رواج بسیاری پیدا کند.

سفر پیاده تا کربلا، به مرور زمان در عراق گسترش بسیاری پیدا کرد و در مناسبت های مختلف، زائران امام حسین (ع) از سراسر این کشور، به سمت کربلا حرکت کرده و با پای پیاده مسیر شهرشان تا کربلای معلی را می پیمودند و در بین آن مناسبت ها،

میلیون ها [۳۶]
عزادار حسینی،
چنان نمادی
برای شیعه
معرفی کرده اند
که همانند آن
در هیچ آیین
و مذهبی پیدا
نمی شود و چنان
تعظیم شعائری
برپا کرده اند
که جهانیان در
عظمت آن مبهور
مانده اند

[۱۹]. تاریخ کربلا و حایر حسینی علیه السلام، کلیددار عبدالجواد: ص ۸۶:

[۲۰]. رحله ابن بطوطه، تحفه النظار فی غرائب الأمصار و عجائب الأسفار، ابن بطوطه محمد بن عبدالله: ج ۳ ص ۱۳۳.

ترجمه سفرنامه ابن بطوطه، موحد ابطحی محمد علی: ج ۲ ص ۵۹.

[۲۱]. ابوشجاع عضدالدوله یا فنا خسرو (پناه خسرو) یکی از امرای خاندان آل بویه در ایران و عراق بود. او بزرگترین امیر این خاندان شمرده می شود.

[۲۲]. المنتظم فی تاریخ الملوك و الأمم، ابن الجوزی ابی الفرج عبدالرحمن بن علی بن محمد بن علی: ج ۸، ص ۱۰۵.

[۲۳]. ایران در عصر صفوی، راجر سیوری: ۹۷.

[۲۴]. ایران در زمان شاه صفی و شاه عباس دوم، واله اصفهانی: ص ۱۷۶. تاریخ جهان آرای عباسی، وحید قزوینی محمد طاهر بن حسین: ص ۲۰۶. خلاصه التواریخ، منشی قمی احمد بن حسین: ج ۲ ص ۱۰۷۳.

[۲۵]. نجم ثاقب در احوال امام غایب (ع)، نوری حسین بن محمد تقی: ص ۲۵.

[۲۶]. مردان علم در میدان عمل، حسینی سید نعمت الله: ج ۲ ص ۳۷۵.

[۲۷]. روح مجرد، حسینی طهرانی سید محمد حسین: ص ۵۵۳.

[۲۸]. نجم ثاقب در احوال امام غایب (ع)، نوری حسین بن محمد تقی: ص ۲۶.

[۲۹]. فرهنگ زیارت، محدثی جواد: ص ۶۷.

[۳۰]. مانند اول رجب، نیمه رجب، نیمه شعبان، تمام ایام زیارتی امام حسین (ع) به ویژه شب عاشورا و شب های جمعه.

[۳۱]. سایت تابناک، ۲۹ آذر ۱۳۹۲.

[۳۲]. پایگاه خبری تحلیلی پارسینه

[۳۳]. پایگاه خبری تحلیلی پارسینه

[۳۴]. زندگی و مبارزات آیت الله سید محمود حسینی شاهرودی به روایت اسناد: ص ۴۱.

[۳۵]. سیمای شاهرود، بوستان کویر، رعایتی جعفر: ص ۱۰۱.

[۳۶]. علی الصفار، سخنگوی حرم مطهر حضرت عباس (ع) در گفت و گو با شبکه جهانی الکفیل (شبکه رسمی حرم عباسی) آمار زائرین پیاده در سال ۱۴۳۵ ه. ق را بیش از ۱۸ میلیون اعلام کرد.

برگرفته از:

۱. سایت خبرگزاری فارس
۲. سایت تاریخچه پیاده روی اربعین
۳. سایت تابناک
۴. پایگاه خبری - تحلیلی پارسینه

پیاده روی اربعین از جایگاه ویژه ای برخوردار بود. با روی کار آمدن دولت بعث عراق، حکومت با این مسئله به شدت برخورد نموده و بسیاری از زائرین پیاده را اسیر و اعدام کرد و این مراسم مذهبی را به تعطیلی کشانید! ولی بعد از سقوط صدام، عشق حسینی، دلباختگان امام حسین (ع) را به سمت خود کشاند و دوباره این سنت حسنه و ارزشمند را برپا کرد. شیعیان و عاشقان سالار شهیدان (ع)، در مناسبت های مختلف، به ویژه در اربعین حسینی، بسیار پرشورتر از قبل، از شهرها و کشورهای مختلف دنیا، به سمت کربلا روانه شده، قدم در مکان گام های اسیران کربلا قرار داده و مسیرهای منتهی به شهر کربلا را با پای پیاده می پیمایند.

میلیون ها [۳۶] عزادار حسینی، چنان نمادی برای شیعه معرفی کرده اند که همانند آن در هیچ آیین و مذهبی پیدا نمی شود و چنان تعظیم شعائری برپا کرده اند که جهانیان در عظمت آن مبهور مانده اند. به یقین این حرکت عظیم و شایسته، افکار و اندیشه های جهانیان را به سمت واقعه عاشورا و حرکت حسین بن علی (ع) می کشاند.

هر لحظه دعا بهر فرج دارم من
 این لطف ز ثامن الحجج دارم من
 با پای پیاده می روم کربلا
 در هر قدمی ثواب حج دارم من

*****

[۱]. سورة حج، آیه ۳۲.

[۲]. کامل الزیارات، ص ۲۹۳.

[۳]. فروغ ابدیت، سبحانی جعفر: ص ۶۹۶.

[۴]. کامل الزیارات، ابن قولویه، جعفر بن محمد: ص ۱۱ و ۱۲.

[۵]. کامل الزیارات: ص ۱۲۲.

[۶]. کامل الزیارات: ص ۱۴۲ و ۱۶۴.

[۷]. کامل الزیارات: ص ۱۶۴.

[۸]. کامل الزیارات: ص ۱۳۸.

[۹]. اسرار الشهادة (چاپ سنگی): ص ۱۳۶.

[۱۰]. کامل الزیارات: ص ۱۲۲.

[۱۱]. کامل الزیارات: ص ۱۴۳.

[۱۲]. من لایحضره الفقیه: ج ۳ ص ۵۳.

[۱۳]. فرحه الغری، ابن طاووس عبد الکریم بن احمد: ص ۷۵.

[۱۴]. کامل الزیارات: ص ۱۳۵.

[۱۵]. کامل الزیارات: ص ۱۸۵.

[۱۶]. فضائل الخمسه من الصحاح الستة، حسینی فیروزآبادی مرتضی: ج ۳ ص ۳۵۱.

[۱۷]. صلح الحسن (ع)، آل یاسین راضی: ص ۲۷ و ۲۸.

[۱۸]. من لایحضره الفقیه: ج ۳ ص ۵۴.

ساعت رسمی عراق سی دقیقه با ساعت ما اختلاف دارد. در فرودگاه بعد از اینکه وسایلمان را تحویل گرفتیم، خودمان را به اتوبوس‌ها رساندیم و بعد از عبور از چند خیابان و قبرستان وادی‌السلام به هتل رسیدیم. قبرستان وادی‌السلام بزرگ‌ترین قبرستان جهان اسلام به‌شمار می‌رود و مزار پیامبرانی چون حضرت هود و حضرت صالح (علیهماالسلام) و بزرگانی مانند سید علی قاضی، علامه قطب‌الدین راوندی، شیخ محمد حسین کاشف الغطاء، رئیس علی دلواری ... است و گفته می‌شود بیش از ۲۵۰۰ سال قدمت دارد. پس از استقرار در هتل و صرف ناهار و غسل زیارت، طبق قرار قبلی در سالن انتظار هتل جمع شدیم و پس از توضیحات مدیر محترم کاروان، جناب آقای زرین به سمت حرم امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه‌السلام) حرکت کردیم. هتل ما فاصله چندانی با حرم نداشت. مقابل باب قبله حرم تجمع کرده، پس از قرائت زیارت و مستفیض شدن از مداح با اخلاص اهل بیت جناب آقای انصاری برای شرکت در نماز جماعت مغرب و عشا وارد حرم شدیم.

ای که گفتی فَمَنْ يَمْتِ بِرَنِي
جان فدای کلام دلجویت

کاش روزی هزار مرتبه من
مُردمی تا ببینمی رویت

***

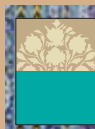
هر دل که شکست ره به جایی دارد
هر اهل دلی قبله نمایی دارد
با آنکه بُود قبله ما کعبه ولی
ایوان نجف عجب صفایی دارد

پس از نماز جماعت در مقابل ایوان طلا به نیابت از همه عاشقان و دلدادگان آن حضرت زیارت کردیم و برای عزت اسلام و مسلمین و ذلت و نابودی دشمنان اسلام، دست به دعا برداشتیم.

در جای جای حرم منور آقا امیرالمؤمنین (علیه‌السلام)، مرقد علمای بزرگ شیعه همچون ستارگانی در جوار ماه شب چهارده می‌درخشید؛ ستارگانی چون مقدس اردبیلی، علامه حلی، شیخ جعفر شوشتری، شیخ طوسی، علامه بحرالعلوم، میرزای شیرازی، سید ابوالقاسم خوئی، آخوند خراسانی، سید ابوالحسن اصفهانی، شیخ عباس قمی، شیخ انصاری، میرزای نائینی، سید محمد کاظم یزدی، ملا احمد نراقی، شهید مصطفی خمینی و ...

میثم تمار و مسجد کوفه

صبح روز دوم با اتوبوس به سمت مرقد مطهر میثم تمار و مسجد کوفه که در شهر کوفه قرار دارد حرکت کردیم.

سفر به عتبات عالیات

محسن احسنی پور

السلام علیکم یا اهل بیت النبوه
امام صادق (علیه‌السلام):

هر کسی که خداوند خیرش را بخواهد، محبت
امام حسین (علیه‌السلام) و شوق زیارتش را
در دل او می‌اندازد.
وسائل الشیعه ج ۱۴ ص ۴۹۶

در این وادی با پای دل، خود را رهسپار خواهیم کرد. کاروان ما پنجاه نفر بود. هواپیما با کمی تأخیر، ساعت ۱۳ روز سه‌شنبه ۱۳۹۶/۷/۲ از تهران فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) پرواز کرد تا زائران مشتاق کربلا را به حرم یار برساند. این آغاز سفری است که عاشقان بسیاری داشت؛ شگفتا که «عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکل‌ها».

نجف اشرف

حدوداً ساعت ۱۳:۳۰ به وقت عراق در فرودگاه نجف به سلامت به زمین نشستیم. شهر نجف با حدود یک میلیون نفر جمعیت یکی از شهرهای بسیار مهم شیعه‌نشین عراق است. این شهر در ۱۶۰ کیلومتری جنوب بغداد و ۸۰ کیلومتری جنوب شرقی کربلا واقع شده است. این شهر از سال ۲۰۱۲ میلادی به‌عنوان پایتخت فرهنگی جهان اسلام معرفی شده است.

شهر تاریخی و شیعه‌نشین کوفه در کنار رود فرات قرار دارد. این شهر امروزه به سبب توسعه شهری، به شهر نجف متصل شده است. در بین راه، مدیر کاروان در خصوص مقام میثم تمار - یار باوفای امام علی (علیه‌السلام) - و جایگاه و منزلت مسجد کوفه توضیحاتی دادند.

پس از زیارت و نماز در بارگاه نورانی میثم تمار، با تهلیل و تکبیر به سمت مسجد کوفه، اولین مسجد جهان اسلام، که توسط حضرت آدم (علیه‌السلام) ساخته شده است، حرکت کردیم. مسجدی که خانه حضرت آدم، حضرت نوح و حضرت ادریس (علیهم‌السلام) بوده است. حضرت نوح (علیه‌السلام) در این مسجد کشتی ساخت و هنگامی که آب از زمین مسجد کوفه بالا آمد، کشتی از آنجا به حرکت درآمد و بعد از طوفان، در همین مسجد به زمین نشست. مسجدی که محل عبادت انبیا و اولیای الهی است؛ مسجدی که محل عبادت حضرت ابراهیم، حضرت علی، امام مجتبی، امام سجاد، امام صادق و امام زمان (علیهم‌السلام) بوده است. پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) در شب معراج در مسجد کوفه فرود آمد و دو رکعت نماز خواند. مسجد کوفه، محل استجابت دعا و یکی از چهار مسجدی است که می‌توان در آن نماز را کامل خواند.

مسجد کوفه، علاوه بر گذشته درخشان خود، آینده پرافتخاری را انتظار می‌کشد. روزهای غرور آفرین ظهور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) که مرکز قضاوت آن حضرت خواهد شد و شهر کوفه، مرکز حکومت جهانی آن حضرت خواهد گردید.

در گوشه‌ای از این مسجد مقدس، ادعیه و نمازهای مقامات این مسجد را به‌جا آوردیم؛ مقامات حضرت آدم (علیه‌السلام)، حضرت خضر (علیه‌السلام)، حضرت ابراهیم (علیه‌السلام)، حضرت نوح (علیه‌السلام)، حضرت سجاد (علیه‌السلام)، حضرت صادق (علیه‌السلام)، جبرئیل (علیه‌السلام)، دکه‌القضاء، بیت‌الطشت، دکه‌المعراج و محراب شهادت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام).

سپس به زیارت مرقد مطهر حضرت مسلم بن عقیل و مختار ثقفی و هانی بن عروه (علیهم‌السلام)، که در جوار مسجدند مشرف شدیم. در پایان هم، نماز جماعت ظهر و عصر را در مسجد کوفه مقابل محراب عبادت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) اقامه کردیم. چه نماز جماعت باشکوهی! امید که قسمت همه آرزومندان بشود.

چقدر اینجا زمان زود می‌گذرد! مدت زمان اقامت ما در نجف اشرف بسیار کوتاه بود و بعد از دو شب و دو روز، باید عازم کربلا می‌شدیم. امید که کوتاهی اقامتمان در این شهر مقدس و بارگاه نورانی امیرمؤمنان علی (علیه‌السلام) منجر به کمی زاد و توشه‌مان نشده باشد!

کربلا

صبح روز سوم با چشمانی اشکبار ضمن خداحافظی از نجف اشرف و آقا امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) به امید زیارتی مجدد، سوار بر اتوبوس‌ها به سمت کربلا

حرکت کردیم. جاده نجف - کربلا، چهار بانده است. شور و اشتیاق عاشقان اباعبدالله الحسین (علیه‌السلام) در برپایی موکب‌ها برای پذیرایی از زوار آن حضرت در اربعین، وصف ناشدنی است. توضیحات خوب مدیر کاروان و اشعار سوزناک مداح کاروان، همه را مشتاق دیدن حرم ارباب کرده بود!

امروز رؤیا و آرزوی دیرینه عاشقان و دلدادگان سیدالشهداء (علیه‌السلام) تحقق می‌یابد. امروز قدم به سرزمین کربلا و بین‌الحرمین می‌گذاریم. سال‌ها آرزوی چنین روزی را می‌کشیدیم. بی‌اختیار سیل اشک بر گونه‌ها جاری بود. کربلا کعبه دل‌هاست خدا می‌داند دیدنش آرزوی ماست خدا می‌داند

کربلا گلشن سرسبز علی و زهراست
تا چه حد وقف تماشاست
خدا می‌داند

کربلا را چه نیاز است که
تفسیر کنند
عشق حرفی
است که گویاست خدا
می‌داند

ما عذار حسینیم که
اشک غم او
آبروی همه ماست خدا
می‌داند

اولین مستمع مجلس پر
فیض حسین

مادرش حضرت زهراست
خدا می‌داند

تا ابد از غم او در دل
ذرات وجود

کس نداند که چه
غوغاست خدا می‌داند

نگه آخر او سوی خیم است ولی
چه در آن آینه پیداست خدا می‌داند

یوسف فاطمه افتاد به خاک و دردا
چه خبر در دل صحراست خدا می‌داند

حدوداً ظهر بود که به کربلا رسیدیم. اتوبوس از ایستگاه‌های ایست و بازرسی بسیاری گذشت تا بالاخره

روضه و سینه‌زنی پُر شور و حالی برگزار شد. یکی از اهل کاروان که برای اولین بار به عتبات عالیات مشرف شده بود، گفت: وقتی مقابل پنجره قتلگاه قرار گرفتم تمام بدنم به لرزه افتاد و قلبم به شدت به درد آمد و تا دو روز قلبم در فشار بود و تا پایان سفر دیگر توان نزدیک شدن به آن مکان مقدس را نداشتم!

زیارت دوره

صبح فردا کاروان به همراهی و همنوایی جناب آقای زرین و جناب آقای انصاری به سمت تل زینبیه، مقام امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و کنار نهر علقمه به راه افتاد و سپس برای شرکت در نماز جماعت ظهر و عصر خود را به حرم حضرت ابوالفضل العباس (علیه السلام) رساندیم.

ای خداوند ادب، بنده عشق
گشته مهر و وفا، زنده عشق

ادب و عشق و وفا، مرهونت
همت و جود و سخا، مدیونت

شرف و غیرت و مهر و احساس
جاودانه ز تو باشد، عباس

نخل جودی تو و احسان، ثمرت
صد چو حاتم، چو گدایان به درت

پسر شیر دل شیر خدا
شاه بیت غزل عشق و وفا

گر چه خود مایه فخر بشر است
علی از چون تو پسر مفتخر است

ما همه دست به دامن توایم
میزبان غم و مهمان توایم

کاظمین

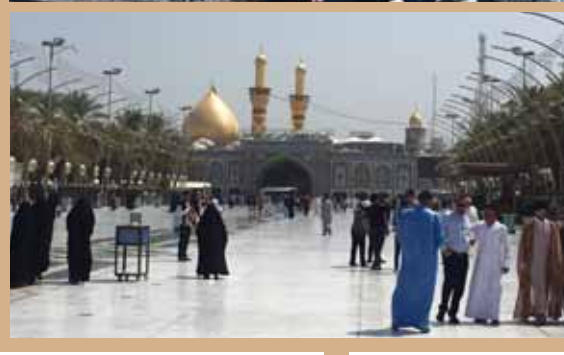
شب شنبه ساعت یک بامداد برای زیارت بارگاه نورانی امامین شریفین حضرت موسی بن جعفر و حضرت جواد (علیهما السلام) از کربلا به سمت کاظمین حرکت کردیم. کاظمین یکی از شهرهای شیعه‌نشین عراق است و امروزه تنها رود دجله بین این شهر و بغداد فاصله انداخته است. شهر کاظمین، در سال ۱۸۳ هجری با شهادت امام کاظم (علیه السلام) و در سال ۲۲۰ هجری با شهادت امام جواد (علیه السلام) میزبان بدن مطهر این دو امام بزرگوار گردید.

ساعتی به اذان صبح مانده بود که به حرم رسیدیم. پس

مقابل خیابانی توقف کرد و پس از طی مسافتی کوتاه وارد هتل شدیم. به لطف خدا هتل بسیار خوبی داشتیم. بعد از اینکه اتاق‌ها را تحویل گرفتیم و اسباب و اثاثیه خود را داخل اتاق گذاشتیم، چون وقت نماز بود برخی از دوستان برای شرکت در نماز جماعت به حرم رفتند و بنده و باقی کاروان برای اقامه نماز جماعت به نمازخانه که در طبقه هشتم هتل بود رفتیم. بعد از نماز برای صرف ناهار به رستوران رفتیم. پنجره رستوران مشرف به حرم سیدالشهدا (علیه السلام) و حرم ابوالفضل العباس (علیه السلام) و تل زینبیه و خیمه‌گاه ابا عبد الله الحسین (ع) و یاران باوفایش بود. در این مدت، صبحانه، ناهار و شام در کنار پنجره با نگاه به بارگاه نورانی آن عزیزان چه لذتی داشت ...

بعد از صرف ناهار، طبق قرار، در لابی هتل تجمع و سپس برای تشرف به حرم حضرت سیدالشهداء و حضرت ابوالفضل العباس (علیهما السلام) به سمت حرم حرکت کردیم. شب جمعه بود. مثل همیشه صدای گرم و رسای مدیر و مداح با اخلاص کاروان، گرمی و شور آفرین بود. سیل اشک و آه و دیدن حرم باصفای امام حسین (علیه السلام) و صف‌ناشدنی است ...! پس از اذن دخول و زیارت و نماز و دعا، خود را به ضریح شش گوشه سیدالشهداء (علیه السلام) رساندیم. سیل عاشقان و دلدادگان آن حضرت مثل پروانه گرداگرد مضجع نورانی فرزند زهرا (سلام الله علیها) می‌چرخیدند. مقابل ضریح منور، در حال دعا و مناجات بودیم که صدای دلنشین اذان از گل‌دسته‌ها و مناره‌های حرم ما را به

خود آورد؛ چون شب جمعه دعای کمیل در خیمه‌گاه توسط بعثه مقام معظم رهبری برگزار می‌شد خود را به آنجا رساندیم. به علت عملیات ساختمانی و ازدحام جمعیت که غالباً ایرانی بودند، برخی در بیرون خیمه‌گاه حضور داشتند! بعد از نماز جماعت، سخنرانی و سپس دعای کمیل برگزار شد که بسیار روح‌نواز و صفابخش بود. می‌گویند شب‌های جمعه حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) در کربلا حضور دارند. پس از دعا، مراسم

است که باتوجه به ناامنی‌های سرزمین عراق، آن را بیش از پیش احساس کردیم و خدا را از این بابت سپاس گفتیم. امید است به زودی با نابودی تکفیری‌ها، وشکست حامیان ظالم و ستمگر آن‌ها،

شاهد امنیت و آبادانی این کشور مسلمان‌نشین، که روزی پایتخت علمی جهان اسلام بوده است، باشیم. بعد از زیارت و نماز مغرب و عشا در حرم طفلان مسلم به سمت کربلا حرکت کردیم.

مسجد سهله و پایان سفر

زمان سفر بسیار زود گذشت و بالأخره روز خداحافظی فرا رسید. صبح روز دوم آبان ماه به منظور زیارت و وداع به حرم امام حسین و قمر بنی هاشم (علیهما السلام) مشرف شدیم. همیشه وداع سخت است!... چاره‌ای نبود، بالأخره خود را به هتل رساندیم و پس از اقامه نماز جماعت در نمازخانه هتل و ناهار با اتوبوس به سمت مسجد سهله، که یکی از مساجد کوفه است، حرکت کردیم.

مسجد سهله جایگاه عبادت انبیا و اولیای الهی بوده است و خانه امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بعد از ظهور خواهد بود. بسیاری از بزرگان و علما در این مسجد به خدمت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) مشرف شده‌اند. این مسجد، محل استجابت دعاست. مسجدی که به فرمایش امام صادق (علیه السلام) تمام انبیای الهی در این مسجد نماز خوانده‌اند. مسجدی که خانه حضرت ادریس، حضرت ابراهیم و حضرت خضر (علیهم السلام) بوده است. اینجا وادی نور است، اینجا بوی عطر یار می‌آید ...

با هماهنگی قبلی آقای زرین، رئیس مسجد سهله، آقای ابو حیدر به استقبال ما آمد و پس از توضیحات ایشان، ادعیه و نمازهای مقامات از جمله امام صادق، حضرت ابراهیم، حضرت ادریس، حضرت خضر، امام سجّاد، امام زمان و انبیاء صالحین (علیهم السلام) را خواندیم.

پس از نماز جماعت مغرب و عشا در مسجد سهله خود را به اتوبوس رساندیم و به سمت فرودگاه نجف حرکت کردیم.

پروازمان حدوداً ساعت ۲۱:۳۰ بود ولی با دو ساعت تأخیر انجام شد! و به لطف خداوند متعال هواپیمایمان حدوداً ساعت ۲۴ به وقت تهران، روز سه‌شنبه دوم آبان ماه در فرودگاه امام خمینی (ره) به سلامت به زمین نشست.

یا ابا عبد الله! پایان سخن پایان من است، تو انتها نداری...

از اذن دخول و زیارت و دعا و نافله شب، نماز جماعت صبح را که در حیات با صفای حرم خوانده می‌شد، اقامه کردیم. پس از نماز، جمعی از زوّار در مقابل مضجع امامین شریفین از نفس گرم ذاکر اهل بیت بهره بردند و برخی هم زیارت جامعه کبیره را که از امام علی‌التقی‌الهادی (علیه السلام) به ما رسیده و اقیانوسی از معارف الهی و مضامین عالی، مشتمل بر معرفی مقام ائمه معصومین (علیهم السلام) است، خواندند.

سامرا

پس از زیارت و دعا به سمت اتوبوس‌ها حرکت و سپس به سمت سامرا حرکت کردیم. سامرا در ۱۲۰ کیلومتری شمال بغداد در حاشیه رود دجله قرار دارد. به علت ناامنی‌هایی که تکفیری‌ها و داعشی‌ها در عراق به وجود آورده بودند، منطقه سامرا یک منطقه نظامی بود! و علی‌رغم خرابی‌های جنگ، هوای دلنشین این منطقه به همراه آب دجله و زمین‌های مستعد آن، مجموعه جذابی را به وجود آورده است.

سامرا در سال ۲۲۱ هجری به دستور معتصم عباسی ساخته شد. سامرا بدن مطهر دو امام معصوم، امام هادی و امام حسن عسکری (علیهما السلام) را در خود جای داده است. مکان فعلی حرم مطهر، ابتدا خانه امام هادی و سپس امام عسکری (علیهما السلام) و نیز محل ولادت و دوران طفولیت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بوده است. اما امروزه به علت ساختمان حرم و صحن اطراف آن، از بنای خانه امام هادی (علیه السلام) اثری نیست. در داخل حرم مطهر، ضریح بزرگی خودنمایی می‌کند و قبور مطهر امام هادی (علیه السلام) و امام عسکری (علیه السلام) و نرجس خاتون (سلام الله علیها)، و حکیمه خاتون (سلام الله علیها)، جلوه خاصی به آن بخشیده است.

پس از زیارت و دعا و نماز در حرم مطهر، به سرداب امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) رفتیم و برای تعجیل در فرج امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) دعا کردیم و سپس به سمت امام زاده سید محمد، فرزند امام هادی (علیه السلام) حرکت کردیم. سید محمد بن علی النقی به واسطه کرامات متعدد، مورد توجه شیعیان و اهل سنت قرار دارد. مردم عراق از قسم دروغ در حرم او می‌ترسند! آستان مقدس سید محمد در ۵۰ کیلومتری بغداد قرار دارد. پس از صرف ناهار و نماز جماعت ظهر و عصر به سمت آرامگاه مطهر طفلان مسلم که در شمال کربلا و در نزدیکی شهر مُسَیِّب قرار دارد حرکت کردیم.

در حرم طفلان مسلم بن عقیل (علیه السلام) به یاد کودکان مظلوم و بی‌گناه عراق، سوریه، یمن، غزه و ... افتادیم که بی‌هیچ گناهی مظلومانه به شهادت می‌رسند! و برایشان دعا کردیم.

از جمله نعمت‌های بزرگ انقلاب اسلامی ایران، وجود ذی‌جود ولایت فقیه و به تبع آن امنیت پایدار کشورمان

ردپا شهید

موزه شهدا و موزه شهدای بهشت زهرا

شیوا پروین
عکاس: داود زرین گام

لنز مستندنگار چشم، حکایت سال‌هایی را مرور می‌کند که گرچه غبار ایام بر آن نشسته، اما هرگز از یادها و نام‌ها نرفته است.

یک تاریخ مبارزه، سلول‌های انفرادی، سال‌های استبداد، از حبس آزادی به اجبار حکم حاکم، تا فریادهایی که بر آسفالت «ژاله» خون شد.

در سال‌های جنگ، مدرسه‌هایمان سنگر درسی شد به نام «مشق تیر»؛ آژیر قرمز، موشک بر گهواره، خواب پُران چشمان کودک شد؛ گلوله وحشت بر سفره صبحانه، سقف زندگی را کوتاه کرد؛ نام و نشان‌ها بر کوله‌های خاکی به مقصد عروج، خبر از سفر می‌داد. ردپاها از سنگر تا مقتل و مشهد! نامه‌ها رنگین به قرمز خون، وصیت‌ها همه سبز، بر سپیدی خاک.

یادگارهای مانده برج، لباس‌ها بی‌تن، کلاه‌ها بی‌سر، قلم‌ها بی‌خط، سجاده‌ها بی‌سجده و تسبیح‌ها بی‌ذکر، همه پرافتخار، پاسخگوی بی‌نیاز برهان به تاریخ است.

موزه شهدا

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان فرصت (شهید موسوی)
شماره‌های تماس:

۰۲۱-۸۸۳۰۶۸۲۷۰ - ۸۸۳۰۶۸۳۱

موزه شهدای بهشت زهرا

نشانی: تهران، بزرگراه بهشت زهرا، گلزار شهدای بهشت زهرا، قطعه ۲۵، خانه شهید شماره دو
شماره‌های تماس:

۰۲۱-۹۰۵۵۲۰۱۰۳۱-۵۵۲۰۲۳۶۴

ردیاشهید

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی برگزار می کند:

جشنواره تجلیل از

شهید حججی

هنرجوی دیروز، هنرآموز مدافع حرم امروز

از علاقه مندان دعوت می شود آثار خود در این زمینه اعم از

متن یک درس برای کتاب فارسی پایه دوازدهم، مقاله، کتاب، شعر، نقاشی، عکس، فیلم و ...

را حداکثر تا ۱۵ بهمن ماه ۹۶ به دبیرخانه جشنواره به نشانی ذیل ارسال نمایند:

● صندوق الکترونیک (ایمیل): oerp@roshd.ir ● کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ ● نمابر (فاکس): ۸۸۲۰۹۲۶۵

| شایان ذکر است پس از بررسی آثار دریافتی، از صاحبان آثار برگزیده در جشنواره به نحوی شایسته تقدیر به عمل خواهد آمد |

تلفن تماس: ۸۸۸۳۱۶۱-۹ (تلفن مستقیم دبیرخانه جشنواره: ۸۸۴۹۰۵۹۵، ۲۶۰۸۸۴۹)

نشانی دبیرخانه: تهران، خیابان کریمخان، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان ۴ وزارت آموزش و پرورش (شهید موسوی)، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی